

נציבות תלונות הציבור

על שופטים

דין וחשבון לשנים 2024-2025

ירושלים | ניסן, התשפ"ו | מרץ, 2026

4.....	מבוא
7.....	פרק 1: נתונים לשנת 2024
7.....	1.1 התפלגות התלונות בשנת 2024
8.....	1.2 התפלגות כלל החלטות לפי ערכאות שניתנו בבתי המשפט ובבתי הדין בשנת 2024
9.....	פרק 2: תלונות שהוגשו בשנת 2025
9.....	2.1 מספר התלונות שהוגשו וזמן הבירור הממוצע
9.....	2.2 תוצאות הבירור
10.....	2.3 התפלגות 1,100 התלונות שהוגשו על מערכת השיפוט הכללית ועל בתי הדין
11.....	2.4 סיווג החלטות שניתנו בשנת 2025
12.....	2.5 התפלגות כלל החלטות שניתנו בשנת 2025 במערכת בתי המשפט ובבתי הדין
	פרק 3: תלונות שהוחלט לבררן, תלונות שנמצאו מוצדקות ותלונות שבירורן מוצה בהערה לשופט
13.....	13 3.1 סיווג התלונות שהוחלט לבררן
14.....	14 3.2 סיווג התלונות המוצדקות
14.....	14 3.3 סיווג התלונות שבירורן מוצה בהערה לשופט
15.....	פרק 4: תלונות שאין לבררן
16.....	פרק 5: תלונות שבירורן הופסק
16.....	16 5.1 הפסקת בירור נוכח אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה של תלונה
17.....	17 5.2 הפסקת בירור בגין התיישנות
17.....	17 5.3 הפסקת בירור מן הטעם שעניין התלונה בא על תיקונו
17.....	17 5.4 הפסקת בירור מן הטעם שהמתלונן ביטל את תלונתו
18.....	פרק 6: סיווג החלטות על בתי המשפט ובתי הדין
18.....	18 6.1 בית המשפט העליון
18.....	18 6.2 בתי המשפט המחוזיים
19.....	19 6.3 בתי משפט השלום
21.....	21 6.4 בתי המשפט לענייני משפחה
22.....	22 6.5 בתי הדין לעבודה
23.....	23 6.6 בתי הדין הרבניים

24.....	6.7 בתי הדין השרעיים.....
24.....	6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית.....
25.....	פרק 7: ליקויים ותיקונם.....
36.....	פרק 8: התנהגות שופט.....
52.....	פרק 9: דרך ניהול משפט.....
63.....	פרק 10: פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.....
69.....	פרק 11: בית הדין הרבני.....

דוח זה לשנים 2024-2025 מוגש בזאת בהתאם לסעיף 27(א) לחוק נציב תלונות הציבור על שופטים, התשס"ב-2002 (להלן: "החוק"). הדוח מוגש במתכונת דו-שנתית חריגה, המשקפת את פעילות הנציבות בתקופות כהונה בפועל של נציב: המחצית הראשונה של שנת 2024 והמחצית השנייה של שנת 2025. חריגה זו נובעת מסיום כהונתו של הנציב הקודם, כב' השופט (בדימ') א' שהם, במאי 2024, וכניסתי לתפקיד רק בחודש יולי 2025. לפיכך, הדוח אינו סוקר שנתיים מלאות ורצופות, אלא את פרקי הזמן האמורים. בהתאם לכך, הדוח לשנת 2024 יהיה מצומצם ויכלול את הנדרש על פי החוק, בעוד הדוח לשנת 2025 יהיה מורחב ומפורט.

נבחרתי כאמור לתפקיד נציב תלונות הציבור על שופטים על ידי הוועדה לפי סעיף 3א לחוק ביום 8.5.25. כניסתי בפועל לתפקיד הייתה ב-1.7.25, בין היתר עקב מלחמת "עם כלביא". ממועד זה ועד ל-31.12.25 ניתנו בנציבות 1,199 החלטות.

בתקופת הביניים, בהיעדר נציב מכהן, המשיכו עובדי הנציבות בפעילות מצומצמת, בהתאם להנחיית הגורמים המקצועיים במשרד המשפטים ועל דעת הנהלת בתי המשפט והנהלת בתי הדין הרבניים. פעילות זו נועדה לשמר רציפות תפקודית ולטפל בתלונות ככל הניתן, כדי למנוע הצטברות פערים עד לכניסת הנציב החדש. עם זאת, במשך למעלה משנה לא ניתנו החלטות, וכתוצאה מכך הצטברו כ-900 תלונות פתוחות.

הדוח מציג סקירה שיטתית של החלטות הנציבות בתלונות הציבור בתקופות הנסקרות, לרבות נתונים וניתוחים מפולחים לפי ערכאות, סוגי תלונות ותוצאות בירור. דוגמאות להחלטות ספציפיות יוצגו בסוף כל פרק. הסקירה, הכוללת מספר שינויים ביחס לדוחות עבר שיפורטו בהמשך, נעשית בהתאם להוראות החוק ולמתכונת הדיווח המקובלת, במטרה להציג תמונה עניינית, שקופה ומבוססת של פעילות הנציבות ומגמותיה.

במחצית השנה שחלפה מאז כניסתי לתפקיד, ניתנו מספר החלטות עקרוניות בנושאים מרכזיים בשיח הציבורי והמשפטי. בין היתר, ניתנו שתי החלטות עקרוניות בפרשות בעלות הד ציבורי נרחב: פרשת כב' השופט י' ברזה ופרשת נשיא בית המשפט העליון, כב' השופט י' עמית. החלטות אלו, החורגות מענייני הפרטני, משקפות עקרונות יסוד בהתנהלות שיפוטית, את גבולות הביקורת ואת תפקיד הנציבות. בנוסף, פורסמה חוות דעת עקרונית באתר הנציבות בנושא ניגוד עניינים, המבהירה אמות מידה כלליות בנושא, ומדגישה את חובת הגילוי הנאות. בשל חשיבותם הציבורית והמערכתית, שלוש המסמכים הללו (שתי החלטות וחוות הדעת) פורסמו במלואם לציבור באתר הנציבות והם מצ"ב כנספח לדוח זה, בגרסתו המודפסת.

מעבר לסקירה העובדתית וההחלטות העקרוניות, הדוח מציג את תפיסת עולמה העדכנית של הנציבות, המונחית על ידי השאיפה להגברת אמון הציבור במערכת השפיטה. אמון זה, שאינו מובן מאליו, נבנה באמצעות התנהלות מקצועית, שקופה ורגישה. להלן הנושאים המרכזיים שבהם בחרה הנציבות להתמקד בשנת 2025 ואילך:

א. ניהול הליכים בזמן סביר: הנציבות רואה בעיכובים ממושכים, דחיות חוזרות ומתן החלטות באיחור כפגיעה מהותית באמון הציבור ובתחושת הצדק. עמידה בלוחות זמנים סבירים היא חלק בלתי נפרד מהזכות להליך הוגן. סוגיות של סחבת ודחיות נבחנות לא ככשל טכני, אלא כנורמה מערכתית שיש לתקן. בהתאם לתפיסה זו, ניתנו החלטות רבות המכוונות לצמצום התמשכות הליכים.

ב. הקפדה על ניגוד עניינים ומראית פני הצדק: חובת השופט אינה רק בהיעדר חשש למשוא פנים, אלא גם בשמירה קפדנית על מראית פני הצדק. גילוי נאות, מוקדם ושקוף, גם במצבים ללא ניגוד עניינים מהותי, חיוני למניעת פגיעה באמון הציבור ולצמצום תלונות. הנציבות סבורה כי גישה מחמירה זו מחזקת את העצמאות השיפוטית ומונעת מחלוקות מיותרות.

ג. התבטאויות בלתי ראויות מצד שופטים: הנציבות מדגישה כי לשונו של שופט, הן בדיונים והן בהחלטות, היא מרכיב מהותי בהגינות ההליך. התבטאויות בוטות או פוגעניות כלפי כל גורם עלולות לפגוע בתחושת הצדק ובאמון הציבור. הנציבות פועלת להטמעת סטנדרט שיפוטי של שיח מכבד, מרוסן וענייני, המשקף את אחריותו הציבורית של השופט.

ד. תלונות המנוסחות בלשון משתלחת: הנציבות טיפלה בתלונות המנוסחות בלשון בלתי ראויה, והבהירה כי מימוש זכות הפנייה מחייב אחריות וריסון. סעיף 17(2) לחוק קובע כי תלונה קנטרנית או טורדנית לא תבורר. ניסוח תלונה בלשון בלתי הולמת עשוי להצדיק את דחייתה, לשם שמירה על תקינות מנגנון הביקורת.

ה. "עותרים ציבוריים" (תלונות ללא נפגע ישיר): הנציבות בחנה מחדש את גבולות הגשת תלונות על ידי מי שאינו נפגע ישיר מהמעשה, נושא המעסיק אותה בשנים האחרונות. אף שהחוק מאפשר הגשת תלונה לכל הרואה עצמו נפגע, היקף זה הוגבל בעבר. כיום, חלק ניכר מהתלונות מוגש על ידי גורמים פרטיים או ציבוריים ללא זיקה ממשית לאירועים. בתקופת כהונתי, נבחנה סוגיה זו במטרה לאזן בין נגישות מנגנון הביקורת לייעודו ותכליתו.

מטרת הנציבות היא לחזק את אמון הציבור במערכת השפיטה, לשפר את התנהלות המוסדית ולשמש מנגנון ביקורת אפקטיבי, מאוזן וממלכתי. אמון הציבור, אבן יסוד במשטר דמוקרטי, נשען לא רק על איכות ההכרעות השיפוטיות, אלא גם על ניהול ההליך, התנהלות השופטים ותחושת ההוגנות והשקיפות. הנציבות היא גוף ביקורת חיצוני, עצמאי ובלתי תלוי, המשלים את מערכת המשפט, ותפקידה לבחון את ההתנהלות השיפוטית בהיבט המוסדי והאתי, ולא להתערב בתוכן ההכרעות.

תפקיד הביקורת של הנציבות אינו להטיל דופי, אלא לחזק את מערכת השפיטה. ביקורת עניינית, מקצועית ומאוזנת, תוך שמירה על כבוד השופטים, תורמת לאמון הציבור ולשיפור המערכת. הנציבות מקפידה על איזון בין ביקורת לגיטימית על התנהלות לבין שמירה על עצמאות שיפוטית, ואיזון זה מנחה את בירור התלונות וניסוח ההחלטות.

הנציבות מייחסת חשיבות רבה לתחושת ההקשבה וההוגנות כלפי הפונים. גם כאשר תלונה אינה מוצדקת, בירור ענייני, מענה מנומק ושקוף, והבהרת גבולות הסמכות, תורמים להפחתת ניכור ולחיזוק האמון. בכך, הנציבות משמשת לא רק כגורם מכריע, אלא גם כמתווך בין הציבור למערכת השפיטה.

עם כניסתי לתפקיד, הוטמע נוהל עבודה מדורג לבירור תלונות, הכולל קבלת תגובות בכתב מבעלי דין, עורכי דין, עדים ושופטים. בנוסף, ניתן דגש על כלי הבירור הפרונטלי, ובשנת 2025 קיימתי פגישות עם עשרות גורמים מכוח סמכותי לפי סעיף 20 לחוק, כפי שבא לידי ביטוי בהחלטות. עובדי הנציבות נעזרים גם במערכת "נט-המשפט" ובמערכת "שירה" של בתי הדין הרבניים לאיסוף מידע על דיונים, בקשות והחלטות, ובמידת הצורך יש בכך כדי לתת מענה לאמור בתלונה גם ללא צורך בפנייה אל השופט או אל הדיין.

סעיפים 17 ו-18 לחוק מגדירים אילו תלונות יבוררו ואילו לא. יחד עם זאת, גם החלטה על אי-בירור דורשת בדיקה מעמיקה. לאור נהלי הבירור העדכניים, סווגו ההחלטות בדוח זה לפי קריטריונים אחידים, המפרטים את נושא התלונה, תוצאת ההחלטה (לפי עילות החוק), האם נערכה בדיקה, והאם כלל הטיפול פנייה לשופט. כמו כן, בוצע שינוי בסיווג הפסקת תלונה, כפי שיפורט בפרקים 4 ו-5 לדוח.

במהלך השנתיים הנסקרות, הנציבות פיקחה גם על חובת הגשת הצהרות הון מטעם שופטים, בהתאם לחוק שירות הציבור (הצהרת הון), התשע"ז-2016 וחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984. פיקוח זה, המוטל על הנציב, מבטיח את קיום החובה החוקית ועמידה במועדים ובכללים, ומהווה נדבך חשוב בשמירה על טוהר המידות, שקיפות ואמון הציבור. בשנת 2024 אושרו 165 הצהרות הון, ובשנת 2025 אושרו 100 הצהרות הון.

הדוח הנוכחי משקף נקודת מפגש של חידוש והמשכיות: חידוש – עם כניסתי לתפקיד וגיבוש דגשים עקרוניים חדשים; והמשכיות – בהתבסס על המסגרת החוקית, הניסיון והידע שנצברו לאורך למעלה מעשרים שנות פעילות הנציבות. בשנים הקרובות, הנציבות תפעל להעמקת עבודת הביקורת, שיפור משך הטיפול בתלונות ופיתוח אמות מידה ברורות ושקופות עבור הציבור ומערכת השפיטה.

הנציבות רואה חשיבות עליונה בשיח מתמשך עם גורמי מערכת המשפט והציבור, מתוך הבנה שאמון הציבור הוא תהליך מתמשך הדורש הקשבה, מקצועיות וענווה. במסגרת זו אבקש להפנות את הציבור [לאתר הנציבות](#), שבו מתפרסמות החלטות הנציבות שהותרו לפרסום וכן תמציות של החלטות עקרוניות שניתנו, לצד מידע נוסף ורלוונטי לציבור הרחב. במסגרת המאמצים המתמשכים לשיפור עבודת הנציבות ולהנגשת שירותיה, עודכן הטופס המקוון הייעודי להגשת תלונה, וכיום הוא בהיר, ידידותי ונוח לשימוש. כמו כן, צורפו באתר הנחיות ברורות ומפורטות, שנועדו לסייע לציבור בהגשת פנייה מסודרת ויעילה. באמצעות דוח זה ופעילותה השוטפת, הנציבות תמשיך למלא את תפקידה כגורם ביקורת ממלכתי, עצמאי ואחראי, לחיזוק מערכת השפיטה וביסוס אמון הציבור בה.

לסיום, ברצוני להביע תודה והערכה לעובדי ועובדות הנציבות על עבודתם המסורה, המקצועית והאחראית. בירור התלונות דורש מיומנות, שיקול דעת ורגישות, ומתבצע במסירות ובמחויבות לערכי השירות הציבורי. תרומתם ניכרת גם בגיבוש דוח יסודי וענייני זה, ועל כך נתונה להם תודתי הכנה.

אשר קולה

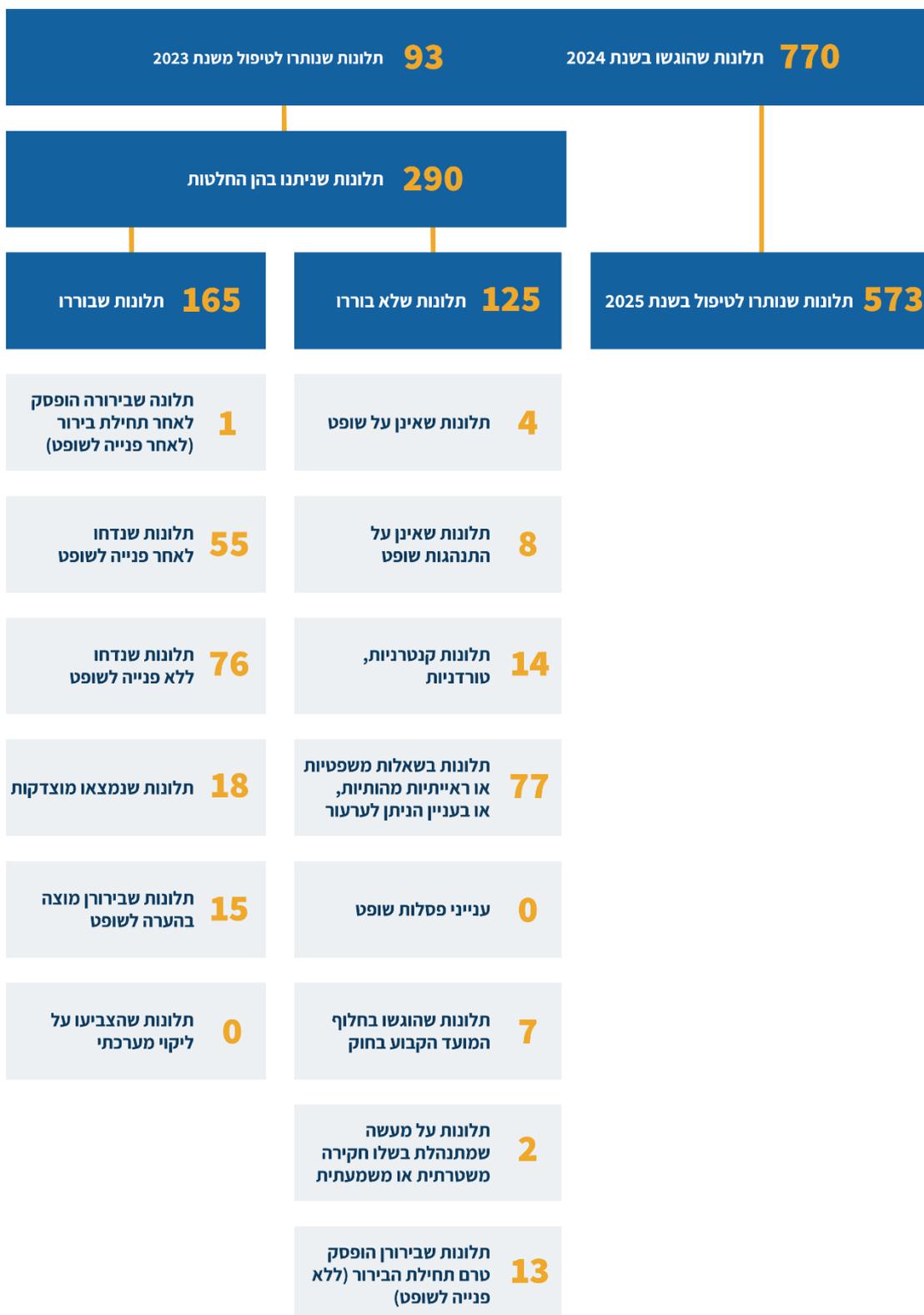
סגן נשיא, שופט מחוזי (בדימוס),

נציב תלונות הציבור על שופטים

פרק 1: נתונים לשנת 2024

חלק זה של הדוח כולל נתונים מספריים ומילוליים על התלונות והחלטות בשנת 2024.

1.1 התפלגות התלונות בשנת 2024

1.2 התפלגות כלל החלטות לפי ערכאות שניתנו בבתי המשפט ובבתי הדין בשנת 2024

סה"כ החלטות	שאין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	מוצה בהערה	מוצדקות	בית משפט
11	3	1	3	-	2	2	עליון
32	8	-	20	-	4	-	מחוזי
88	24	-	50	-	6	8	שלום
18	7	-	9	-	1	1	תביעות קטנות
1	1	-	-	-	-	-	תעבורה
3	1	-	1	-	-	1	עניינים מקומיים
4	3	-	1	-	-	-	נוער
82	45	5	30	-	1	1	משפחה
-	-	-	-	-	-	-	ארצי עבודה
8	3	1	4	-	-	-	אזורי עבודה
4	4	-	-	-	-	-	לא על שופט
251	99	7	118	-	14	13	סה"כ

סה"כ החלטות	שאין לבררן	הופסק הבירור	נדחו לאחר בירור	ליקוי מערכתי	מוצה בהערה	מוצדקות	בית דין
4	2	1	-	-	-	1	רבני גדול
28	10	6	10	-	-	2	רבני אזורי
6	-	-	3	-	1	2	שרעי
1	-	-	1	-	-	-	דרוזי
-	-	-	-	-	-	-	נוצרי
-	-	-	-	-	-	-	צבאי
39	12	7	14	-	1	5	סה"כ

290	111	14	132	0	15	18	סה"כ
-----	-----	----	-----	---	----	----	------

פרק 2: תלונות שהוגשו בשנת 2025

פרק זה כולל נתונים מספריים ומילוליים על התלונות שהתקבלו וטופלו בנציבות במהלך שנת 2025, ועל עניינן של תלונות המוגשות לנציבות.

2.1 מספר התלונות שהוגשו וזמן הבירור הממוצע

בשנת 2025 הוגשו **1,100** תלונות. כמו בשנים קודמות, טיפלה הנציבות בתלונות שנותרו לטיפול משנים קודמות ובפניות חוזרות בעקבות החלטות שניתנו על ידה בעבר.

במהלך שנת 2025 הוגשו לנציבות **1,100** תלונות.

בממוצע, הוגשו מדי חודש כ- **91** תלונות.

זמן הבירור הממוצע בתלונות שבוררו לגופן עמד על כ- **228** ימים (משך זמן הטיפול הארוך הוא בשל העדר נציב למעלה משנה).

בירורן של **1,199** תלונות הסתיים.

בירורן של **474** תלונות טרם הסתיים.

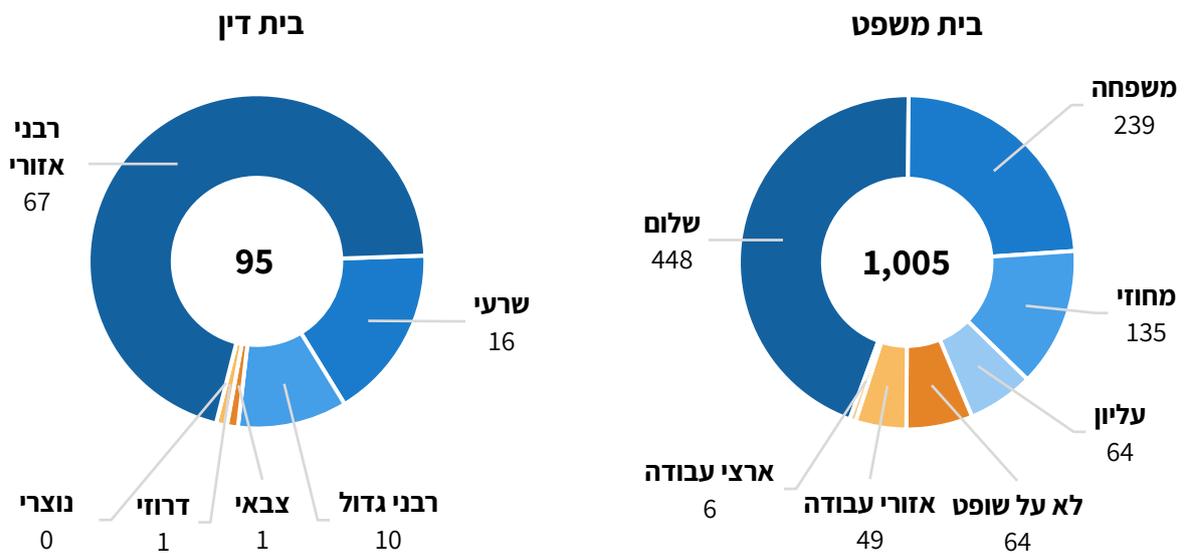

2.2 תוצאות הבירור

בירור תלונה שהוחלט לבררה (ושבירורה לא הופסק) יכול להסתיים באחת מהתוצאות הבאות:

- החלטה כי התלונה מוצדקת.
- מיצוי התלונה בהערה לשופט – כשבירור התלונה מעלה, כי הליקוי שנמצא בהתנהגותו של שופט אינו מגיע לדרגה המצדיקה קביעה כי התלונה מוצדקת, או משום שבנסיבות המקרה ראוי להסתפק בהערה לשופט.
- החלטה כי התלונה נדחית.
- הפסקת בירור בהתאם לסעיף 21 לחוק.
- ליקוי מערכתי – החלטה כי התלונה על השופט אינה מוצדקת, אולם נמצא ליקוי הנוגע לכלל המערכת השיפוטית.
- במידת הצורך מועבר הטיפול בליקוי שנמצא לטיפולו של נשיא בית המשפט הרלוונטי ו/או למנהל בתי המשפט, לפי העניין.
- המלצה או הצעה לוועדה לבחירת שופטים לסיים כהונתו של שופט.
- המלצה לשר המשפטים על הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

2.3 התפלגות 1,100 התלונות שהוגשו על מערכת השיפוט הכללית ועל בתי הדין

2.5 התפלגות כלל החלטות שניתנו במערכת בתי המשפט ובבתי הדין

בית משפט	מוצדקות	מוצה בהערה לשופט	ליקוי מערכתי	נדחו לאחר בירור	הופסק הבירור ללא בדיקה	הפסקת בירור לאחר בדיקה	סה"כ החלטות
עליון	1	1	-	15	-	42	59
מחוזי	1	5	-	48	6	88	148
שלום	13	21	9	198	13	187	441
תביעות קטנות	-	2	-	30	3	22	57
תעבורה	-	1	1	7	-	4	13
עניינים מקומיים	-	-	1	2	-	3	6
נוער	2	1	-	4	2	9	18
משפחה	-	6	3	82	24	130	245
ארצי עבודה	-	-	-	7	-	2	9
אזורי עבודה	2	2	-	44	4	13	65
סה"כ	19	39	14	437	52	500	1,061

בית דין	מוצדקות	מוצה בהערה לדיין/קאדי	ליקוי מערכתי	נדחו לאחר בירור	הופסק הבירור ללא בדיקה	הפסקת בירור לאחר בדיקה	סה"כ החלטות
רבני גדול	-	2	-	1	-	4	7
רבני אזורי	2	6	-	10	13	19	50
שרעי	2	-	-	8	3	1	14
דרוזי	-	-	-	-	-	-	-
נוצרי	-	-	-	-	-	-	-
צבאי	1	-	-	1	-	1	3
סה"כ	5	8	-	20	16	25	74

לא על שופט	-	-	-	-	64	-	64
------------	---	---	---	---	----	---	----

סה"כ	24	47	14	457	132	525	1,199
------	----	----	----	-----	-----	-----	-------

פרק 3: תלונות שהוחלט לבררן, תלונות שנמצאו מוצדקות ותלונות שבירורן מוצה בהערה לשופט

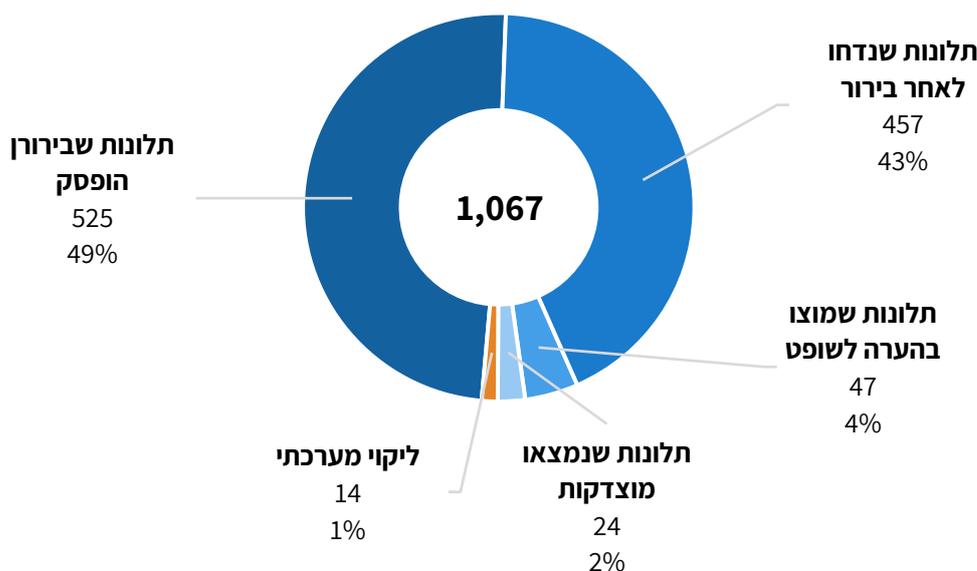
3.1 סיווג התלונות שהוחלט לבררן

מתוך 1,199 החלטות שניתנו בשנת 2025, בוררו/נבדקו 1,067 תלונות שהן 88% מכלל החלטות שניתנו.

1,067 התלונות שבוררו/נבדקו והטיפול בהן הסתיים במהלך התקופה, מסווג לפי סוג ההחלטה שניתנה כדלקמן:

525	תלונות, שהן 49% מכלל התלונות שבוררו, הסתיימו בהפסקת בירור לאחר בדיקה.
457	תלונות, שהן 43% מכלל התלונות שבוררו, נדחו בין לאחר קבלת תגובת שופט ובין ללא קבלת תגובת שופט.
47	תלונות, שהן 4% מכלל התלונות מוצו בהערה לשופט.
24	תלונות, שהן 2% מכלל התלונות שבוררו נמצאו מוצדקות.
14	תלונות, שהן 1% מכלל התלונות שבוררו הסתיימו בקביעה כי מדובר בליקוי מערכתי.

סיווג החלטות בתלונות שבוררו

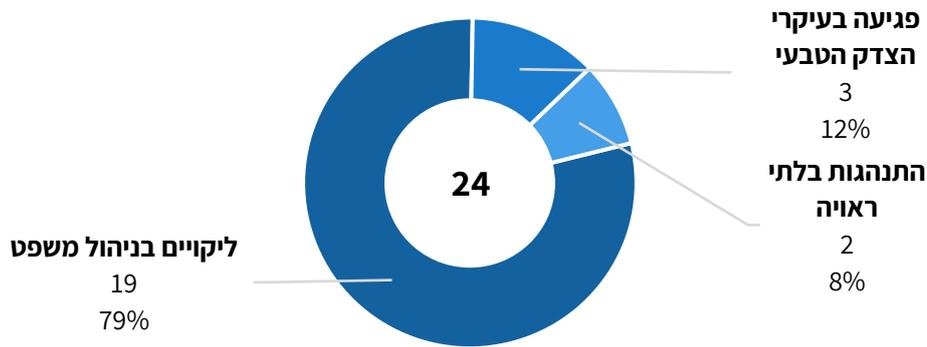

² ר' סעיף 2.4 לעיל. כל האחוזים המחושבים בדוח הם בקירוב.

3.2 סיווג התלונות המוצדקות³

19	תלונות, שהן 79% מכל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקויים בניהול משפט (לרבות התמשכות הליכים).
3	תלונות, שהן 12% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.
2	תלונות, שהן 8% מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על התנהגות בלתי ראויה.

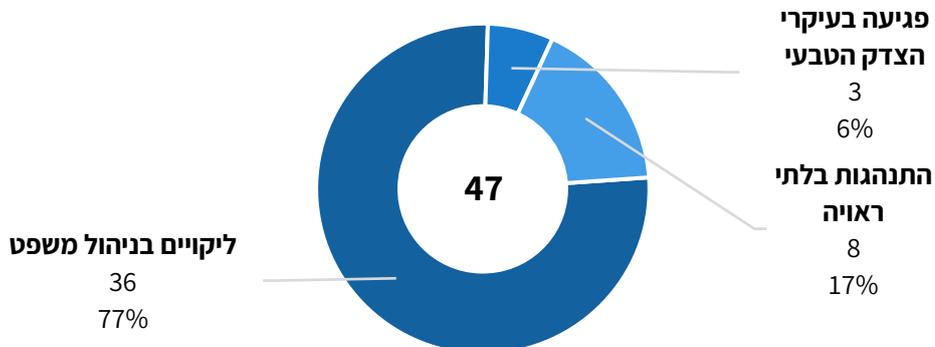
התפלגות התלונות המוצדקות

3.3 סיווג התלונות שבירורן מוצה בהערה לשופט

36	תלונות, שהן 77% מכלל התלונות שמוצו בהערה, היו על ליקויים בניהול משפט (לרבות התמשכות הליכים).
8	תלונות, שהן 17% מכלל התלונות שמוצו בהערה, היו על התנהגות בלתי ראויה.
3	תלונות, שהן 6% מכלל התלונות שמוצו בהערה, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.

סיווג התלונות שבירורן מוצה בהערה לשופט

³ יובהר כי בחלק מההחלטות קיים יותר מנימוק אחד.

פרק 4: תלונות שאין לברר

פרק זה מתייחס רק לתלונות שאין לבררן משום שאינן על שופט; משום שכל עניין בקשת פסלות או משום שהן נסבות על מעשה בגינו מתנהלת חקירת משטרה או שהוגשה קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים.

תלונה שאינה על שופט (סעיף 17(1) לחוק)

סעיף 17(1) לחוק קובע כי אין לברר תלונה ש"אינה על שופט" כמשמעותו של המונח "שופט" בסעיף 1 לחוק.

במהלך שנת 2025 לא בוררו לפי סעיף 17(1) לחוק 64 תלונות.

כך, למשל, לא בוררה תלונה שהוגשה על דיינים מבית דין לממונות (מספרנו 527/24); על מפקח על רישום המקרקעין (מספרינו 324/24; 311/25, ועוד); על רשם לענייני ירושה (מספרנו 511/25); על משטרת ישראל (מספרנו 1021/25); על גורם מנהלי בבית דין רבני (מספרנו 574/25), ועוד. בנוסף, לא בוררו תלונות על רשמי הוצאה לפועל, והטיפול בהן הועבר לאחראי על בירור תלונות נגד רשמי הוצאה לפועל ברשות האכיפה והגבייה (מספרינו 127/24; 77/25, ועוד).

תלונה שהיא בקשה לפסלות שופט (סעיף 17(5) לחוק)

סעיף 17(5) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה שעניינה:

"בקשה של בעל דין ששופט פלוני יפסול עצמו מלישב בדין כי קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט; כללה התלונה נוסף על בקשת הפסלות כאמור עניינים שרשאי הנציב לברר לפי הוראות חוק זה, יברר הנציב את אותו החלק שבו לא התבקשה פסלות השופט כאמור".

במהלך שנת 2025 לא בוררה תלונה משום שהמתלונן ביקש שהשופט יפסול עצמו מלישב בדין (מספרנו 467/25).

תלונה על מעשה שמתנהלת בשלו חקירה במשטרה או שהוגשה בשלו קובלנה לבית הדין המשמעתי לשופטים (סעיף 17(6) לחוק)

בשנת 2025 לא היו תלונות כאלו.

פרק 5: תלונות שבירורן הופסק

סעיף 21 לחוק קובע כי בסמכות הנציב להפסיק את בירור התלונה "אם נוכח שהתקיימה אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה, או שעניין התלונה בא על תיקונו או שהמתלונן ביטל את תלונתו".

יודגש, כי בירורה של תלונה יכול שיופסק בין מבלי שהתבקשה תגובתו של השופט לתלונה ובין לאחר שהתבקשה תגובתו אליה (ר' סעיף 2.4).

5.1 הפסקת בירור נוכח אחת העילות המצדיקות שלא לפתוח בבירורה של תלונה

תחת עילה זו יבואו תלונות שלגביהן הופסק הבירור מאחר שלא היה מקום לפתוח בבירור על פי סעיפים 17(2)-17(4) ו-18 לחוק:

5.1.1 סעיף 17(2) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה אם היא "קנטרנית או טורדנית על פניה או עוסקת בזוטי דברים"

בשנת 2025 הופסק בירורן של 7 תלונות בשל עילה זו. כך, למשל, נקבע לגבי תלונה שעניינה הפצת תזכורות בנושאים שונים לשופטים (מספרנו 340/25) ולגבי תלונות בהן הועלו טענות שפשרן אינו מובן (מספרנו 22/25, ועוד).

5.1.2 סעיף 17(3) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה אם עניינה "בשאלה משפטית או ראייתית מהותית". סעיף 17(4) לחוק קובע כי הנציב לא יברר תלונה אם היא בעניין הניתן לערעור על פי דין, למעט בעניין הנוגע להתנהגותו של שופט במסגרת מילוי תפקידו כשופט לרבות בדרך ניהול המשפט על ידי

בשנת 2025 הופסק בירורן של 495 תלונות בשל עילה זו (ר' סעיף 2.4). כך, למשל, הופסק הבירור משום שהתלונות היו בגדר השגות על החלטות שיפוטיות (מספרינו 99/25; 26/25; 590/25; 720/24 ועוד).

5.1.3 סעיף 18(א) לחוק קובע, כי הנציב לא יברר תלונות כמפורט בו, אלא אם כן מצא שקיימת סיבה מיוחדת המצדיקה את בירורן:

"(1) התלונה הוגשה לאחר שעברה שנה מיום המעשה שעליו נסבה התלונה או מהיום שעילת התלונה נודעה למתלונן, או מיום מתן פסק הדין בעניינו בהליך שאליו מתייחסת התלונה, לפי המאוחר.

(2) תלונה בעניין שניתנה בו החלטה, שעליה אפשר, או היה אפשר, להגיש ערעור והיא אינה מסוג התלונות שאין לברר אותן.

(ב) הנציב רשאי לא לברר תלונה אם סבר שהיא אינה מתאימה להתברר על ידו מחמת שהיא מתאימה יותר לטענות פסלות מלשבת בדין.

(ג) החלטות הנציב לפי סעיף זה יהיו בכתב ומנומקות".

5.2 הפסקת בירור בגין התיישנות

בשנת 2025 הופסק בירורן של 6 תלונות בשל עילה זו. כך, למשל הופסק בירורן של תלונות שנסבו על אירועים שהתרחשו לפני למעלה מחמש שנים ממועד הגשת התלונה (מספרינו 315/25; 327/25, ועוד).

5.3 הפסקת בירור מן הטעם שעניין התלונה בא על תיקונו

תחת עילה זו נמנים מקרים בהם תוקן העניין מושא התלונה. כך, למשל, הופסק בירורה של תלונה על אי מתן החלטה לאחר שהתברר כי בינתיים היא ניתנה (מספרנו 3/25).

5.4 הפסקת בירור מן הטעם שהמתלונן ביטל את תלונתו

תחת עילה זו נמנים מקרים בהם המתלונן ביטל את תלונתו במפורש או במשתמע (שאז נראה כמי שזנח את תלונתו). כך, למשל, הופסק בירורן של תלונות משום שהמתלונן ביקש זאת במפורש (מספרינו 962/25; 308/24, ועוד); הופסק בירורן של תלונות מן הטעם שהמתלונן לא המציא פרטים נוספים כפי שהתבקש (מספרינו 256/25, 377/25, ועוד).

עוד הופסק בירורן של תלונות לאחר שהשופטים הודיעו על התפטרותם בעקבות התלונות שהוגשו נגדם (מספרינו 538/25; 827/25).

פרק 6: סיווג החלטות על בתי המשפט ובתי הדין

בפרק זה יובאו נתונים על החלטות שניתנו ביחס לבתי המשפט הכלליים – בית המשפט העליון, בית המשפט המחוזי, בית משפט השלום – וביחס לבתי הדין.

6.1 בית המשפט העליון

במהלך שנת 2025 ניתנו החלטות ב-59 תלונות, המסווגות כדלקמן:

42	תלונות, שהן 71% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.
15	תלונות, שהן 25% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
1	תלונה שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצתה בהערה לשופט.
1	תלונה, שהיא 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאה מוצדקת.

התלונה שנמצאה מוצדקת עניינה פגיעה בכללי הצדק הטבעי. והתלונה שמוצתה בהערה נסבה על נשיאת דברים על ידי אחד השופטים בכנס אקדמי לכבודו של אדם אשר הביע דעות השנויות במחלוקת ציבורית.

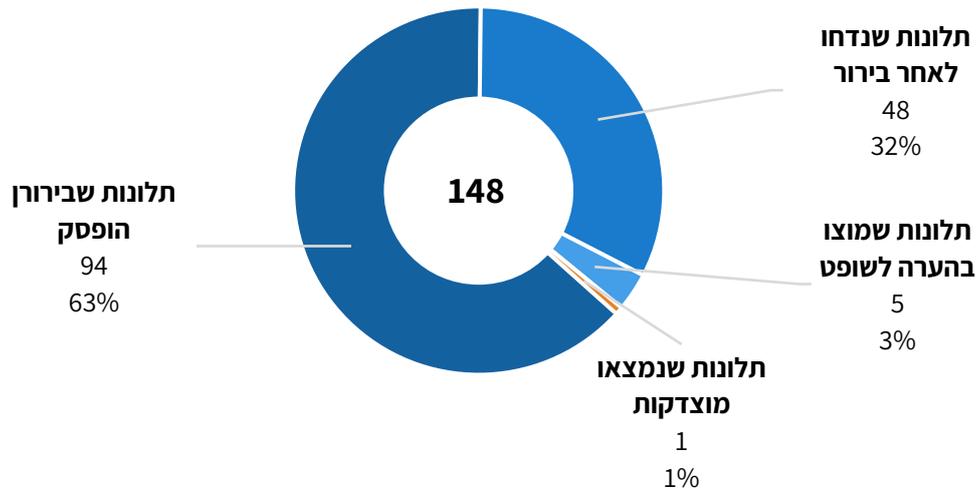
6.2 בתי המשפט המחוזיים

במהלך שנת 2025 ניתנו החלטות ב-148 תלונות, המסווגות כדלקמן:

94	תלונות, שהן 63% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.
48	תלונות, שהן 32% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
5	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצו בהערה לשופט.
1	תלונה שהיא 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאה מוצדקת.

התלונה שנמצאה מוצדקת עניינה ליקוי בניהול משפט (על בית המשפט המחוזי בתל אביב).

התפלגות ההחלטות שניתנו על בתי המשפט המחוזיים

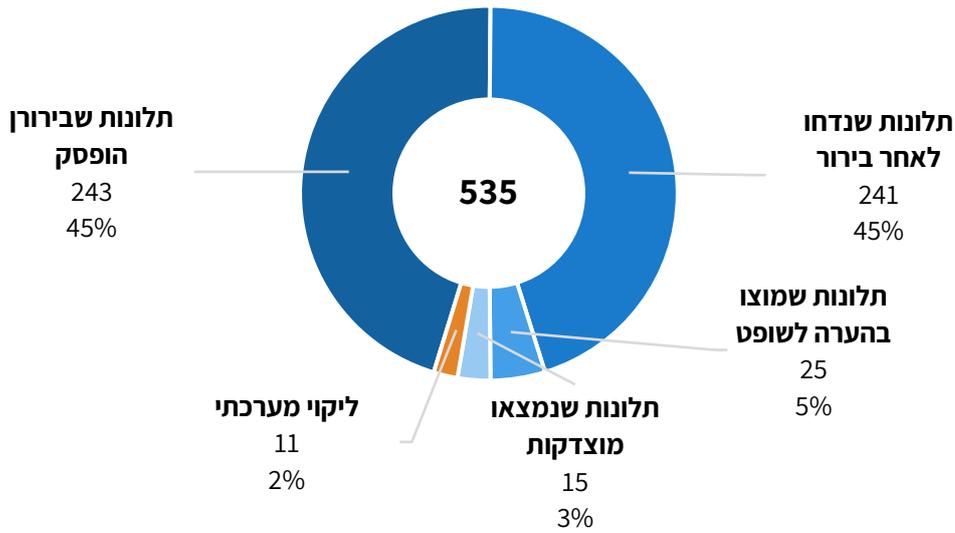

6.3 בתי משפט השלום

הנתונים המובאים להלן מתייחסים לבתי משפט השלום, בתי המשפט לנוער, בתי המשפט לעניינים מקומיים, בתי המשפט לתביעות קטנות ובתי המשפט לתעבורה.

במהלך שנת 2025 ניתנו החלטות ב- 535 תלונות, המסווגות כדלקמן:
243 תלונות, שהן 45% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.
241 תלונות, שהן 45% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
25 תלונות, שהן 5% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצו בהערה לשופט.
15 תלונות שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.
11 תלונות, שהן 2% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו ליקוי מערכת.

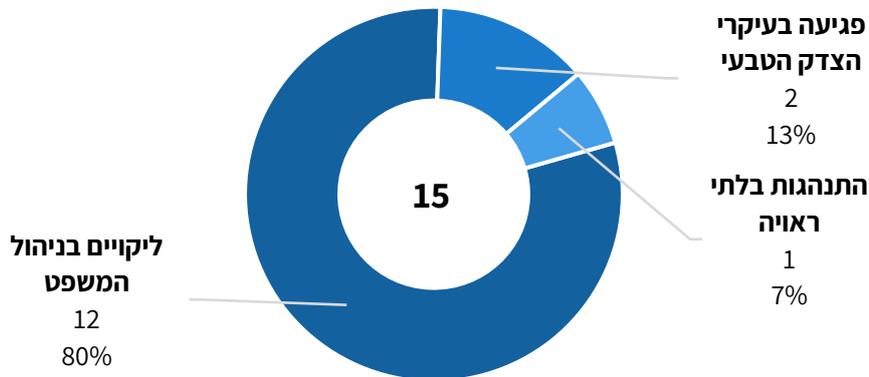
התפלגות ההחלטות שניתנו על בתי משפט השלום

סיווג התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

- 12** תלונות, שהן **80%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על ליקוי בניהול משפט (לרבות התמשכות הליכים).
- 2** תלונות, שהן **13%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, היו על פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי.
- 1** תלונה, שהיא **7%** מכלל התלונות שנמצאו מוצדקות, הייתה על התנהגות בלתי ראויה.

סיווג התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום

סיווג התלונות המוצדקות על בתי משפט השלום לפי מחוזות

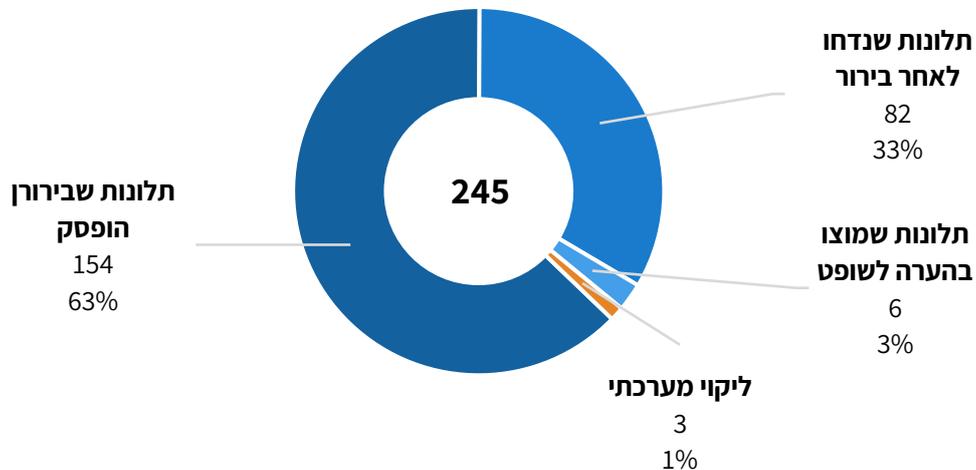
תלונות על בתי משפט השלום במחוז תל אביב.	4
תלונות על בתי משפט השלום במחוז מרכז.	3
תלונות על בתי משפט השלום במחוז דרום.	2
תלונות על בתי משפט השלום במחוז ירושלים.	2
תלונות על בתי משפט השלום במחוז צפון.	2
תלונות על בתי המשפט לנוער.	2

6.4 בתי המשפט לענייני משפחה

במהלך שנת 2025 ניתנו החלטות ב-**245** תלונות, המסווגות כדלקמן:

תלונות, שהן 63% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.	154
תלונות, שהן 33% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.	82
תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצו בהערה לשופט.	6
תלונות שהן 1% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצא ליקוי מערכתי.	3

התפלגות ההחלטות על בתי משפט לענייני משפחה

6.5 בתי הדין לעבודה

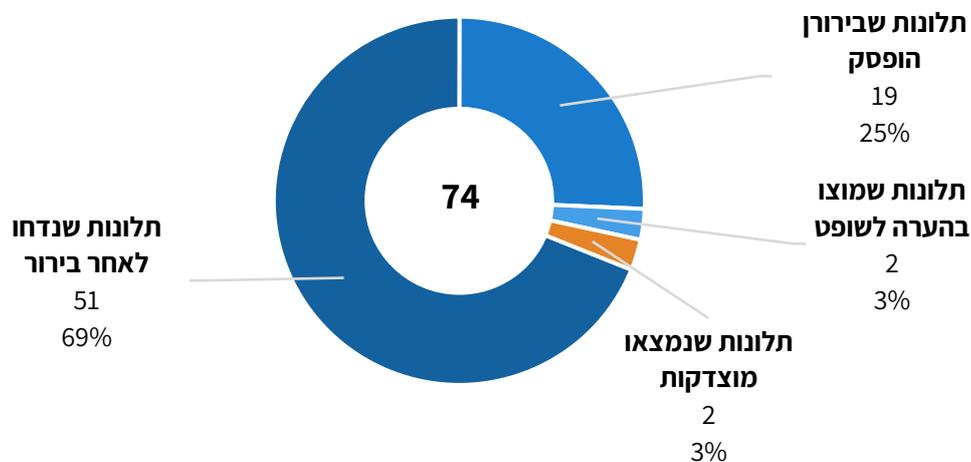
במהלך שנת 2025 ניתנו החלטות (על בית הדין הארצי לעבודה ועל בתי הדין האזוריים לעבודה) ב-74 תלונות.

על בית הדין הארצי לעבודה ניתנו החלטות ב-9 תלונות, המסווגות כדלקמן:	
7	תלונות, שהן 78% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
2	תלונות, שהן 22% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.

65 ההחלטות על בתי הדין האזוריים לעבודה מתפלגות כדלקמן:	
44	תלונות, שהן 68% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
17	תלונות, שהן 26% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.
2	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצו בהערה לשופט.
2	תלונות, שהן 3% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.

התלונות המוצדקות עסקו בהתמשכות הליכים, ובהערות אישיות שהשמיע השופט במהלך דיון.

התפלגות ההחלטות בבתי הדין לעבודה (האזוריים והארצי)

6.6 בתי הדין הרבניים

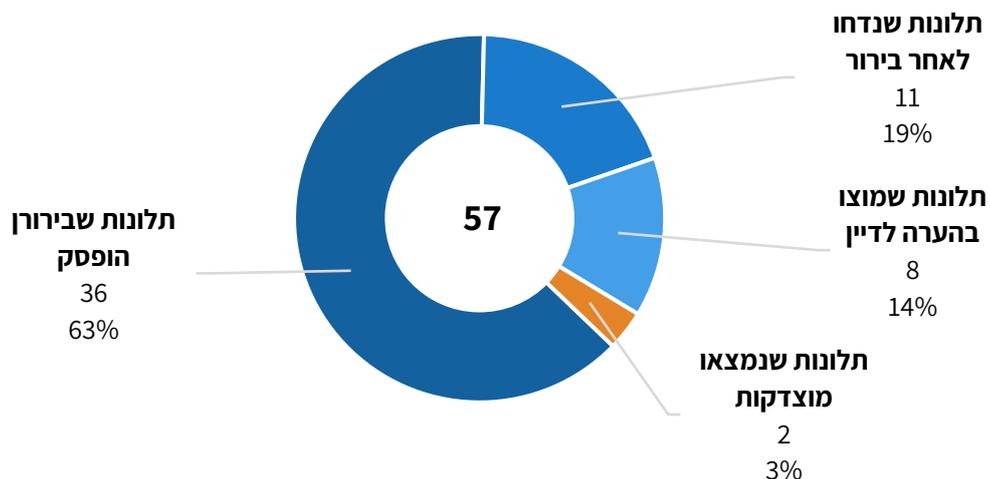
במהלך שנת 2025 ניתנו החלטות ב-57 תלונות.

על בית הדין הרבני הגדול ניתנו החלטות ב-7 תלונות: לגבי 4 תלונות הוחלט שלא לבררן או שיש להפסיק את בירורן; תלונה אחת נדחתה לאחר בירור; בירורן של 2 תלונות מוצה בהערה לדין.

50	ההחלטות על בתי הדין הרבניים האזוריים מתפלגות לפי סוג ההחלטה כדלקמן:
32	תלונות, שהן 64% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.
10	תלונות, שהן 20% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נדחו לאחר בירור.
6	תלונות, שהן 12% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, מוצו בהערה לדין.
2	תלונות שהן 4% מכלל התלונות בהן ניתנה החלטה, נמצאו מוצדקות.

התלונות המוצדקות היו על ליקויים בדרך ניהול משפט (אחת על בית הדין הרבני האזורי בתל-אביב – על החלטה לבטל דיון לאלתר, בלי לקבל קודם לכן את עמדת הצד שכנגד; והשנייה על בית הדין הרבני האזורי בירושלים – אי קיום דיון במעמד הצדדים).

התפלגות ההחלטות על בתי הדין הרבניים (האזוריים והגדול)

6.7 בתי הדין השרעיים

בשנת 2025 ניתנו החלטות ב-14 תלונות על בתי הדין השרעיים: 8 תלונות נדחו לאחר בירור; 2 תלונות נמצאו מוצדקות (האחת על כך שקאדי לא קרא בעיון את החומר בתיק טרם מתן החלטה – בית הדין השרעי בבאר שבע; השנייה על כך שקאדי נתן החלטה הנוגעת לעניינו של אדם שלא היה בעל דין בהליך בלי לשמוע את עמדתו לפני כן – בית הדין השרעי בירושלים); ב-4 תלונות נקבע שאין לבררן או שיש להפסיק את בירורן.

6.8 בתי הדין הדרוזיים, בתי הדין הצבאיים, בית דין של עדה נוצרית

בשנת 2025 לא ניתנו החלטות על בית הדין הדרוזי ועל בתי הדין הנוצריים.

בשנת 2025 ניתנו החלטות בשלוש תלונות על בית דין צבאי: תלונה אחת נמצאה מוצדקת (על ליקוי בניהול ההליך); תלונה אחת נדחתה, ובתלונה אחרת הופסק הבירור.

פרק 7: ליקויים ותיקונים

תכליתו של החוק הוא תיקון ליקויים שהתגלו בהתנהגות ובהתנהלות שופט, לשם שיפור השירות של בתי המשפט לציבור. תכלית זו מושגת באמצעות בירור תלונות על שופטים, שבמסגרתו נעשה ניסיון להטמיע ולהפנים נורמות התנהגות והתנהלות ראויות, הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכתי.

הסמכות להתריע על ליקוי ולפעול לתיקונו קבועה בסעיף 22 לחוק, שזו לשונו:

"(א) מצא הנציב שהתלונה היתה מוצדקת יודיע על כך למתלונן, לשופט הנילון ולמי שמנוי בסעיף 19(ד), לפי הענין, בצירוף החלטתו; בהודעה כאמור רשאי הנציב לפרט את תמצית ממצאיו, כולם או חלקם, ואם העלה הבירור כי קיים ליקוי, רשאי הוא להצביע על הצורך בתיקונו ועל הדרך הראויה לכך.

(ב) התקבלה הודעה על צורך בתיקון ליקוי כאמור בסעיף קטן (א) יודיע השופט הנילון, המנהל או נשיא בית המשפט או בית הדין שבו מכהן השופט, לנציב, על הצעדים שננקטו לתיקון הליקוי; לא התקבלה הודעה בתוך זמן סביר או שההודעה אינה מניחה את דעתו של הנציב, רשאי הוא להביא את הענין לפני הנשיא והשר."

מבירור התלונות עולים ליקויים הן במישור השופט המסוים והן במישור המערכתי.

ליקויים במישור השופט המסוים

במישור השופט המסוים, הצעדים הננקטים לתיקון הליקוי בתלונות הנמצאות מוצדקות הם מגוונים ומשתנים בהתאם לחומרת המעשה או המחדל המיוחס לשופט. בחלק ניכר מן המקרים, ה"סנקציה" הננקטת היא עצם הקביעה, הכלולה בגוף ההחלטה, כי התלונה נמצאה מוצדקת. קביעה מסוג זה מובאת לידיעת הוועדה לבחירת שופטים כשהיא דנה בקידום שופטים. במקרים מסוימים יש הצדקה עניינית לנקיטת צעדים חמורים יותר, ביניהם המלצה על העמדה לדין משמעתי או על סיום כהונתו של שופט.

ליקויים מערכתיים שנתגלו במסגרת בירור תלונה על שופט

במישור המערכתי נוקטת הנציבות מספר דרכים לתיקון ליקויים, ובהן:

- מעקב אחר תיקון ליקויים שהתגלו;
- פרסום תמצית ההחלטה (ללא פרטים מזוהים) באתר האינטרנט של הנציבות בנושאים עקרוניים ובנושאים בעלי השלכות רחב;
- קיום מפגשים עם נציגות השופטים ועם פורומים שונים של סגני נשיאים ונשיאים של בתי משפט ומתן הרצאות במסגרת המכון להשתלמות שופטים;
- הכנת דוחות שנתיים;
- עדכון ראשי המערכת ב'זמן אמת' על טיפול בתלונות חמורות.

בשנים 2024-2025 ניתנו החלטות שבהן נמצאו ליקויים מערכתיים כדלקמן:

כיצד יש לנהוג בעיתונאי שעה שמועלה חשד כי הוא מקליט את הדיון ללא אישור השופט

תלונה הוגשה על ידי עיתונאי (להלן: "המתלונן") ועל ידי ארגון ציבורי על שופטת. המתלונן טען כי השופטת הורתה להוציא אותו מדיון, לחטט ולבדוק את מכשיר הטלפון הנייד שלו על מנת לוודא שלא הקליט את הדיון, כפי שנטען נגדו. לטענתו, מדובר בפגיעה חמורה בפרטיותו, בחופש העיתונות, בחיסיון העיתונאי ובחופש הביטוי, ללא חשד סביר וללא סמכות חוקית. הוא הדגיש כי לא הקליט את הדיון, וכי החוק אינו אוסר במפורש הקלטת דיונים על ידי מי שאינו בעל דין.

השופטת הביעה צער על תחושותיו הקשות של המתלונן, אך טענה כי תיאור האירוע בתלונה אינו מדויק. היא התבססה על תמלול הקלטת הדיון וציינה, כי התובעת המשטרית היא זו שהתעקשה על חשד להקלטה שביצע המתלונן. השופטת אישרה, כי הפנתה את המתלונן למאבטחי משמר בתי המשפט לבדיקת מכשירו, וזאת לדבריה בהתאם ל"נוהל המקובל" ולנאמר בתמצית החלטת נציב קודמת (622/20). היא הדגישה, כי לא הורתה על "חיפוש" במכשיר אלא ביקשה שהמתלונן יראה לאנשי המשמר שאינו מקליט, וכי נאמר לו במפורש ש"איש לא יעיין או יחטט בטלפון שלו".

היועץ המשפטי של הנהלת בתי המשפט אישר, כי השופטת ביקשה מאנשי המשמר ללוות את המתלונן מחוץ לאולם כדי לבדוק האם בוצעה הקלטה. אשת המשמר ביקשה ממנו להציג את האפליקציות הפתוחות במכשיר שלו (כשהוא אוחז בו), והוא שיתף עמה פעולה. לאחר שהתברר לא קיימת במכשיר אפליקציית הקלטה פעילה, שב המתלונן לאולם. לדברי היועץ המשפטי לא נפל פגם בעבודת אשת המשמר, שפעלה לפי החלטת בית המשפט ובמסגרת סמכויותיה. היועץ המשפטי העביר לעיונו של הנציב חוות דעת משפטית לפיה אין לערוך הקלטות של דיון אלא ברשותו של השופט, וכי מסקנה זו חלה על כל הנוכחים באולם, כולל אנשי תקשורת.

לאחר בירורה של התלונה החליט הנציב לדחות את התלונה על השופטת אף כי ציין, כי ניתן היה לנהל את העניין ביתר רגישות וכי ראוי היה להימנע מהביטוי "בלי דרמות" בו נקטה השופטת כלפי המתלונן. הנציב קבע כי השופטת פעלה בתום לב, כשהיא סבורה שהיא פועלת על פי תמצית החלטת קודמת של הנציב (622/20), אף אם שגתה בפרשנותה את הנאמר בה.

לדברי הנציב, באותה תמצית אמנם נאמר, שראוי לשופט לזמן את אנשי המשמר במקרה של חשד להקלטה, אך לא נקבע בה מה מוסמך השופט להורות להם לעשות, ומהי סמכותם של אשר למכשיר הטלפון הנייד בו בוצעה על פי החשד ההקלטה. כמו כן תמצית ההחלטה הקודמת לא התייחסה למקרה של בעל חיסיון (כגון עיתונאי).

לדברי הנציב, זכותו של אדם לפרטיות (גם אם אינו עיתונאי) כוללת את הזכות שלא להציג את האפליקציות הפתוחות במכשיר טלפון הנייד שלו. עצם הצגת אפליקציות, גם אם רק כדי להראות שאינן פתוחות, עלולה לפגוע בזכויותיו.

גם אם תימצא אפליקציית הקלטות פתוחה, אין הדבר מחייב שניתן יהיה להתחקות אחר הקלטה ספציפית, ואין סמכות לעיין בהקלטות אחרות או להורות על מחיקה.

כמו כן העלה הנציב תהיות לגבי סמכותם של אנשי המשמר לערוך חיפוש בכליו של אדם (שלא אגב כניסה לבית המשפט שעה שאין מתעורר חשד סביר לנשיאת נשק או עשיית שימוש בו) או לערוך חיפוש בטלפון הנייד שלו או לבקש ממנו להציג להם את תוכנו, כולו או מקצתו.

כן העלה הנציב שאלה אם על אנשי המשמר ליידע אדם על זכויותיו כאשר מתבקש ממנו להציג תוכן ממכשיר הטלפון הנייד שלו או לערוך בו חיפוש.

כלל התהיות הללו מקבלות לדברי הנציב משנה תוקף כאשר מדובר בעיתונאי בעל חיסיון.

נוכח כל האמור קבע הנציב, כי טוב תעשה הנהלת בתי המשפט אם תבחן את הסוגייה בכללותה, בכל הנוגע לסמכויותיהם של מאבטחי משמר בתי המשפט.

עוד העיר הנציב, כי ראוי ליושבים בדין להיות ערים למורכבות הנושא מבחינת טיב ההנחיה הניתנת על ידם לאנשי המשמר, במיוחד שעה שמדובר במי שמקנה לו חיסיון בדין.

ההחלטה הותרה לפרסום והיא פורסמה באתר הנציבות ([מספרנו 36/25](#), **שלום**).

בהמשך להחלטת הנציב בתלונה הודיע מנהל בתי המשפט לנציב, כי בעקבות החלטת הנציב הוכן על ידי היועץ המשפטי של הנהלת בתי המשפט גילוי דעת המתייחס למגוון סוגיות הנוגעות להקלטת דיון באמצעות מכשיר טלפון חכם או מכשיר הקלטה ללא קבלת רשות בית המשפט, והוא הופץ לנשיאי בתי המשפט ביום 2.11.25 לצורך הפצתו לכלל גורמי השיפוט.

בגילוי הדעת נקבע, כי שעה שמתעורר ספק בשאלה אם אדם מקליט את הדיון ללא היתר, רשאי בית המשפט לערוך בירור בכלים הדיונים המקובלים העומדים לרשותו, ובכלל זה לשמוע בתמצית את טיעוני הצדדים בעניין ולתעד אותם בפרוטוקול הדיון. כן נקבע בגילוי הדעת, כי לעניין חיפוש במכשיר טלפון חכם יש לדבוק באמות מידה מחמירות במטרה לצמצם את הפגיעה בפרטיות (תוך הפניה לפסקאות 66-77 לחוות דעתה של הנשיאה חיות בדנ"פ 1062/21 **אוריך נ' מדינת ישראל** ולקביעה שאין לבצע חיפוש במחשב או במכשיר סלולרי ללא צו שיפוטי, גם אם המחזיק בהם מסכים לכך (בג"ץ 8298/22 **הסניגורית הציבורית הארצית נ' היועצת המשפטית לממשלה**)).

כן הודיע מנהל בתי המשפט לנציב, כי ביום 26.11.25 הועבר גילוי הדעת על ידי סמנכ"ל ביטחון ותפקידים מיוחדים לקב"טי המחוזות, לצורך חידוד הסוגייה לכל אנשי משמר בתי המשפט, תוך הפניה לסיפא ולסיכום מסמך גילוי הדעת, ובהדגשה כי אין לבצע חיפוש במכשיר סלולרי או מחשב ללא צו שיפוטי, אף אם המחזיק בו מסכים לכך. עוד הובהר, כי אין לאיש המשמר להתעסק עם מכשיר הקלטה, וכי תפקידו במקרים אלו מסתכם בהוצאת האדם או בהרחקתו מאולם הדיונים, ככל שבית המשפט הורה על כך.

על שופט המעכב מתן פסקי דין

תלונה בגין עיכוב בלתי סביר במתן פסק דין הוגשה באמצעות ארגון ציבורי (עמותה), והיא נסמכה על פרסום בעיתון. לאחר בחינת מעמדו של הארגון להגיש את התלונה קבע הנציב, כי היות שהימשכות ההליכים היא עיקר התלונה, ומיגור תופעה זו הוא בעל חשיבות רבה – מועברת התלונה לידיעתו ולטיפולו של מנהל בתי המשפט. בהמשך לכך, הממונים הישירים על השופט, שלחובתו פיגורים נוספים, קיימו עמו פגישה, בה גובשה תכנית עבודה סדורה במטרה לקדם כתיבת פסקי דין ולמנוע עיכובים. בנוסף, הנציב קיים שיחה בע"פ עם השופט הנילון. כידוע, תיקון ליקויים במערכת השפיטה, שיביא לחיזוק אמון הציבור בה, היא המטרה העליונה של מוסד הנציבות. יש לקוות כי הטיפול בתלונה דנן הביא לכך, ובכך מוצה הבירור (מספרנו 771/25, **שלום**).

על חשיבות זימון עדים על ידי בית המשפט בהליך פלילי

בתלונה על הוראת בית משפט פלילי שלפיה נאשם שאינו מיוצג נדרש לזמן בעצמו את עדי ההגנה ולדאוג להתייצבותם לדיון ההוכחות, נטען כי דרישה זו חורגת מן הדין ונוגדת את סעיפים 106 ו-107 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: "חסד"פ"), המטילים את חובת זימון העדים על בית המשפט ופוגעת ביכולתו של הנאשם לנהל את הגנתו. השופט הסביר כי מדובר בנוהג מקובל, ובהמשך אף ביקש מהמאשימה לסייע לנאשם בזימון העדים, משיקולי התחשבות בנאשם. עם זאת, הבירור העלה כי אין מקור חוקי ברור לנוהג שלפיו נאשם נושא בעצמו באחריות לזימון עדים מטעמו, וכי הוראה זו אינה מתיישבת עם הוראות סעיף 105 לחסד"פ, הקובע מפורשות כי זימון עדים יתבצע על ידי בית המשפט; או סעיף 48 לחסד"פ המורה כי מסמך שהמצאתו במסירה, יימסר על ידי שליח בית המשפט. עוד הודגש, כי קושי זה מתחדד כאשר מדובר בנאשם שאינו מיוצג החסר ידע וכלים לביצוע המצאות כדן. בנסיבות אלה נקבע, כי לא היה מקום להטיל על המתלונן את האחריות לזימון עדים, והתלונה נמצאה מוצדקת במישור זה, תוך הפניית תשומת לב מנהל בתי המשפט לבחינת הנוהג הקיים (**תמצית**, מספרנו 409/24, **שלום**).

במענה לפנייתנו למנהל בתי המשפט, הודיענו מנהל בתי המשפט, כי נשיא בתי המשפט השלום במחוז המרכז נתבקש לוודא שנוהל זימון עדים במחוז המרכז עולה בקנה אחד עם הוראות הדין כקבוע, בין השאר, בסעיף 106 לחסד"פ ובתקנות 48 ו-56 לתקנות סדר הדין הפלילי וכן עם הוראות נוהל מזכירות 04-02 שעניינו "הזמנה לדיון של עד/בעל דין שהינו אסיר, עובד מדינה, שוטר או חייל". בכך מוצה הטיפול בתיקון הליקוי שעליו הצביעה ההחלטה דלעיל.

ליקויים במתן הודעה על שינוי מיקום ומועד דיון ללא הנמקה מפורטת

בירור תלונה העלה, כי עקב שינוי של הרגע האחרון במיקומי האולמות בבית המשפט, המתין המתלונן באולם המקורי והחמיץ את הדיון בעניינו. נקבע כי במקרים של שינוי מיקום הדיון, שומה על מערכת בית המשפט לנקוט אמצעים פשוטים למניעת תקלות, כגון הצבת שילוט ברור או עדכון רשימות הדיונים; בהתאם לנסיבות, מצופה מבית המשפט לגלות ערנות ולנסות לאתר בעל דין חסר בטרם קיום הדיון בהיעדרו. בנוסף, נמצאה מוצדקת טענת המתלונן נגד דחיית דיון בנימוק הסתמי של

"אילוצי יומן". נקבע כי נוהג זה של דחיית דיונים ללא פירוט מהות האילוץ פוגע בשקיפות ובאמון הציבור, שכן הוא אינו מאפשר לצדדים להבין את הסיבה לעיכוב ועלול ליצור תחושת שרירותיות. על בית המשפט לנמק החלטות מסוג זה באופן ברור מתוך כבוד לצדדים ולהליך; בירור התלונה מוצה בהערות אלו תוך הפניית תשומת לב המזכיר הראשי בבית המשפט לצורך שיפור השירות המנהלי (תמצית, מספרנו 747/24, משפחה).

וראו בעניין זה גם תלונה של נאשם שזומן לדיון בבית המשפט לעניינים מקומיים יום לפני ערב ראש השנה בשעה 09:00. לטענתו, בהגיעו לאולם, גילה אותו ריק לחלוטין. כשניסה לקבל סיוע במזכירות, הופנה לאולם אחר, שגם בו לא נכח איש. בחלוף חצי שעה, ולאחר חיפושים שלא הועילו, נאלץ לעזוב את המקום. בשיחה טלפונית שניהלה אשתו של המתלונן עם מזכירות בית המשפט ביקשה נציגה כי ישוב לבית המשפט, אולם בשלב זה הדבר לא התאפשר. כאשר פנה המתלונן למזכירות לאחר החג התברר כי הדיון התקיים באולם אחר, וזאת "מבלי שנמסר לי על כך מראש, מבלי שניתנה כל הכוונה או הודעה מתאימה, ומבלי שניתן לי סיכוי הוגן לממש את זכותי להישמע" ועוד נאמר למתלונן כי הוא "משקר". להוכחת טענותיו צירף המתלונן צילומים של לוח המודעות המורה על מיקומם של השופטים, ושל האולם הריק. הנציב העביר את התלונה לבדיקת מנהל בתי המשפט (מספרנו 754/25, עניינים מקומיים).

מבירור שנערך בהנהלת בתי המשפט בעקבות פנייתו של הנציב עלה, כי מדובר בתקלה נקודתית וכי לא נתקבלו תלונות דומות בנושא. לאור הליקוי שעלה בתלונה, נשלחה הודעה מפורשת לגורמי התביעה לפיה כל דיוני בתי המשפט לעניינים מקומיים בבית המשפט מושא התלונה יתקיימו, לעת עתה, באולם מסוים בלבד. בכך בא הליקוי על תיקונו.

חלוף כשנה מאז הדיון בתביעה קטנה ועד למתן פסק הדין, והמלצת הנציב שבית המשפט ייזום בעצמו הודעה לבעלי הדין על הדחייה הצפויה במתן פסק הדין וזאת כאשר מדובר בדחייה ממושכת או חריגה

הנציב דחה תלונה על אי מתן פסק דין בתביעה קטנה למרות שחלפה כשנה מאז הדיון שהתקיים בה ועד שניתן פסק הדין. התלונה נדחתה נוכח העובדה שהשופטת הייתה מנועה מלעבוד במהלך כל התקופה, כפי שהבהירה בתגובתה, ופסק הדין ניתן על ידה סמוך לאחר שובה לעבודתה. לצד זאת, קבע הנציב בהחלטתו, כי הצדק עם המתלונן. יש טעם לפגם בכך שמתן פסק דין בתביעה קטנה מתעכב יתר על המידה, כפי שארע כאן, בשעה שעל פי סעיף 15 לתקנות שיפוט בתביעות קטנות (סדרי דין), תשל"ז-1976, בית המשפט ייתן את פסק הדין בתום הדיון בתביעה, אולם הוא רשאי לדחות את מתן פסק הדין לתקופה שלא תעלה על 7 ימים.

הנציב הוסיף, כי תוצאה לפיה בעל דין בתביעה קטנה נאלץ להמתין כשנה (!) עד למתן פסק דין בעניינו בשל חופשה של המותב איננה מקובלת, ועל נשיא בית המשפט או סגן הנשיא הרלבנטי לפעול למניעת תוצאה כזו. לא זו בלבד שתוצאה כזו גורמת עיניו דין, אלא שהיא גם איננה מתיישבת עם אחת מתכליותיו העיקריות של בית המשפט לתביעות קטנות והיא להביא לסיומו המהיר של סכסוך שהתגלע בין בעלי דין. מוטב היה כי במקרים כגון אלו ייזום בית המשפט עצמו, אם באמצעות

המותב ואם באמצעות סגן הנשיא הרלוונטי, הודעה לבעלי הדין, על הדחייה הצפויה במתן פסק הדין וזאת כאשר מדובר בדחייה ממושכת או חריגה (תמצית, מספרנו 83/25, תביעות קטנות).

עיכוב במתן פסק דין והפניית תשומת לבם של נשיא בית המשפט ומנהל בתי המשפט לתקנה 82(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 בדבר המועד למתן פסק דין בתובענה בדין מהיר

מתלונן הלין על אי מתן פסק דין, בשעה שעל פי תקנה 82(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 בתובענה בדין מהיר על בית המשפט ליתן את פסק הדין לכל המאוחר עד 14 יום מתום הדיון. פסק דינו המנומק של הרשם ניתן כ-3 חודשים לאחר הגשת סיכומי התשובה, כשבמהלך פרק הזמן שחלף הגיש המתלונן בקשה למתן פסק דין במסגרתה הביע מורת רוחו מההמתנה להכרעה בתיק. במענה לבקשת המתלונן, נתן הרשם החלטה לפיה נסיבותיו האישיות של המתלונן מובנות ופסק הדין יישלח בהקדם, ובהחלטה מאוחרת יותר נאמר כי פסה"ד יישלח עד לתאריך שצויין. בהחלטת הנציב נאמר, על פי תקנה 82(א) לתקנות הנ"ל "עם תום הדיון בתובענה ולכל המאוחר בתוך ארבעה עשר ימים, ייתן בית המשפט פסק דין, זולת אם נשיא בית המשפט אישר לתת את פסק הדין במועד מאוחר יותר". פסק הדין לא ניתן תוך פרק זמן זה, ואין בתגובת הרשם התייחסות לאישור הנשיא כאמור בסיפא לתקנה 82(א) הנ"ל. גם אם מדובר באיחור של מספר חודשים לא רב במתן פסק הדין (מאז הגשת סיכומי התשובה), וגם אם נביא בחשבון את הסיבות שמנה הרשם ואשר הביאו לעיכוב, החליט הנציב להעיר לרשם על העיכוב. עוד ציין הנציב, כי היה על הרשם לבקש את אישור הנשיא לעיכוב במתן פסק הדין, אך למיטב ידיעתנו הוא לא עשה זאת.

הנציב חזר והזכיר, כי שומה על כלל שופטי ישראל לעשות ככל אשר לאל ידם על מנת לסיים באופן מהיר יותר ויעיל את בירורם של ההליכים שבפניהם וליתן בהם פסק דין בהקדם האפשרי. תשומת הלב בעניין זה מופנית גם לתקנה 129(ג) לתקנות הנ"ל. בהערה האמורה, מוצה בירור התלונה.

הנציב הוסיף והפנה את תשומת לבם של נשיא בית משפט השלום ומנהל בתי המשפט, כי טוב ייעשה אם יוטמעו הוראות התקנות הרלוונטיות לעניין עיכוב במתן פסקי דין והצורך לקבלת אישור נשיא לכך (מספרנו 725/24, שלום).

ליקוי מערכתי בנוגע להסרת נציגי המדינה מתיקים חסויים

המתלוננת, עורכת דין שייצגה את עצמה בתביעת רשלנות מקצועית שהגישה נגד עורכי דין שייצגו אותה ואת בעלה בהליכי גירושין, הלינה על שורה של כשלים בתיעוד התיק במערכת "נט המשפט" תוך העלאת חשדות לשיבוש הליכי משפט והטיית דין בשיתוף המזכירות. בנוסף, טענה המתלוננת נגד הותרת נציגי המדינה כצד להליך (שצורך לתיק לאחר שהוגשה על ידה בקשה לפטור מאגרה) גם לאחר שהטיפול בבקשתה לפטור מאגרה הסתיים, וזאת כאשר מדובר לדבריה בהליך חסוי. בתגובתו דחה השופט מכל וכל את טענות המתלוננת לשיבוש הליכי המשפט, וציין כי מבירור שערך עם המזכירות עלה כי קיים קושי טכני להסיר את מייצגי המדינה מרשימת מורשי העיון בתיק לאחר סיום הטיפול בבקשה לפטור מאגרה. הנציב דחה את טענותיה של המתלוננת ל"קנוניה" שנרקמה

בעניינה, אך אימץ את עמדתה כי השארת נציגי המדינה כצד להליך "חסוי" פוגעת בפרטיות בעלי הדין, והפנה את הסוגייה לבדיקתו וטיפולו של מנהל בתי המשפט (מספרנו 679/24, **שלום**).

בעקבות החלטת הנציב עדכן מנהל בתי המשפט כי נוהל מזכירות 06/21 מיום 1.9.20 שעניינו "הגשת בקשות לפטור מתשלום אגרת משפט בשל חוסר יכולת כלכלית" תוקן באופן שהוסף לו סעיף 6.4.6, הקובע כי: "הסתיים הטיפול בבקשת הפטור תפעל המזכירות להסרת הפרקליטות כגורם מייצג מהתיק". הודעה על העדכון נשלחה ביום 21.1.26 לכל הגורמים הרלבנטיים במערכת המשפט. הובהר כי לא ניתן "למחוק" גורם מתיק בית המשפט אלא להסיר את הרשאותיו, כך שאותו גורם הופך ל"לא פעיל" ומתבטלת הרשאת העיון שלו בתיק. בכך בא הליקוי על תיקונו.

על טיפול במתן צו למניעת הטרדה מאיימת בערבי חג ובמוצאי שבת

מתלונן פנה לבית המשפט בדחיפות, במוצאי שבת, בבקשה למתן צו למניעת הטרדה מאיימת. מזכירות בית המשפט הנחתה אותו להתייצב למחרת, ביום ראשון, ערב חג שני של פסח, עד השעה 12:00 ולהגיש את הבקשה. המבקש נהג כך, אך כשניגש ללשכת השופט, כפי שהונחה במזכירות, הבהיר לו השופט, כי אינו מטפל בהליכים מן הסוג הנדון, ועל כן המתלונן שב אל המזכירות שערכה בירורים והורתה לו לשוב אל השופט, אשר קיבל הנחייה לטפל בעניין. המתלונן המתין באולמו של השופט, שדן באותה עת בענייני מעצרים. בחלוף כ-50 דקות ביקש המתלונן מהשופט לדעת מה עם בקשתו, וזה השיב לו, כך על פי הטענה, בחוסר סבלנות, כי אינו בקיא בהליך הטרדה מאיימת, כי עליו ללמוד את הנושא, וכי אל לו להאיץ בו. המתלונן, לדבריו, התנצל והמשיך להתמתן. כעבור כארבע שעות, בין דיון מעצרים אחד למשנהו, התפנה השופט לדון בעניין הטרדה מאיימת של בעל דין נוסף שנכח באולם. על כן, המתלונן פנה שוב והזכיר לשופט, כי גם הוא עצמו ממתין להישמע בעניין זה. אז הבהיר לו השופט, לטענתו – בצעקות, כי הוא אינו שומע עוד הליך כזה, הפנה אותו שוב למזכירות וסילק אותו למעשה מן האולם בגסות. מותש וכועס, שב המתלונן אל המזכירות. בעקבות זאת, שכנעה המזכירות את השופט לדון בהליך, אלא שאז – בשעה 15:20 – התברר, כי הבקשה עצמה לא נסרקה במזכירות, ועניין זה גרר לא רק עיכוב נוסף, אלא גם כיתות רגליים מיותר של המתלונן – אדם הלוקה בבריאותו – מן המזכירות אל לשכת השופט כדי להסביר את המצב. בחלוף כמעט 5 שעות שמע השופט את הבקשה ונעתר לה. המתלונן תוהה כיצד תיתכן התנהלות כזו, שבה המזכירות אינה סורקת בקשות ב'זמן אמת' ושופט מעניק יחס כזה, הגורם לטרטור, רוגז, עוגמת נפש וכאב.

בהחלטתו קבע הנציב, כי אין חולק, שהמתלונן המתין זמן רב מדי לדיון בעניינו. ככל הנראה, השופט, בסרבו לדון בעניינו, גילה כלפיו קוצר רוח מסוים עת היה עסוק בטיפול בהליכים אחרים (הליכי מעצר דחופים). אולם, גם אם התנהגות זו של השופט אכן הייתה בה משום מידה של תקיפות – אף היא מובנת ואינה מצדיקה את התלונה. אכן, נסיבות העניין מלמדות, באופן כללי, על מציאות קשה בבית המשפט, בערב חג. תופעה זו של ריבוי הליכים, המאופיינים בדחיפות, שמגיעים לפתחו של בית המשפט בערבי שבת וחג ובמוצאי שבת וחג – לא כל שכן, בערב חג שבא לאחר שבת, כבענייננו – היא תופעה מוכרת המצריכה טיפול מיוחד. אין די בנוהל שלפיו עניינים פליליים יישמעו תחילה (לטובת הובלת עצורים או מכל סיבה אחרת), אלא שיש להבטיח, כי בית המשפט ערוך מכל בחינה שהיא ליתן שירות יאות למתדיינים. בפרט, ובעיקרו של דבר, יש להקצות מראש מספר מספיק של

שופטים תורנים (הבקיאים במגוון התחומים הרלבנטיים) שיוכלו לטפל בכל העניינים הדחופים, לסוגיהם. אין לצפות ששופט אחד יספיק לטפל בזמן שעומד לרשותו בכל התיקים הדחופים מבלי שבעלי דין יאלצו להמתין מעבר לזמן סביר. מאליו מובן, כי יש ליידע מראש את השופטים במשימותיהם (אף אם אלה כוללות עניינים שמעבר לתחום טיפולם השגרתי). במובן זה, קיבל הנציב את עמדתו של השופט במקרה דנן, אשר מצביע על הכרח בל-יגונה, ועל כך כי קצרה ידו מלטפל בבקשה במהירות הראויה. עם זאת, מצב שבו המתלונן הוא זה שנאלץ להעביר למזכירות את עמדת השופט, ואל השופט את עמדת המזכירות, אינו תקין. הנחיית סגן הנשיא שניתנה תוך כדי הדברים, צריכה הייתה להיות ברורה וידועה מראש לשופט התורן.

בנסיבות העניין העיר הנציב, כי אף שהוא מכיר לחלוטין בעוגמת הנפש שנגרמה למתלונן, לא יוכל להצדיק את תלונתו כלפי השופט ותיקון הליקוי צריך שיעשה במישור המערכתי (מספרנו 275/24, **שלום**).

על דיוני מעצר המתקיימים במוצאי שבת

תלונה הוגשה לנציבות על ידי עורך דין בקשר לדיון מעצר שהתקיים במוצאי שבת בבית משפט שלום המצוי במחוז דרום. המתלונן הלן על שהשופט לא קיבל את בקשתו להישמע מוקדם יותר כשהדיון בעניין מרשו התקיים לבסוף רק בחצות וכן הוסיף דברים על דרך קביעת השופט אילו תיקים יישמעו תחילה. את התלונה על השופט החליט הנציב לדחות, שכן לא נמצא רבב בהתנהלות השופט וסדר הדיונים נתון לשיקול דעתו המוחלט בשקלול כל הנסיבות הצריכות לעניין (שיקולי יחידת הליווי, המרחק למתקן הכליאה, מיהות האסירים ועוד). לדברי הנציב, סנגור המגיע לדיונים במוצאי שבת אינו רשאי לצפות שהדיון בעניינו יסתיים בשעה מוקדמת, מה גם שיכול היה לבקש עזרה מסנגור הציבורי המחוזי. עם זאת נדרש הנציב בהחלטתו לתופעה רווחת שמוכרת היטב לכל שופט שלום ובוודאי לסנגורים (בדרך כלל מהסנגוריה הציבורית) כשהעומס הרב המוטל לפתחו של שופט המעצרים במוצאי שבת הוא מן המפורסמות. הנציב הוסיף וציין, כי כל מי שחווה אי פעם דיוני מעצר ליליים במוצאי שבת, יודע היטב, כי מדובר במשימה כמעט בלתי אנושית לשופט, ולראיה בנדון שלפנינו, כשהשופט סיים את דיוניו בשעה 03:00. למותר לציין, ואף זאת מן המפורסמות שאינן צריכות ראייה, כי בדיונים כגון אלו מרובי עצורים, מרובי סנגורים ומרובי משפחות, ההמולה רבה ועיתים קרובות קשה עד מאוד לשלוט ברעש ובמהומה באולם הדיונים. הנציב הדגיש, כי מדובר בתופעה שאינה מביאה כבוד למערכת המשפט והפתרון לה הוא מערכתי ותקציבי, הן בשרות בתי הסוהר, הן במשטרת ישראל וכמובן גם בבתי המשפט.

סוף דבר קבע הנציב, כי התלונה על השופט נדחית לחלוטין והערותיו המערכתיות דלעיל יובאו לתשומת ליבו של נשיא בתי משפט השלום במחוז הדרום ולתשומת ליבו של מנהל בתי המשפט, שמה ניתן להקל במעט על תורני המעצרים וכמובן גם על הסנגורים בדיוני מעצרים במוצאי שבת. הפתרון לכך צריך להיות מערכתי תוך שילוב כל הגורמים כמפורט לעיל (שב"ס, הסנגוריה הציבורית, לשכת עוה"ד והנהלת בתי המשפט) (**תמצית**, מספרנו 769/24, **שלום**).

על העומס בשמיעת תיקי תעבורה

עורך דין אשר ייצג נאשם בתיק תעבורה הליון על כך שהתייצב בזמן לדין שנקבע לו, והמתין כחמש שעות לקיומו בבית המשפט לתעבורה. לדבריו, בשל עומס בתיקים לא היה בידו לבוא בדברים עם ב"כ המאשימה. בחלוף למעלה משעתיים וחצי של המתנה ביקש מבית המשפט לדחות את מועד הדיון, אך השופט סרב. זאת ועוד, השופט וב"כ המאשימה יצאו להפסקה של שעה. בתגובתו לתלונה ציין השופט, כי מבדיקתו במערכת "נט המשפט" עולה כי ביום זה דן ב-49 תיקים, מספר קטן ביחס למספר התיקים הקבועים ליום אחד אצל מותבים אחרים, וזאת לאור העובדה שתובע אחד מופיע ליום זה וכדי להעניק שירות לקהל שמגיע. השופט מכיר אמנם בכך שהמתלונן נאלץ להמתין זמן רב לתובע היחיד שנכח באולם, אך מציג את תמונת הדברים באור שונה מזה המתואר בתלונה. כך, לעמדת השופט, למתלונן היו נתונים כעשרה חודשים עובר למועד הדיון שאותם יכול היה לנצל לצורך ניהול משא ומתן עם התביעה בעניין מרשו, ומשיקוליו בחר שלא לעשות כן. על כן, ובשים לב גם ל"גילו" של התיק מצא שלא להיענות לבקשת הדחייה, מה שהוכח בסופו של דבר כהחלטה מוצדקת, וזאת לאור התוצאה שהושגה בפועל – הגעה להסדר ומתן פסק דין ביום הדיון. בהקשר זה מציין השופט, כי רובם המוחלט של התיקים שהתנהלו באותו יום לפניו הסתיימו באותו מועד. היענות לבקשת הדחייה הייתה מובילה, לשיטת השופט, לתוצאה אחרת וקשה – עיניו דין נוסף לנאשם, והמתנה בלתי נמנעת ביום דיונים אחר, לו היה נקבע. השופט הוסיף, כי הפסקת צהרים נהוגה בבית המשפט, על פי הסכם ההעסקה של הקלדניות, ומדגיש, כי הוא עצמו עבד בזמן ההפסקה. העובדות שהציג המתלונן בכל הנוגע ללוח הזמנים שעל פיו פעל בית המשפט ביום הדיון, שגויות. השופט מציג נתונים המצביעים על היקף העבודה הרב שבבית המשפט לתעבורה.

בהחלטתו קבע הנציב, כי מבלי להכריע בשאלה כמה זמן בדיוק המתין המתלונן לדין בעניינו ומתי בדיוק יצא בית המשפט להפסקה, ניתן לקבוע כי התופעה של ריבוי תיקים ביום דיונים אחד בבית המשפט לתעבורה היא תופעה מוכרת וקשה. הפרקטיקה של קיום דיון עם התובע מחוץ לאולם בית המשפט היא רצויה מצד אחד – מבחינת מטרתה להגיע להסדר מוסכם, המביא לחיסכון בדיון הוכחות ולמתן פסקי דין על אתר; אך מביאה, מצד שני, לשיבוש מערכת – כתוצאה מכך שתובע אחד ויחיד, על פי רוב, מטפל לבדו בכל התיקים, מה שגורר המתנה ארוכה לצורך ניהול המו"מ הפרטני עמו. בנסיבות אלה, בית המשפט, אשר עליו כידוע האחריות הכוללת לניהול זמני הדיון, מוגבל ביכולתו לעשות כן (כשלכך יש להוסיף את הפסקת הצהריים הכללית הנהוגה בבית המשפט על פי הסכם ההעסקה של הקלדניות), ואולי מן הראוי להעיר, כי טוב יעשו כל הגורמים הנוגעים בדבר על מנת לצמצם ככל האפשר את אותה תופעה מוכרת וקשה זו. מעבר לכך, צודק השופט בכך שהמתלונן "ישן" במשך כעשרה חודשים על זכותו לנהל משא ומתן, ותרם בכך להמתנה הארוכה שעליה הוא מלין, שלא לומר – יצר אותה.

כשאלה פני הדברים, נדחתה התלונה (מספרנו 835/25, תעבורה).

על המלצה לסיים כהונת שופט כסגן נשיא ועל כשל ניהולי של נשיא בית משפט השלום

בתלונה שהותרה לפרסום על השופט יורם ברוזה החליט הנציב להמליץ לסיים את כהונתו של השופט כסגן נשיא. כמו כן כללה התלונה גם טרזניה על נשיא בתי משפט השלום במחוז הדרום, השופט עמית יריב, שעל פי הטענה בהודעת "ווטסאפ" לקבוצה סגורה של שופטי בתי משפט השלום במחוז הוא נתן גיבוי לדברי השופט ברוזה, ללא ביצוע בדיקה עובדתית ולו מינימלית של הטענות נגדו, תוך פגיעה בשופטים אחרים שגם הם חברים בקבוצה אשר קראו את דבריו. בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי הוא מבין את רצונו של הנשיא יריב לתמוך בשופט ברוזה שהותקף בתקשורת בעקבות הפרסום ולחזק את ידו בשעתו הקשה. כך יש להבין את הודעת ה"ווטסאפ" ששיגר. כך גם ציין הנשיא בתגובתו לתלונה. לדברי הנציב, אין לומר שהודעת ה"ווטסאפ" משקפת תמיכה באמירותיו של השופט ברוזה. עם זאת, מוטב היה לו טרם משלוח ההודעה היה פונה הנשיא עצמו לאותם שופטים שלכאורה נפגעו. ייתכן גם שניתן היה לנסח את ההודעה באופן אחר או להפנותה לשופט ברוזה בלבד ולא להעבירה בקבוצת השופטים, וודאי שעה שהנשיא כבר היה ער לכך שדברים פנימיים דולפים מהקבוצה החוצה. מכל מקום, הטעות המרכזית בהתנהלותו של הנשיא יריב הינה בעיקר בעובדה שלמרות ידיעתו כבר בחודש 11/24 על אודות האמירות שיוחסו לשופט ברוזה, הוא לא מצא לנכון לדבר עם השופטים שנטען כי היו מושא הדברים, ולברר עמם מה נאמר להם או האם נפגעו מהדברים. טוב היה עושה הנשיא יריב לו היה מדבר ישירות עם אותם שופטים ולא מסתפק בטיפול של סגנית הנשיא (שטיפלה רק במקרה אחד). גם מוטב היה, לו לפני שהוציא את הודעת התמיכה בשופט ברוזה, היה מדבר גם איתם, ושומע את גירסתם. בבחינה של למעלה מן הצורך הוסיף הנציב, כי יכול שהיה צורך לכנס כבר אז ישיבת שופטים כללית ולשוחח עם השופטים בנושא. לו הנשיא יריב היה עושה כן באותו המועד, ייתכן שהפרשה כולה הייתה באה אל סיומה באופן אחר. סוף דבר, בגין אי טיפולו של הנשיא יריב בזמן אמת במה שמתחייב מתפקידו הניהולי ובגין כך שלא שוחח עם השופטים הנפגעים עובר להוצאת הודעת ה"ווטסאפ" מטעמו, מצא הנציב את התלונה עליו מוצדקת.

לאחר מתן החלטת הנציב בתלונה הודיע לו מנהל בתי המשפט, כי ננקטים צעדים ארגוניים וניהוליים לצורך מתן מענה להערות הנציב בהחלטתו ולחיזוק עבודת המחלקה האזרחית בבית משפט השלום בבאר שבע, ולקדם גיבוש חזון מקצועי למחוז ושיפור הלכידות והאמון בקרב השופטים והעובדים. אשר להמלצת הנציב בהחלטתו לבחון את המשך כהונתו של השופט ברוזה כסגן נשיא, הרי שטרם התקבלה החלטה סופית בעניין על ידי הגורמים המוסמכים. עם זאת המנהל פנה לדבריו לנשיא עמית יריב וביקש לבחון אפשרות כי עד לקבלת החלטה סופית בעניין המלצת הנציב לא ימלא השופט ברוזה תפקיד הכולל ניהול ישיר של שופטים. בעקבות פניה זו החליט הנשיא עמית יריב כי מיום 7.9.25 יעבור השופט ברוזה לתפקיד של אחראי מקצועי לתחום נזקי גוף במחוז דרום, תפקיד אשר אינו כולל ניהול ישיר של שופטים (מספרנו 310/25, **שלום**).

על היעדר מנגנון ממוחשב בפתחת תיקי אימוץ המתריע אוטומטית על קיומם של תיקים קודמים

מתלוננים הלינו על ניתוב שגוי של תיק אימוץ שנפתח בעניינו של נכדם הקטין, ונותב למותב שלא דן בתיקים קודמים הנוגעים לקטין ולמשפחתו, וטענו להיעדר יישום מספק של עקרון "שופט אחד - משפחה אחת" ולהיעדר מנגנון מערכתי המונע תקלות מסוג זה. הנציב קבע, כי מדובר בהחלטה טכנית-מינהלית של ניתוב תיקים, וכי לאחר שהתברר המידע, התיק נותב מחדש, כך שלא נמצא פגם בהתנהלות סגנית הנשיא. עם זאת, הוער כי טענת המתלוננים בדבר הצורך בבחינת מנגנונים ממוחשבים ונהלים, ראוייה להתייחסות, והנושא הועבר לבחינת הנהלת בתי המשפט (תמצית, מספרנו 627/25, ענייני משפחה).

חובת הוודאות בקביעת שכר טרחת מומחה

מומחה מטעם בית המשפט הלן על החלטת שופטת שהפחיתה בדיעבד משכר הטרחה ששולם לו, למרות טענתו כי הסכום אושר בעבר. בירור הנציב העלה כי בתיק נוצרה אי-בהירות מתמשכת: המומחה דרש שכר גבוה מזה שנקבע בכתב המינוי, והמותב הקודם בתיק לא נתן החלטה מפורשת בנושא. משעבר התיק לטיפול של השופטת, היא נדרשה להכריע בבקשת הצדדים להפחתת השכר והורתה על השבת היתרה, תוך התחשבות בהיקף העבודה ובתקנות.

הנציב דחה את התלונה נגד השופטת, שכן היא פעלה כחוק כשנדרשה להכריע בסוגיה שהונחה לפתחה, אך הצביע על כשל מערכתי שליווה את ההליך. הנציב הדגיש כי על בית המשפט להקפיד על מתן החלטות ברורות וחד-משמעיות בנושא שכר הטרחה בעיתוי המתאים, ולהימנע ככל הניתן משינויי בדיעבד. מצב של אי-בהירות גורם עוגמת נפש למומחה ופוגע באמון הציבור בוודאות הנדרשת מצד גורמי המקצוע המסייעים לבית המשפט. התלונה נדחתה תוך הצבעה על כשל מערכתי (תמצית, מספרנו 714/24, שלום).

פרק 8: התנהגות שופט

המונח "התנהגות שופט" מתייחס לשלושה היבטים עיקריים של התנהגות שופט באולם הדיונים; במתן פסק דין או החלטה ובהתנהגות מחוץ לכס השיפוט.

בפרק זה יובאו דוגמאות להחלטות על תלונות בהיבטים אלו.

כלל 11 לכללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 קובע:

"(א) בשבתו לדין ינהג שופט בנוכחים בדיון לפניו – בעלי דין, באי כוחם, עדים ובאי בית משפט אחרים – באורח מכובד, באורך רוח, במתינות, בסובלנות ובאדיבות, וישרה באולם בית המשפט אווירה נינוחה.

(ב) שופט יעשה כי גם אחרים ישמרו על כבודם של הנוכחים בדיון.

(ג) במהלך המשפט ובהחלטותיו בכתב יימנע שופט מהערות פוגעניות או מעליבות כלפי כל אדם.

(ד) שופט ינהג בעמיתיו השופטים בכבוד ובחברות.

(ה) בהביעו דעה על אדם שלא היה צד להליכים, ייתן השופט דעתו לשאלה אם ניתנה הזדמנות לאותו אדם להציג ענינו כהלכה לפני בית המשפט".

התנהגות באולם הדיונים

כיצד יש לנהוג בח"כ המפר את הסדר באולם בית המשפט

לנציב הוגשו שתי תלונות בידי חברת כנסת, אשר הלינה על פגיעה בלתי חוקית בחסינותה במהלך הופעתה בדיונים משפטיים פומביים ובעלי חשיבות ציבורית וכל זאת, לדבריה, במסגרת מילוי תפקידה הפרלמנטרי. התלונה האחת הוגשה נגד נשיא בית המשפט העליון אשר על פי הטענה הורה על הרחקתה תוך התייחסות מבזה ושימוש בביטוי "חסינות מדומיינת". התלונה השנייה הוגשה על שופט בית משפט המחוזי במסגרת דיון מעצרים, אשר הורה אף הוא על הוצאתה מן האולם. בשני המקרים הלינה חברת הכנסת על ביצוע עבירה פלילית בעצם מתן ההוראה להרחיקה מן הדיון, וכן על כך שבמתן ההוראה השופטים גרמו גם לאנשי משמר בתי המשפט לבצע עבירה פלילית, וזאת בשם לב למחויבותם של האחרונים לכבד את חסינותה. לעמדת המתלוננת, הוראת סעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 איננה גוברת על זכותה לחסינות ולחופש תנועה במסגרת מילוי תפקידה.

על יסוד עיון בפרוטוקולים ובהחלטות שניתנו וצפייה בצילומי הדיון החליט הנציב לדחות את התלונה. הנציב עמד על טיבה וסייגיה של הסמכות השיפוטית הרחבה הקבועה בסעיף 72 לחוק הנ"ל, והדגיש את תכליתה – השלטת סדר באולם בית המשפט לצורך הבטחת סמכות השפיטה. מנגד עמד הנציב על מהותה של החסינות הפרלמנטרית, הכוללת גם חופש תנועה, וגבולותיה, כפי שגובשו בפסיקת בתי המשפט. הנציב הדגיש גם את מחויבותם הכללית של חברי כנסת לציית לצווים שיפוטיים, ולא

מצא בנסיבות שהובאו לפניו ועל בסיס האיזון הדרוש בין שתי ההוראות, כי הנשיא והשופט הפרו את החסינות. ממילא, קבע הנציב, כי לא היה במתן ההוראות מצד הנשיא והשופט למשמר בתי המשפט משום הפרה של החוק (וציין כי הוא אינו מוסמך לברר תלונות נגד המשמר). הנציב לא מצא בביטוי שנקט הנשיא כלפי המתלוננת – "חסינות מדומה" – או בהתנהגותו כלפיה משום נקיטת יחס מבזה או יהיר (תמצית, מספרנו 685/25, עליון, מספרנו 684/25, מחוזי).

הזהירות הראויה בהתבטאויות באולם

הנציב דחה תלונה שעניינה ברכה שבירך במהלך דיון הוכחות שופט עד ששימש בעבר עורך דין ונבחר לכנסת ישראל עם זאת קבע הנציב, בשים לב ל"זיהויו" של הח"כ בצבעים מסוימים (כנטען בתלונה), כי מיטיב היה השופט לעשות לו היה יותר זהיר בהתנהלותו. גם אם פורמאלית הברכה אינה עניין הקשור למשפט עצמו מן הראוי היה כי הקלטת הדיון תשקף באופן מלא את מכלול קורות הדיון בעניין זה. יתכן כי לו כך נהג השופט, הייתה נמנעת התלונה כולה. עוד הפנה הנציב בהקשר זה לתמצית החלטתו 451/23 "שיחת חולין בין שופט לבין בא כוחו של אחד מבעלי הדין שהתקיימה בתום דיון שהתנהל בפני השופט", בה ציין, כי "אין פסול, תמיד ובכל הנסיבות, בשיח אגבי שאינו קשור לתיק זה או אחר, אותו מנהל שופט עם הצדדים לתיק שבפניו, או עם מי מהם. עם זאת, על שופט לבחון אם יש מקום לשיח מעין זה בהליך הספציפי המונח בפניו, ולהפעיל שיקול דעת בעניין זה בהתאם לנסיבות הקונקרטיים של המקרה", (תמצית, מספרנו 772/23, שלום).

על התבטאות שופט כלפי עורך דין שהעיד באולמו: "מה אתה חושב שכולם בבאר שבע מטומטמים"

הנציב העיר לשופט שהתבטא כלפי עורך דין שהעיד באולמו: "מה אתה חושב שכולם בבאר שבע מטומטמים". לדברי הנציב, מדובר בהתבטאות שיש בה משום זלזול והשפלה, וראוי היה לה שלא תיאמר כלל, ואפילו אם נכחו באולם רק באי הכח בהליך. חומרה יתירה יש לראות בכך שמדובר בהתבטאות שהופנתה כלפי עורך דין. טוב עשה השופט משהתנצל על התבטאותו הראשונה, אף כי ראוי היה שהיה עושה זאת על אתר במהלך הדיון. עוד קבע הנציב, כי שעה שעורך הדין ביקש כי הדברים ירשמו ראוי היה לתעדם בפרוטוקול כדבעי ולא כפי שתועדו בפרוטוקול רק, בעקיפין (תמצית, מספרנו 843/23).

על השימוש בביטוי "שקר" בהתייחסות בית המשפט לעדות במהלך הדיון ועל גבולות העמדת בעל דין על הסיכון בו יישא אם ידחה בית המשפט את טענותיו סופו של יום.

בתלונתו מלין המתלונן, בין היתר, על התנהלות בית המשפט כי במהלך עדותו השמיע בית המשפט הערות בוטות ולא ראויות ובין היתר כינה את המתלונן "שקרן" והוסיף התבטאויות קשות נוספות. בית המשפט היה מוטה נגד המתלונן, השתלט על הדיון תוך שאלת שאלות והפעלת איומים על המתלונן ובכלל זה האיום בהוצאות כה גדולות כי עד המתלונן יאלץ למכור את הדירה כדי לשלם את ההוצאות

בהם יחוייב. בשל התבטאויותיו הקשות של בית המשפט חש המתלונן ברע כשהוא מפונה מאולם בית המשפט לבית החולים לקבלת טיפול רפואי.

בתגובתו לתלונה מסר השופט, כי דיון ההוכחות בפניו התקיים בחלקו, לאחר שכעולה מתמלול הדיון, המתלונן לא חש בטוב – לטענתו כי הוא סובל מפיברומיאליגיה קשה ופוסט טראומה - ועזב או פונה מאולם בית המשפט. בו ביום ניתנה החלטה הקובעת את המשך דיון ההוכחות למועד אחר.

אשר לטענה כי בית המשפט כינה את המתלונן "שקרן" והוסיף התבטאויות נוספות ולא ראויות - לדברי השופט, המתלונן לא אמר אמת בעדותו בעניין המצוי לטעמו של בית המשפט בליבת המחלוקת. משכך הוא מצא לשקף - כחובתו - למתלונן (שלא היה מיוצג) את החומרה הידועה לאי אמירת אמת בבית המשפט. צר לשופט אם המתלונן חש עצמו פגוע מכך שהוא סבור כי בית המשפט תייג אותו כ"שקרן" אך לדברים אין כל בסיס. כל מה ששוקף למתלונן בפרוטוקול היה כי המתלונן לא אמר אמת. לדברי השופט, הוא לא ניסח - ובוודאי לא הביע בפני המתלונן - מסקנה כללית וגורפת לגבי היות המתלונן "שקרן" כפי שהוא מנסה לטעון בתלונתו.

אשר לטענה כי בית המשפט היה מוטה נגד המתלונן ואמר לו דברים קשים ובכלל זה "איים" על המתלונן כי יידרש למכור את הדירה נשוא התביעה כדי לשלם את ההוצאות שיושתו עליו - אכן, מצוין השופט, הוא התבטא כי "עכשיו יהיה פסק דין אל תדאג הכל יהיה טוב, הכל יהיה בסדר. מקווה שלא תצטרך למכור את הדירה כדי לשלם את ההוצאות כן". הביטוי "תצטרך למכור את הדירה" נועד מבחינת בית המשפט, כך מסביר השופט, להבהיר למתלונן כי נוכח התנהלותו עשוי "שכרו" בתביעה העיקרית לצאת בהפסדו.

בהחלטתו בתלונה ציין הנציב, כי בית המשפט רשאי להעיר לעד או לבעל דין, כי אינו מדייק ואף כי אינו אומר אמת, אולם ראוי לו להימנע משימוש במונח "שקר", לא כל שכן שעה שמקומה של קביעת מהימנות הינה בפסק הדין ולא לפני כן. ראוי הוא, כי בית המשפט יסייג דבריו ויאמר, כי עלול להיווצר רושם כי אין מדובר בעדות מדויקת ואמיתית, נוכח הקושי שהיא מעוררת אל מול ראיות אחרות אליהן נחשף בית המשפט עד אותו שלב.

זאת ועוד, במקרה שלפנינו דומה כי הטחת דברי השופט במתלונן הייתה בשפה קשה ובוטה שגרמה למתלונן לחוש ברע.

ובעניין אחר - בית המשפט רשאי כמובן להעמיד בעל דין על הסיכון שבית המשפט ידחה את טענותיו, דבר שאף עלול לגרום לו לשאת בהוצאות. ואולם האמירה לפיה הוא מקווה שלצורך כך לא יאלץ המתלונן למכור את הדירה נשוא התביעה הייתה אמירה מיותרת.

בהערות הנציב לעיל מוצה הברור (**תמצית** מספרנו 312/25, **שלום**).

על התבטאות שופטת בדיון גישור בבית הדין הצבאי

תלונה הוגשה על שופטת בבית הדין הצבאי בגין התבטאויות פוגעניות לכאורה במהלך דיון גישור בתיק פלילי של פגיעה מינית. על פי הטענה השופטת אמרה לחיילת שנפגעה מינית: "לרחם עליו [על החייל] ולחשוב עליו ועל החיים שלו"; "אני מבינה שקפאת ולא הסכמת למה שהוא עשה לך, אבל הוא לא בהכרח ידע שאת לא מסכימה כשאת קופאת ולא זזה, אפשר להבין אותו"; ו"את צריכה לסלוח לו כמו שיהודים סולחים למחבלים שפגעו בהם". השופטת דחתה מכל וכל את הטענות, וטענה שהפרסום כוזב ושקרי. לדבריה, הגישור התנהל באווירה אמפטית ומכבדת. היא אפשרה למתלוננת לשטוח את גרסתה, דנה בקצרה בשאלות ראייתיות, ובהמשך השיבה לשאלת המתלוננת על סליחה על רצח בהפניה למאמרים בנושא, תוך הבהרה שהדיון אינו עוסק בסליחה שלה ואין ציפייה כזו. היא הדגישה כי לא נאמרו דברים על חוסר הסכמה עקב קיפאון, אלא ההפך – שהקיפאון הוא תגובה מקובלת. כמו כן, היא הכחישה כל אזכור של יהודים או מחבלים.

הנציבות ערכה בירור יסודי וקיבלה תגובות מכל הנוכחים בדיון (החיילת, בן זוגה, באת כוחה, שלושה קציני תביעה ושני רשמים משפטיים), חלקן בתצהירים. התגלעה מחלוקת עובדתית חריפה בין הצדדים אודות קורות הדיון. בהחלטתו קבע הנציב, כי אם הדברים המיוחסים לשופטת אכן נאמרו, הם אינם ראויים ופוגעניים. הוא הדגיש את חשיבות שקילת מילים קפדנית על ידי שופטים. כן ציין הנציב, כי עקב היעדר פרוטוקול (כמקובל בגישור) וחוסר בראיות מספיקות להכרעת הכף באופן אובייקטיבי, קשה היה לברר את העובדות לאשורן. התלונה נדחתה אפוא בשל חוסר בראיות מספיקות להצדקתה במישור האובייקטיבי. עם זאת, הנציב חזר והדגיש כי אמירות מהסוג שיוחס לשופטת אינן ראויות להישמע מפי שופט. כמו כן, צוין כי דחיית התלונה אינה גורעת מפגיעתה של המתלוננת, שיצאה נסערת מהדיון, ועל כך יש להצר. תשומת לב של השופטת הופנתה להערות הנציב בנוגע לחשיבות שקילת המילים והימנעות ממתן רושם שגוי (תמצית, מספרנו 489/24, בית הדין הצבאי).

דחיית תלונה על אמירת שופט בפרוטוקול

המתלונן (ארגון מסוים) הלין על אמירה שאמר שופט בית המשפט העליון במהלך דיון שהתקיים בעתירה שהגישו ארגוני זכויות אדם, ואשר נסבה על השאלה, האם היקף הסיוע ההומניטרי שנכנס לרצועת עזה ואשר מיועד לאוכלוסייה האזרחית מקיים אחר חובות המוטלים על המשיבים (ממשלת ישראל, ראש הממשלה, שר הבטחון ומתאם פעולות הממשלה בשטחים) מכוח המשפט הבינלאומי (בג"ץ 2280/24). האמירה של השופט, עליה נסבה התלונה, מופיעה בפרוטוקול הדיון: " בית משפט עומד לרשותכם מעמיד את עצמו לרשותכם" (העתירה נדחתה פה אחד בפסק הדיון).

בהחלטתו בתלונה קבע הנציב, כי דומה שהמתלונן הרחיק לכת במשמעות שהוא מייחס לאמירתו של השופט, אותה יש להבין כפשוטה ומתוך הקשר הדברים, כי בית המשפט קשוב לטענותיהם של הצדדים, ותו לא. אין באמירה דבר וחצי דבר עם תמיכה כביכול מצד השופט בארגון החמאס או ארגון עוין אחר, ובוודאי שאין לראות בה משום העמדה "לרשות ארגון קיצוני". גם אם המתלונן אינו רואה בעין יפה את פעילותם של מי מבין העותרים – וזו זכותו כמובן – הרי מכאן ועד לניסיון להיתלות באותה אמירה שגורה ושולית, יש לומר, ולהסיק ממנה שהשופט תומך בעמדותיהם של מי מהעותרים ובכך

פוגע באמון הציבור במערכת המשפט – רב המרחק. התלונה נדחתה ובסוף החלטתו הוסיף הנציב כי מוטב היה אלמלא הוגשה (תמצית, מספרנו 339/24, עליון).

תלונה קנטרנית בגין דברים שנאמרו מפי שופט בדיון בקדם-ערעור

מתלונן הגיש לבית המשפט העליון ערעור על פסק דין של בית המשפט המחוזי במסגרתו נדחתה בקשה לאישור הגשת תובענה כייצוגית שהגיש המתלונן. ההליכים התייחסו לגביית אגרת רישוי מסוימת אשר לטענת המתלונן אין מקום שהמדינה תגבה אותה ממי שאינו מעוניין להשתמש במתקן מושא הרישוי או מבקש לחדש את הרישוי. לטענת המדינה, חובת התשלום חלה על פי דין, זולת אם מדובר במי שהוא פטור מתשלום.

בדיון קדם-ערעור שהתקיים בפני שופט בית המשפט העליון, נשמעו טענות הצדדים ולאחריהן המליץ השופט לב"כ המתלונן ולמתלונן שלא לעמוד על הערעור, אך המתלונן עמד על כך. בפסק הדין שניתן, נדחה הערעור, תוך חיוב המתלונן בהוצאות. המתלונן מלין על דברים שאמר השופט במהלך הדיון ותועדו בפרוטוקול: כי ארע שהוא עשה שימוש בעבר במתקן מושא הרישוי לאחר שחלף המועד בלי לשלם את אגרת הרישוי, וכי לא הייתה לו שום כוונה לא לשלם אותה אז הוא מניח שיש עוד אזרחים מסוימים שנוהגים כך וכי זהו החוק. לטענת המתלונן, לא זו בלבד שדברים אלה חסרי בסיס חוקי, אלא שהם פוגעים בחזקת החפות של האזרחים ומזלזלת בזכותם למשפט הוגן. ככל שהשופט אכן עשה שימוש כאמור, היה עליו לפסול את עצמו מלדון בתיק, ואולי אפילו לפסול את עצמו מלישב על כס השיפוט בכלל.

בהחלטתו קבע הנציב, כי יש לראות את התלונה כתלונה קנטרנית או טורדנית כאמור בסעיף 17(2) לחוק, שאין מקום לברר אותה.

אין בטענת המתלונן ביחס לדברים האגביים שאמר השופט בדיון כל ממש, לא כל שכן עילה לפסילתו מלישב בדיון. כעולה מפרוטוקול הדיון, השופט הבהיר, יותר מפעם אחת, כי אין מנוס מתשלום אגרת הרישוי כמצוות המחוקק וכי בכוננתו לדחות את הערעור. גם לאחר שנאמרו דברים אלו, המשיך המתלונן לעמוד על הערעור (תמצית, מספרנו 682/25, עליון).

על התבטאות לא ראויה של בית המשפט בתגובה לבקשת נאשמים לקיים הליך הוכחות

הנציב מצא להעיר כי מוטב היה להימנע מהתבטאויות כגון: "התיק הזה הולך להיות תיק רצח משולש" ו-"היום זה היום של פרינציפים", שנטען כי נאמרו על ידי שופטת לאחר שנאשמים בעבירות חנייה ביקשו לקיים הליך הוכחות בעניינם (תמצית, מספרנו 405/24, עניינים מקומיים).

על שמירת הסדר באולם והתייחסות לאמירות פוגעניות מצד עו"ד במהלך דיון

הנציבות דנה בתלונתה של מתלוננת שאינה בעלת דין, אשר טענה כי במהלך דיון בבית המשפט העליון השמיע עורך דין מייצג אמירות פוגעניות כלפיה וכלפי ציבור חולי הנפש, וכי השופט שישב בדיון לא הגיב לדברים ואף הורה על הוצאתה מן האולם. לטענת המתלוננת, במהלך הדיון עו"ד המייצג אמר "כי כעת אעבור לדבר על טוהר המידות של המתמנה". בשלב זה, המתלוננת, אשר נכחה באולם, קראה לעברו: "של נעליך כשאתה מדבר אל אלון בצה"ל העומד בראשות השב"כ", וזה השיב לה בקול רם: "את התבלבלת היום בין הכדור הכחול לצהוב?". לדבריה, קהל הנוכחים והשופטים שמעו את הדברים, וחלק מן היושבים באולם גיחכו.

מן הפרוטוקול עלה כי המתלוננת קטעה מספר פעמים את טיעוני עורך הדין ופנתה אליו ישירות, על אף שאינה צד להליך. השופט הזהיר אותה במפורש, מכוח סעיף 72 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, כי כל הפרעה נוספת לא תיסבל. לאחר התפרצות נוספת מצדה, הגיב עורך הדין באמירה הנ"ל.

אף שמדובר באמירה בלתי ראויה ומוטב היה שלא תישמע כלל, הובהר כי האמירה כוונה כלפי המתלוננת באופן אישי במענה לדבריה כלפי עוה"ד, ואינה פוגעת בציבור מתמודדי הנפש בכללותו, ובוודאי שאין לראות בה משום הבעת עמדה או זלזול כללי מצד בית המשפט כלפי אוכלוסייה זו.

הנציבות הדגישה כי אומנם חלה על השופט החובה לשמור על תרבות דיון ועל כבודם של הנוכחים, ולהתערב כאשר נשמעות אמירות פוגעניות באולם. ואולם, כאשר הפגיעה מתרחשת במהלך הפרעה ממשית ומתמשכת היוצרת עימות מילולי, בוודאי עם מי שאינו צד לדיון, רשאי השופט, מטעמי סדר טוב וניהול תקין של ההליך, להעדיף פעולה מיידית להשבת הסדר על פני טיפול בתוכן האמירה.

בנסיבות העניין, החלטת השופט שלא להגיב לאמירתו של עורך הדין ולהורות על הרחקת המתלוננת מהאולם הייתה סבירה, מידתית ובמסגרת סמכותו, וזאת כאמור לאחר אזהרה קודמת. העובדה שלא נעשתה באותה עת פנייה ישירה לעורך הדין אינה מלמדת על אימוץ דבריו או על זלזול בציבור מתמודדי הנפש, אלא על הפעלת שיקול דעת ענייני המכוון להמשך ניהול הדיון ללא הפרעות.

משהוכח כי ההתבטאות נשמעה בהקשר של הפרעה מצד גורם שאינו בעל דין ואינו מייצג מי מבעלי הדין, וכי השופט פעל להשבת הסדר באולם בהתאם לדיון, התלונה נדחתה, אף בלא צורך בקבלת תגובת השופט (**תמצית**, מספרנו 941/25, **עליון**).

ניהול דיון ענייני בתביעה קטנה וגבולות העידוד לפשרה

המתלונן שהגיש תביעה קטנה, הלן על התנהלות לקויה של הרשמת שדנה בה, ועל פגיעה מצדה בזכות להליך הוגן, שבאה לידי ביטוי בהפעלת לחץ להגיע לפשרה ולסיים את הדיון, חוסר הקשבה, ואי מתן משקל לראיות שהוצגו. הנציב לא מצא לייחס לרשמת התנהגות מזלזלת או משפילה, וקבע כי היא ניהלה את הדיון באופן מכבד, חרף הקושי הטכני שנלווה לכך, שיש לקוות כי לא יישנה. הערה זו של הנציב הופנתה כלפי מזכירות בית המשפט. הנציב הוסיף, במבט צופה פני עתיד, כי שומה על כל שופט ורשם לאחוז את מושכות הדיון בידיו ולנהל דיון ענייני ויעיל, ולא להיגרר אחרי בעלי הדיון

ולקיים דיון ארוך שבחלקו מיותר. דומה, לעמדת הנציב, כי לעיתים מקדישים שופטי הדיונים תביעות קטנות זמן רב מדי על מנת להגיע לפשרה (שעל דרך הכלל הינה מבורכת) במקום להשקיע אותו זמן בדיוק ולכתוב פס"ד תמציתי וקצר. הבירור מוצה בהערה. (תמצית, מספרנו 769/25, תביעות קטנות).

הצטרפות למחמאה הקשורה לנראותה החיצונית של עורכת דין

שופט הצטרף למחמאה שנתנה עורכת דין לחברתה, אותה כינתה "חברתי היפה", באומרו כי היא יפה וחכמה. הנציב קבע, כי אף אם מושמעת מחמאה על ידי עורכת דין לחברתה, ראוי לו לבית המשפט להימנע מלחוות דעה וליטול חלק בשיח זה, שכן הדבר עלול לגרום למי מבעלי הדין לסבור, ולו באופן סובייקטיבי, כי בית המשפט נושא פנים לטובת או לחובת מי מעורכי הדין או בעלי הדין בהליך. לא כל שכן שומה על בית המשפט להיזהר זהירות יתר, כפולה ומכופלת, שעה שמושמעת מחמאה הנוגעת לנראותה החיצונית של עורכת דין המופיעה בפניו, וזאת אפילו אם נהג בית המשפט בתום לב ולא מתוך כוונה כלשהי. זהירות היתר ראויה לשופט תמיד, לא כן שכן במקרה שכזה (תמצית, מספרנו 18/24, שלום).

יש להימנע מהשמעת הערות אישיות על בעלי הדין או בני משפחתם

מתלוננת הלינה על אמירות שהופנו כלפיה, על ידי השופטת במהלך הדיון: "את לא בגן ילדים", "בעלך בפנסיה ומקבל פנסיה תקציבית", "שכרגע יש מלחמה וכל מה שמעניין את [התובעת] זה שהעליבו אותה", "שככל הנראה בגלל שביתה הייתה חולת סרטן היא השקיעה פחות בעבודה", "כאישתו של שליח היה עליה לסגור את הפה", "שהיא (השופטת) לא פסיכולוגית" וכי [פלונן] שעבד אצל ראש הממשלה על כל השנים קיבל פיצוי קטן".

לדברי הנציב, האמירות המיוחסות לשופטת לא היו צריכות להיאמר ולא היה בהן כדי לקדם את הדיון לגופו. זכותו ואף חובתו של היושב בדין להעמיד בעל דין על סיכוייו וסיכוייו בהליך הנדון ואולם ראוי לו לבית המשפט להימנע מהשמעת הערות אישיות על בעלי הדין או בני משפחתם.

בהערות הנציב לעיל מוצה הבירור (תמצית, מספרנו 661/24, אזורי לעבודה).

הרגישות הראויה ליושב בדין

מתלוננת הלינה, כי רשמת שטיפלה בהליך גילתה חוסר רגישות מופגן עת סירבה להיעתר לבקשת דחייה אשר נסמכה, לדבריה, על רשומה רפואית לפיה בעלה סובל מהחמרה אקוטית במצבו כשהוא אף שרוי על ערש דווי בשל מחלה ממארת, כאשר היא ובנה סועדים אותו בבית החולים.

הבירור העלה, כי מדובר בתיק שטרם נדון לגופו וכבר נדחה מספר פעמים בעבר. לבקשה שהגישה המתלוננת, מושא התלונה, לא צורף תיעוד רפואי ולא נאמר בה, כי מדובר במי שמצוי בימיו האחרונים לחייו. משכך נדחתה התלונה בעניין החלטת הרשמת אשר לבקשה זו. עם זאת התברר,

כי בבוקר הדיון הוגשה בקשה נוספת, בצירוף תיעוד רפואי, בה נטען לראשונה, כי בעלה של המתלוננת מוגדר כחולה סופני וכי תוחלת חייו עומדת על כשבועיים ימים. בעניין זה קבע הנציב, כי שומה היה על הרשמת לגלות רגישות יתר בהחלטתה הנוספת ולבטל את הדיון על אתר, שעה שבהחלטת הרשמת נאמר: "הודע. מוצע לצדדים לגבש הסכמה דיונית שתביא להתייתרות הדיון שנקבע ולקידום ההליך". לו כך הייתה נוהגת הרשמת היה בידה גם להסביר, כי הפירוט והתיעוד הרפואי הובא בפניה רק עתה, ויתכן אף שבמצב דברים זה גם הייתה נמנעת התלונה כולה. הנציב הטעים בהחלטתו, כי ככלל שומה על בית המשפט לנהוג ברגישות יתר שעה שבעל דין, עורך דין, עד בהליך או הקרובים להם מצויים במצב רפואי קשה או על ערש דווי. הטיב לתאר זאת הנציב לשעבר, כב' השופט (בדימוס) אליעזר ריבלין, בתמצית החלטתו 395/16 **"על היתלות בדקדוקי עניות והיעדר המימד האנושי בטיפולו של שופט מקום בו החיים הולכים ואוזלים"** מיום 19.7.16, בה כתב, כי "טוב לו לשופט שיניח לדקדוקי ניסוח במקום בו החיים עצמם הולכים ואוזלים". אף הנציב עצמו נדרש לכך באחד המקרים כשכתב, בתמצית החלטה 116/22 **"על טיפול בבקשה לקבלת ארכה להגשת סיכומים של עורכת דין שלקתה במחלה קשה"** מיום 24.3.22, כי "מצופה היה מהגורם השיפוטי לגלות גמישות ורגישות יתר למצבה של המתלוננת, בשל נסיבותיה הקשות, וחבל שלא כך נעשה". התלונה נמצאה, אפוא, מוצדקת בעניין החלטתה השנייה של הרשמת (**תמצית**, מספרנו 125/24, **שלום**).

בעת מצב חירום שומה על היושב בדיון לנקוט באופן מוגבר בתבונה וברגישות.

הנציב קבע, כי בעת מצב חירום שומה על היושב בדיון לנקוט באופן מוגבר בתבונה וברגישות, נוכח טענה של בעל דין או בא כוחו כי לא עלה בידו להתייצב בשל מצב החירום במועד לדיון שנקבע בעניינו, ואף טוב יעשה בית המשפט אם ינהג בהם במצב דברים זה לפנים משורת הדיון (**תמצית**, מספרנו 431/25, **שלום**).

על שמיעת בן משפחה של חטוף ואם שכולה

תלונה הוגשה בעקבות דיון שהתקיים בבית המשפט העליון בעתירה של "רופאים לזכויות אדם" בנוגע לפינוי חולים מעזה. המתלונן טען כי השופטים "סרבו באטימות קשה" לשמוע אביו של חטוף ואם שכולה נוספת, למרות רלוונטיות דבריהם ורגישות הנושא, וכי האב נאלץ לשאת את דבריו בפני אולם ריק לאחר שהשופטים יצאו מן האולם.

בתגובתם לתלונה ציינו השופטים, כי מדובר בעתירה רגישה ביותר. למרות שהנוהג הוא שרק בעלי הדין רשאים לדבר, הם אפשרו, "לפנים משורת הדיון ובחריגה מסדרי הדיון", לשתי נשים שאינן צד לעתירה (אימהות שכולות) להשמיע את דבריהן באריכות ובפירוט במהלך הדיון. הם הדגישו כי לא היו מודעים לבקשותיהם של האב או של אם נוספת לדבר, וכי האב נשא את דבריו לאחר שהשופטים כבר יצאו מהאולם. השופטים הטעמו, לא ניתן לאפשר לכל הנוכחים באולם לדבר.

עורכי הדין שייצגו את הצדדים בעתירה אישרו כי הקהל היה רב, וכי השופטים אכן אפשרו לשתי אימהות שכולות לדבר באריכות ובסבלנות, למרות שלא היו צדדים להליך. הם ציינו שהשופטים פעלו ברגישות מיוחדת. האב דיבר לאחר יציאת השופטים מהאולם, ללא ידיעתם. הנציב החליט לדחות את התלונה. בהחלטתו קבע, כי השופטים נהגו ברגישות ובאנושיות בכך שאפשרו לשתי אימהות שכולות להשמיע את דבריהן באריכות, אף שלא הייתה חובה חוקית לכך. התנהלות זו נחשבת ראויה לשופט במדינת ישראל. לא ניתן לאפשר לכל אחד מהקהל לדבר. דבריו של האב נאמרו כאשר השופטים לא נכחו באולם, ואין ראיה שבקשתו או דבריו הובאו לידיעתם. הסברי השופטים התקבלו במלואם, ולא נמצא רבב בהתנהלותם, הן מבחינה משפטית והן מבחינה אתית. ההחלטה הותרה בפרסום (מספרנו 437/24, עליון).

ראוי לבית המשפט לתביעות קטנות להימנע משימוש בביטויים משפטיים הקשים להבנה למי שאינו בעל השכלה משפטית

מתלונן השמיע טענות בכל הנוגע לדרך ניהולה של הרשמת בתיק תביעה קטנה בעניינו. לדבריו הרשמת שאלה אותו בדיון שאלה משפטית, אם הגיש הודעת צד ג', למרות שאין לו השכלה משפטית. הרשמת הגיבה לתלונה ומסרה, כי העובדה שהמתלונן לא ידע על אפשרות להגשת הודעת צד ג' לא העלתה ולא הורידה לעניין התוצאה או לעניין דעתו של בית המשפט. מדובר בשאלה אינפורמטיבית בלבד. ממילא ככל שלא עשה כן המתלונן – נשמרות לו זכויותיו בעניין זה, ותוצאת פסק הדין נסמכה כאמור על חומר הראיות כפי שעולה מנימוקיו.

הנציב החליט לדחות את התלונה אך העיר, כי ראוי לבית המשפט לתביעות קטנות להימנע משימוש בביטויים משפטיים שמי שאינו אורייני משפט אינו מבין ומשכך הוא עלול לחוש מצוקה ואף לסבור, כי משלא הבין את בית המשפט ולא עלה בידו אפוא להשיב לשאלה שנשאל גרע הדבר מיכולתו לשכנע את בית המשפט בצדקת טענותיו (תמצית, מספרנו 182/25, תביעות קטנות).

התבטאות או התנהגות שופט במסגרת פסק דין או החלטה

על גילוי רגישות חד צדדית בהחלטה כלפי קרוביו של מחבל שמת בכלא ועל שימוש במונח "המנוח" בקשר לאותו מחבל

שופט כינה מחבל שהורשע בחטיפת אדם וברציחתו כ"מנוח" ועל כך הוגשה תלונה לנציבות. הנציב קבע כי האופן בו ניסח שופט את החלטתו יוצרת אי נוחות ותחושת ריכוך ביחס למחבל ולמעשיו, תוך גילוי רגישות חד צדדית לבני משפחתו והעדר רגישות מספקת למשפחת הקורבן. עוד העיר הנציב, כי שימוש במונח "מנוח" בהקשר למחבל עלול להעניק לגיטימציה או מראית עין של כבוד למי שביצע מעשים נפשעים (תמצית, מספרנו 247/24, שלום).

מתיחת ביקורת בפסק דין על התנהלותו של התובע בתיק, עורך דין במקצועו

מתלונן, עורך דין, ובת זוגו הגישו תביעה נגד חברת תעופה בגין נזקים שלטענתם נגרמו להם בשל עיכוב בהמראת טיסתם מישראל לחו"ל. לטענת המתלונן, יש לפסוק להם פיצוי בגין נזקיהם וזאת מכוח אמנת מונטריאול וחוק שירותי תעופה (פיצוי וסיוע בשל ביטול טיסה או שינו בתנאיה), התשע"ב-2012. לאחר שמיעת טיעוני הצדדים בפני הרשם-הנילון ניתן על ידו פסק דין מנומק, שדחה את התביעה (מכוח חוק שירותי תעופה). בפסק הדין נאמר, בין היתר, כי לא היה מקום להגשת התביעה ומדובר בתביעת סרק; כי המתלונן לא בחן לעומק את המצב המשפטי בעניינו וגם לא את כתב ההגנה; וכי תביעה כגון זו שהוא הגיש מעמיסה שלא לצורך על מערכת המשפט. על דברים אלו הלין המתלונן.

בקשת רשות ערעור על פסק הדין שהגיש המתלונן לבית המשפט המחוזי נדחתה אף היא, אך בית המשפט ציין כי השאלה אם כשאיין עילה לפיצוי לפי חוק שירותי תעופה ניתן לתבוע פיצוי מכוח האמנה, היא שאלה מורכבת שהתשובה לה לא פשוטה.

בהחלטת הנציב נאמר, כי בית המשפט רשאי למתוח ביקורת בהחלטה או בפסק דין על התנהלותו של עורך דין, עד או גורם מעורב אחר בהליך. בית המשפט מוסמך לעשות כן, שעה שהדבר רלבנטי להליך שבפניו ושעה שההתבטאות בהחלטה או בפסק הדין לא נעשו באופן פוגעני או משתלח. במקרה זה, לא הסתפק הרשם בהערה למתלונן על עצם הגשת התביעה אלא הוסיף מעבר לכך.

למקרא הדברים שנכתבו בפסק הדין, כך ציין הנציב, אכן נוצר הרושם בקרב הקורא הסביר, כי מדובר בעורך דין שאינו מבצע את תפקידו כהלכה. רושם זה נוצר, גם אם הרשם לא נקט במלים כגון "תביעה הזויה" או "תביעה חובבנית" כפי שציין בתגובתו. לדעת הנציב, במקרה זה ניתן היה להסתפק באמירה לפיה המדובר בתביעה שלא היה כל מקום להגיש אותה ולא מעבר לכך. זאת בשים לב לפגיעה שיש לשער שהיא עלולה להיגרם למתלונן, נוכח מקצועו כעורך דין. עוד ציין הנציב, כי התביעה נדחתה על יסוד נימוקים משפטיים ועובדתיים, וכי בהחלטת בית המשפט המחוזי צויין במפורש שמדובר בשאלה מורכבת שהתשובה לה אינה פשוטה. כך שלא ניתן לומר באופן חד משמעי, כי המתלונן פעל אכן כלאחר יד או בקלות דעת.

הנציב מצא להעיר לרשם על התבטאותו בפסק הדין, דבר שהחמיר עם המתלונן שלא לצורך, ובכך מוצה בירור התלונה (**תמצית**, מספרנו 66/24, **תביעות קטנות**).

ביקורת לא מידתית בפסק דין על התנהלותו של עורך דין

עורך דין הלין על דברי ביקורת שכתב שופט על התנהלותו המקצועית בפסק דין בערעור שהגיש בשם מרשו. הערעור הוגש על החלטת בית משפט קמא, אשר הרשיע את מרשו מבלי שהמתלונן התייצב לדיון. בפסק הדין שניתן בערעור, אשר התקבל, מתח השופט ביקורת על כך שלמרות החלטת בית המשפט קמא לפיה על המתלונן להתייצב לדיון בפניו, הוא לא התייצב ואף לא דאג שעורך דין אחר מטעמו יתייצב, וגם לא עדכן את מרשו שאין בכוונתו להתייצב ובעשותו כן גרם לכך שהלה נשפט בהיעדרו. בנוסף, חוייב המתלונן בתשלום הוצאות לטובת אוצר המדינה. בפסק הדין כתב השופט, כי נפל פגם מהותי באופן התנהלותו של המתלונן; כי הוא הפר את חובת הנאמנות שלו כלפי לקוחו; כי

פעל בניגוד למצופה מעורך דין; גרם נזק ללקוחו ועשה דין לעצמו, וכי התנהלותו הפסולה הביאה לבזבוז זמן שיפוטי ומשפטי ולהתמשכות שלא לצורך של ההליכים. המתלונן טען בתלונתו, כי השופט מעולם לא פגש בו, ואין כל הצדקה לכתיבת הערות כאלו רק משום שהוא לא הסכים להגיע לבית המשפט קמא לאור המצב הבטחוני, כפי שהוסבר בבקשתו. אשר להערות בפסק הדין על אודות התנהלותו המקצועית של המתלונן, קבע הנציב כי אין חולק שהמתלונן לא היה ראוי לעשות דין לעצמו ולא להתייצב לדיון (ולחלופין לדאוג לעו"ד אחר שימלא את מקומו). בעשותו כן הוא פגע באינטרס של מרשו להיות מיוצג ובזמנו היקר של בית המשפט. ואולם, ביקורת על התנהלותו של עורך דין-מייצג, מקום שיש הצדקה עניינית לכך, צריכה להיעשות באופן מידתי ובלתי פוגעני. בנסיבות העניין, אין במחדלו של המתלונן, כפי שצוין בפסק הדין, כדי להצדיק כתיבת דברי ביקורת כה נוקבים על אופן התנהלותו המקצועית. מרצף ההערות ומניסוחן ניתן להתרשם שהם חורגים אל מעבר למקרה הקונקרטי ומטילים דופי בתפקודו כעורך דין, על כל המשתמע מכך לגבי פגיעה אפשרית בשמו הטוב ובמשלח ידו. גם השופט ציין בתגובתו לתלונה כי בדיעבד ייתכן שהיה מקום למתן במקצת את סגנונם של הדברים שכתב בפסק הדין. בהערה על אופן ניסוחם של דברי הביקורת שכתב השופט בפסק הדין על אודות התנהלותו המקצועית של המתלונן, מוצה הבירור (תמצית, מספרנו 766/24, מחוזי).

טוב לו לשופט, על דרך הכלל, שיעסוק בעיקר ולא בזוטי דברים. לא תמיד חייב השופט להגיב לכל עניין כשלא מדובר בדבר מובהק שאין לעבור עליו לסדר היום אותה שעה. המידתיות, הריסון והאיפוק הם לחם חוקו של כל שופט והם גם מקור כוחו.

בישיבת קדם משפט הציע שופט לצדדים כי הדיון יוכרע במתווה פשרה שיציע לאחר עיקרי טיעון שיוגשו בעניין זה. המתלונן, עורך דין, הגיש עיקרי טיעון בהם ציין, כי התובעים עומדים על קבלת מלוא הפיצוי הסטטוטורי עליו אין הם מוכנים להתפשר "כמלוא הנימה" וכן מציעים רף תחתון לפסיקה על דרך הפשרה בכל הנוגע לרכיב הפיצוי לדוגמא. בהחלטה שנתן השופט הוא הציע לסיים את ההליך בסך כולל לשני הרכיבים הנמוך בכ-70% מהגבול התחתון שהציעו התובעים בעיקרי הטיעון. בתגובה לכך הגישו התובעים את עמדתם להצעת בית המשפט, בה נאמר כי הם "דוחים את ההצעה כמובן". או אז נתן השופט החלטה בה ביקר את שנאמר את עמדתם התובעים, כאילו ברור מאליו שהחלטת בית המשפט כה נפסדת וחסרת בסיס, ושקל לחייבם בהוצאות לטובת אוצר המדינה, דבר שגרר הליכים נוספים.

בהחלטתו בתלונה ציין הנציב, כי הוא יכול להבין לליבו של השופט אשר חש, כי בשימוש במילה "כמובן" בתגובת ב"כ התובעים-המתלונן יש משום פגיעה בו או בתפקידו כשופט. עם זאת דומה, כי הרחיק השופט לכת, במידת מה, בפרשנותו למילה זו. הנה כי כן, בגלל מילה אחת, שיכול שלא הייתה במקומה ויכול שניתן היה להבינה אחרת מתוך הקשר הדברים בשים לב לכלל הנסיבות, בזבוז זמן שיפוטי יקר וניכר. טוב לו לשופט, על דרך הכלל, שיעסוק בעיקר ולא בזוטי דברים. ככלל וכעצה טובה, קבע הנציב, לא תמיד חייב השופט להגיב לכל מילה כזו או אחרת שנאמרת, זולת אם מדובר בדבר מובהק שאין לעבור עליו לסדר היום אותה שעה. המידתיות, הריסון והאיפוק הם לחם חוקו של כל שופט ושופט והם גם מקור כוחו. הנציב סיים דבריו וציין, כי הוא נמנע אך לפני משורת הדין מלקבוע

שהתלונה מוצדקת ויסתפק בקביעה, כי בהערותיו דלעיל מוצה בירור התלונה (תמצית, מספרנו 329/25, שלום).

תלונה על אמירות שופטת כנגד מנהלת העזבון

הנציב דחה תלונה שהוגשה כנגד שופטת בגין אמירה שנאמרה בדיון, אשר לטענת המתלוננת רמזה להוצאת כספים שלא כדין ופגעה בשמה הטוב. השופטת הבהירה כי האמירה הייתה חלק משיח לבירור טענות ולא קביעה שיפוטית, וכי ייתכן שנפלה שגגת הקלדה בפרוטוקול. הנציב דחה את התלונה בקבעו כי התלונה אינה בסמכותו בכל הנוגע להחלטות שיפוטיות או עניינים הניתנים לערעור. עם זאת, הוער כי על השופטת היה לציין מפורשות בהחלטה אם סברה שנפלה טעות הקלדה המשנה את משמעות הדברים.

המתלוננת, אשר שימשה כמנהלת עיזבון והייתה מעורבת בעריכת צוואת המנוח וייצוג צד בעסקת רכישת דירה, טענה כי בדיון שהתקיים, השמיעה השופטת כלפיה את הדברים הבאים: "כשאת עשית את הצוואה למנוח והוצאת כסף מחשבון המנוח לקניית הדירה שלהם, את עשית את ההסכם ואת מנהלת העיזבון, יש לי קושי".

לטענת המתלוננת, אמירה זו, שהוכתבה לפרוטוקול, היוותה האשמה חמורה של הוצאת כספים מחשבון העיזבון למטרות זרות, ללא כל בסיס ראיתי, ופגעה קשות בשמה הטוב ובמקצועה. עוד טענה המתלוננת כי אמירה זו הובילה להצעת השופטת כי תסיים את תפקידה, וכי הכחשותיה לא נרשמו בפרוטוקול, וכן כי השופטת לא הייתה בקיאה בתיק.

השופטת הבהירה כי הדברים נאמרו במסגרת שיח במהלך הדיון ולא כקביעה שיפוטית, וכי בסופו של דבר, המתלוננת הסכימה לסיים את תפקידה כמנהלת העיזבון. השופטת ציינה כי בית המשפט לא סבר שהמתלוננת הוציאה את הכסף בפועל, וכי ייתכן שנפלה שגגת הקלדה בפרוטוקול (החלפת "הוצאת" ב"הוצא"), אך המתלוננת לא ביקשה לתקן שגיאה זו בבקשתה לתיקון הפרוטוקול. השופטת דחתה את הטענה לחוסר בקיאות בתיק, תוך ציון מספר רב של החלטות שניתנו על ידה.

הנציב קבע כי בהתאם לחוק, אין בסמכותו לברר תלונות הנוגעות לשאלות משפטיות או ראייתיות מהותיות, או לעניינים הניתנים לערעור. לפיכך, התלונה נדחתה בכל הנוגע להחלטת בית המשפט לגופה. עם זאת, הנציב העיר כי ככל שהשופטת סברה כי נפלה טעות הקלדה המשנה את משמעות האמירה ביחס למתלוננת, היה עליה לציין זאת מפורשות בהחלטתה. יתר טענות המתלוננת בדבר חוסר בקיאותה של השופטת בתיק נדחו כטענות בעלמא.

סיכומו של דבר, התלונה נדחתה על כל מרכיביה, בכפוף להערה האמורה לעיל (מספרנו 267/24, בית המשפט לענייני משפחה).

על פעולת נשיא בתי הדין השרעיים להחתמת קאדים על מכתב תמיכה במועמדות עוזרו המשפטי לתפקיד מנהל בתי הדין השרעיים, במעמד העוזר המשפטי

נשיא בית הדין השרעי לערעורים החתים קאדים, מבתי הדין השרעיים האזוריים, במעמד עוזרו המשפטי (עורך דין), על מכתב תמיכה במועמדותו של אותו עוזר המשפטי לתפקיד מנהל בתי הדין השרעיים. על פי הדין, ככל שתועלה מועמדותו של עורך דין שאינו קאדי לתפקיד המנהל, תצטרך מועמדותו להיבחן על ידי וועדת איתור שהנשיא (או קאדי בדימוס מטעמו על דעת נציב שירות המדינה ומנכ"ל משרד המשפטים) יהיה חבר בה.

בתלונות שהוגשו לנציב נטען בין היתר, לקיומו של ניגוד עניינים של הנשיא. כן נטען, כי לטענת חלק מהחותמים הם נאלצו לחתום על המסמך לבקשת הנשיא כשלדבריהם אם עו"ד פלוני היה מבקש מהם לחתום על המסמך הם לא היו חותמים עליו. חלקם האחר של הקאדים חתם על פי הטענה על המסמך מחשש לנקמנות מצדו של הנשיא, חלף רצונם של אותם קאדים להתמודד בעצמם על התפקיד.

בהחלטתו קבע הנציב, כי עניינו של המסמך והפניה לשר היה במינוי מנהל קבוע לבתי הדין השרעיים ולא כאמור בתגובת הנשיא לתלונה במינוי מנהל זמני.

הסדר הטוב והתקין חייב את הנשיא לשטוח בפני השר, דבר שלא נעשה, את מלוא התמונה ואת מגוון הקולות שבמערכת בתי הדין השרעיים, כשקאדים שלא חתמו על המסמך התנגדו למינויו של העוזר המשפטי.

כן קבע הנציב, כי ניתן למצוא טעם לפגם בכך שהנשיא החתים קאדים מן הערכאה הראשונה על מסמך המבקש לקדם את עוזרו המשפטי לתפקיד המנהל, שעה שמדובר בנשיא המכהן בראש הערכאה הערעורית המבקרת את אותם קאדים, ושעה שיייתכן כי הדבר אף עשוי היה להעמיד חלק מן הקאדים בתחושה לא נוחה היה ויסרבו לבקשת הנשיא.

הנציב הוסיף, כי אם סבר הנשיא שיש מקום לשמוע את עמדתם של הקאדים, ואף אם מצא להגדיל לעשות ולהחתימם על מסמך תמיכה במינויו לתפקיד של עוזרו המשפטי, מיטיב היה הנשיא לעשות לו קיים ישיבה או ישיבות עבודה עם הקאדים, בין אם בבתי הדין האזוריים ובין אם בבית הדין השרעי לערעורים, תחת החתמת חלקם של הקאדים על המסמך במקומות שונים. דרך הפעולה בה בחר הנשיא עשויה לשדר חוסר מכובדות ואף תחושת דחיפות מתמיהה. החתמת הקאדים שלא בבית הדין יכולה להעלות את הסברה, גם אם שלא בצדק, כי מדובר ברצון להעלים מן העין או לטשטש את דבר נוכחותו של עו"ד פלוני במעמדי החתימה, וזאת בעיקר משום שאין במסמך כל אזכור לנוכחותו של עו"ד פלוני בשעת החתימה על המסמך.

אשר לעצם נוכחותו של עו"ד פלוני במעמדי החתימה על המסמך, לטעמו של הנציב ראוי היה להימנע מכך, וזאת על מנת לאפשר לקאדים שיח חופשי בעניין זה עם הנשיא, שיח שהינו חף משיקולים זרים כלשהם או מתחושת לחץ וכן למנוע, ולו מפני מראית פני הצדק, קיומו של חשש לניגוד עניינים ככל שתכונן ועדת איתור לתפקיד המנהל. הנציב הצר על התנהלותו של הנשיא גם בהקשר זה.

התלונות נמצאו מוצדקות (תמצית, מספרינו 891/23, 875, בית הדין השרעי לערעורים).

על התבטאות ביקורתית לכאורה של נשיא בית המשפט העליון כלפי המחוקק במסגרת שיח פנימי בין שופטים

מתלוננת, עמותה ציבורית, פנתה בתלונה בקשר עם התנהלותו של נשיא בית המשפט העליון כפי שפורסמה בידי עיתונאי במהדורת החדשות. על פי הפרסום, במהלך השתלמות לשופטים, התקיים דיון בנושא תיקון 113 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 במהלכו מתחו שופטים מחוזיים ביקורת על שופטי בית המשפט העליון על כך שאינם מקיימים את הוראותיו. בתגובה השיב הנשיא כך, על פי הפרסום: "אנחנו עושים את זה בכוונה, כדי לא לשלול מהשופטים את שיקול הדעת, ואסור שתהיה אחידות בענישה, כי זה יגרום לשופטים לגזור עונש שהם לא מאמינים בו רק כי העליון קבע מתחם שהם יהיו מחויבים לו". על פי הפרסום, לאחר שתמהו שופטי המחוזי בפניו של הנשיא על כך שיש הנחיות של החוק, ענה: "לא נראה לי החוק הזה". בתגובה לפרסום מטעם הנהלת בתי המשפט נכתב, כי "מדובר בשיח מקצועי שנערך במסגרת השתלמות שופטים. חלק מהדברים המצוטטים אינם מדויקים ומכל מקום הם חלק מדיון מקצועי נרחב שהתקיים בין הנשיא ובין המשתתפים. ההתייחסות לדברים שלא במסגרת השיח המלא חוטאת למציאות ולרוח הדברים. השיח התנהל בפתיחות ונועד לשקף את הטעמים והשיקולים של ערכאת הערעור ושל בית המשפט העליון בפרט בהתערבות בפסקי דין פליליים".

בהחלטתו קבע הנציב, כי דיון מקצועי במסגרת השתלמות שופטים הוא כשלעצמו עניין ראוי ומקובל, בפרט דיון המערב שופטים מערכאות שונות, שיש בו העשרה והפריה הדדית. דיון כזה, שלא אגב הליך שיפוטי מסוים, מתנהל מטבע הדברים באווירה חופשית. מטרתו להנחיל ידע, ולהביא חידושי חוק, פסיקה, נוהל ועדכונים שונים. בין היתר, מטרתו היא להשמיע דברי ביקורת. ביקורת יכול שתהא מופנית גם כלפי המחוקק ועשייתו. ביקורת זו יכול שתהיה אף נוקבת וחריפה – אך יש לה מקום בשיח המקצועי. לגופו של העניין הנדון, תיקון החוק אשר עסק בהבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה, עורר דיון משמעותי בקהילה המשפטית בישראל, והתקבל בתגובות מעורבות, בין היתר כאלה שטענו כי הוא עלול להביא לתוצאה של החמרה בענישה ולפגיעה בגמישות שיקול הדעת השיפוטי. מחקרים שבוצעו לגביו בחנו, בין היתר, את שאלת יישומו בבתי המשפט בכלל ובבית המשפט העליון בפרט. הנציב סבור, כי דיון מקצועי מן הסוג שהתקיים בהשתלמות השופטים עונה לצורך בפיקוח ומעקב אחר השפעותיו של התיקון. מתיחת ביקורת על חוק, תוכנו, ניסוחו, היבטי אכיפה ופרקטיקה הקשורים בו – היא לגיטימית, ואף רצויה. כך, אף אם נאמרים דברים חריפים (ואין בידיו לקבוע כי כך היה). שיח חופשי וגלוי כזה מהווה מרכיב חיוני בשמירה על תהליך למידה תקין ועל התחדשות מקצועית מתמדת במערכת השפיטה, ואין זה מתפקידו של הנציב למנעו. לצד זאת, יש להיזהר מפני 'דליפה' של אמירות אלה מחוץ למעגל הפנימי הסגור, שאז עלול להיוותר אפקט מצנן שלילי, שעלול לפגוע בנכונות וביכולת של השופטים להביע את דעותיהם באופן פתוח, וכן לפגוע באווירת האמון והדיאלוג הפנימי ההכרחיים להתפתחות המקצועית. לפיכך, יש להגן על חופש הביטוי במסגרת השיח הפנימי, תוך שמירה על דיסקרטיות ואחריות, המאפשרות שיח מקצועי פורה ואיכותי. התלונה נדחתה, מבלי לפנות לקבלת תגובת הנשיא (תמצית, מספרנו 696/25, עליון).

חובת הזהירות החלה על שופט בהשתתפות באירועים פרטיים וחברתיים

בירור התלונה העלה, כי שופט השתתף באירוע חנוכת בית של בעל חברה מסחרית ובאירוע פתיחת משרד של עורך דין עמו יש לו קשרי משפחה, ואף צולם במהלך האירועים בחברת אדם שהורשע בפלילים. השופט הבהיר בתגובתו כי האירועים היו בעלי אופי חברי ומשפחתי וכי לא היה מודע לעברו הפלילי של המצולם או לשימוש ה"יחצ"ני" שיעשה בתמונותיו. בהחלטת הנציב נקבע, כי הגם שכללי האתיקה אינם מחייבים שופט לנתק את קשריו החברתיים, שומה עליו לנהוג במשנה זהירות ולשקול היטב כיצד עשוי הציבור לפרש את הימצאותו בחברה מסוימת. על שופט לוודא כי נוכחותו באירוע לא תנוצל למטרות מסחריות או יחצ"ניות המנוגדות למעמדו. לנוכח נטילת האחריות מצד השופט והתחייבותו להקפיד על כך בעתיד, מוצה בירור התלונה בהערות האמורות, תוך הנחיה להוסיף את הגורמים הרלוונטיים לרשימת המניעויות שלו (מספרנו 154/24, עליון).

הפרת כללי האתיקה בעניין איסור התבטאות שופט באמצעי התקשורת ללא אישור

בירור תלונה העלה, כי השופט קיים שיחה טלפונית עם עיתונאי והתייחס במהלכה לטענות אישיות שהופנו כלפיו ב"סערה תקשורתית", דברים אשר פורסמו לאחר מכן בהרחבה באמצעי התקשורת. הנציב קבע, כי בין אם מדובר ב"ראיון" ובין אם ב"תגובה", הפעולה בוצעה בניגוד לכללי האתיקה לשופטים, המחייבים קבלת אישור מאת נשיא בית המשפט העליון והפניית עיתונאים לדוברות בתי המשפט בלבד. הנציב דחה את הסתמכות השופט על החרגי המאפשר תגובה מיידית למניעת נזק בלתי הפיך, וקבע כי בנסיבות העניין היה על השופט להימנע מהתבטאות ישירה בפני העיתונאי, גם אם הופתע מעצם הפנייה. לנוכח הפרת חובות הדיווח וההתנהלות האתית המוטלות על שופט, נמצאה התלונה מוצדקת (מספרנו 142/24, עליון).

התנהלות שופט בהקשר לשימוש בתמונותיו לצורכי קידום עסקי של בני משפחתו ופיקוח על שימוש בתמונותיו

בתלונה הועלו טענות נגד שופט בנוגע לאופן התנהלותו בפרסום ושימוש בתמונותיו בהקשר לעסקי בני משפחתו. התלונה עסקה בשאלות של זהירות אתית וניהול תגובה לפניות ציבור, כאשר נטען כי השופט לא פיקח כראוי על שימוש בתמונותיו, ובכך נוצר רושם של קידום עסקי של ילדיו.

אף שהשופט טען, כי לא היה מודע לפרסומים והורה על הסרת התמונות מיד עם היוודע הדבר, הבירור העלה כי הוא לא ווידא בפועל כי ההסרה אכן בוצעה. הנציב קבע, כי על השופט היה לבדוק בעצמו כי הוראותיו בוצעו ולא להסתמך על דבריהם של אחרים, גם כאשר מדובר בילדיו.

בנוסף נמצא, כי יש צורך בהתנהלות זהירה במעורבות באירועים משפחתיים, כדי למנוע שימוש פוטנציאלי בנוכחותו לצורכי קידום עסקי של בני משפחתו. על השופט היה לוודא היטב מתי והיכן נוכח, מי משתתף באירוע, והאם קיימת סבירות שהופכת נוכחותו לחשופה לשימוש בלתי ראוי. גם בתגובתו לנציב על התלונה שהוגשה נגדו היה מקום כי השופט ידייק בפרטים לגבי השתתפותו באירועים שונים, מבלי ליצור רושם של הסתמכות לא מלאה על עובדות. הנציב הדגיש את חשיבות

מתן תגובות מדויקות ובדוקות לשאלות ופניות הנוגעות להתנהלות שופט. התלונה נמצאה מוצדקת בנושאים אלה (מספרנו, 52/24, עליון).

התנהלות שופט בעת רכישת נכס מגורים ובעת מתן ייפוי כח לאחיו

בתלונה שהתבררה על נשיא בית המשפט העליון, כב' השופט יצחק עמית, קבע הנציב, כי הנשיא לא קיבל הטבה כלשהיא מהוועדה המקומית לתכנון ובניה בעניין נכס שרכש וכי הנשיא אינו עבריין בנייה, וחבל שכך כונה על ידי מתלוננים. עוד קבע הנציב, כי מותר השופט מן האדם ה'רגיל' ועל שופט הרוכש נכס לבדוק ב'שבע עיניים' כי אכן אין בנכס הנרכש על ידו חריגות בנייה, כשם ששומה עליו לדאוג לקבלת תעודת גמר מיד בתום הבנייה.

כן העיר הנציב, כי שעה שהנשיא נתן לאחיו ייפוי כוח כללי המסמיך אותו להתקשר בשמו עם עורכי דין, הרי שדומה כי טוב היה עושה הנשיא לו היה מבקש מאחיו לשתף אותו במידע הרלבנטי, דהיינו, עם אילו עורכי דין הוא התקשר על סמך אותו ייפוי כוח, בפרט אם אותה התקשרות נעשית אף היא במסגרת ייפוי כוח שעליו חתם אחיו של הנשיא גם בשמו של הנשיא, ובכך היה מביא הדבר למניעת תקלות. במבט צופה פני עתיד, ככל ששופט נותן למאן דהוא ייפוי כוח, שומה עליו לעקוב אחר השימוש שנעשה בייפוי הכוח.

פרק 9: דרך ניהול משפט

השופט הוא המופקד על ניהול התקין והראוי של המשפט ועל סיומו של ההליך תוך זמן סביר וללא התמשכות יתר של ההליכים. עליו לאחוז ב"מוסרות הדין" ולא להניח לצדדים לקבוע את קצב ניהול המשפט.

להלן דוגמאות להחלטות שניתנו בשנים 2024-2025, שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות של החלטות שלא פורסמו בעניין ליקויים שונים שנפלו בניהול המשפט, כגון: התמשכות הליכים, עיכוב במתן החלטות ופסקי דין, ביטול ודחייה של דיונים, ניהול הפרוטוקול ועוד.

התמשכות הליכים

על אחריותו של בית המשפט לנהל את ההליך שבפניו

הליך נזיקין נמשך כשש שנים, תוך דחיות דיון חוזרות, החלטות שניתנו באיחור, וסירוב לקצוב מועד לסיכומי ההגנה גם לאחר סיום שלב ההוכחות. למרות שגם למתלוננת הייתה תרומה להתמשכותו, הנציב קבע כי האחריות לנהל את ההליך מוטלת על בית המשפט. התלונה נמצאה מוצדקת.

התובעת (המתלוננת) בתביעת נזיקין שהוגשה בשנת 2019 הלינה על התמשכות ההליכים בתיק ועל עיכובים משמעותיים במתן החלטות ובקביעת מועדי הוכחות. לטענתה, בית המשפט השתהה במתן החלטות בבקשות מהותיות (כגון מינוי מומחים) בפרקי זמן שנעו בין ארבעה לשבעה חודשים. עוד הלינה המתלוננת על החלטה חריגה לפיה לא נקצב מועד להגשת סיכומי הנתבעים, אלא נקבע כי אלה יוגשו רק לאחר הגשת סיכומי התובעת, דבר שגרם לעיכוב נוסף.

השופטת דחתה את הטענות ופירטה בהרחבה את השתלשלות ההליך, תוך שהיא מטילה את עיקר האחריות על המתלוננת. לטענת השופטת, התובעת ביקשה לתקן את כתב התביעה ולהוסיף חוות דעת רפואית, לא פעלה בזריזות מול מומחים רפואיים, וביקשה בעצמה דחיות של מועדי דיונים. השופטת הסבירה כי העומס ביומנה, הצורך בתיאום מול מומחים ויציאתה לשבתון השפיעו על לוחות הזמנים, וכי המדיניות של אי-קציבת מועד לסיכומי ההגנה נובעת מניסיון העבר עם איחורי תובעים.

בירור הנציבות העלה כי פסק הדין בתיק ניתן רק כשמונה חודשים לאחר שהתיק היה בשל למתן החלטה. הנציב קבע כי אף שלמתלוננת הייתה תרומה מסוימת להתמשכות ההליך, האחריות הסופית לניהול התקין והיעיל מוטלת על בית המשפט. נקבע כי השתהות במתן החלטות בבקשות ביניים ואי-קציבת מועד לסיכומי הנתבעים מראש אינם עולים בקנה אחד עם הצורך בקידום ההליך, במיוחד בתיק שנמשך שנים כה רבות. הנציב הדגיש כי גם נוכח העומס המוטל על השופטים, על בית המשפט האחריות לניהול ההליך ועליו לעשות כל מאמץ לסיום שמיעת הראיות ומתן פסק הדין תוך זמן סביר. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 265/24, שלום).

על חובת קביעת מועדי תזכורת לעיון בתיק

רקע התלונה בטרובניית מתלונן על התמשכות הליכים ואי-מתן החלטה בתיק משפחה, חרף הגשת חוות דעת אקטואר שהוגשה חודשים רבים קודם לכן. השופט הסביר כי עקב תקלה טכנית במערכת המחשוב ("נט המשפט"), ככל הנראה בשל מעבר התיק בין בתי משפט, חוות הדעת לא עלתה לעיונו ולא נוצרה משימה בסל המשימות שלו, כך שדבר הגשתה נודע לו רק עם קבלת התלונה. הנציב קבע כי האחריות לקידומו של תיק מוטלת בראש ובראשונה על המותב המנהל אותו, וכי שומה על שופט לעקוב, בעצמו או באמצעות המזכירות אחר יישום החלטותיו. צוין, כי אף שהשופט פעל נכון בתחילת ההליך, בהחלטות המאוחרות יותר הוא נמנע מקביעת מועדי תזכורת פנימיים למעקב. הנציב הדגיש כי לו היה נקבע מועד מפורש להבאת התיק לעיון, ניתן היה למנוע את התקלה הטכנית ולוודא את קידום ההליך גם ללא פנייה מצד בעלי הדין. בירור התלונה מוצה בהערה (מספרנו 317/25, משפחה).

התמשכות הליכים בבית משפט לנוער

תלונה שהוגשה על ידי עורכת דין המייצגת אם בהליכי נזקקות המתנהלים בבית המשפט לנוער, נסובה, בין היתר, על טענות לאי קיום דיונים במועד ולהתמשכות ההליך. בבירור התלונה נמצא כי ריבוי דחיות מועדי הדיון בתקופה הרלוונטית, אשר הביא להארכת צו נזקקות ללא קיום דיון, מצדיק קבלת התלונה במישור זה. התלונה נמצאה אפוא מוצדקת לעניין דחיות הדיון, ונדחתה ביתר רכיביה (תמצית, מספרנו 27/25, נוער).

התמשכות הליכים בלתי סבירה בתיק עיזבון של מתדיינת כבת 90

בתלונה שהוגשה בשם אלמנה כבת 90, נטען כי התנהלות בית המשפט בתיק עיזבון המתנהל משנת 2020 מתאפיינת ב"סחבת קיצונית" ובשיהוי ממושך במתן החלטות. המתלוננת הדגישה כי עיכובים של חודשים ארוכים בבקשות דחופות – כגון הסדרת תשלומים למוסד סיעודי תחת איום פינוי ואישור מכירת דירה – גרמו לה למצוקה כלכלית ונפשית קשה. לטענתה, למרות גילה המופלג ומצבה הרפואי, בקשותיה נדחו שוב ושוב בנימוק של עומס עבודה, בעוד ההליך נקלע לסבב אינסופי של עיכובים ובוררות שנכשלו.

בהחלטת הנציב נקבע, כי על אף מורכבות התיק והעומס המערכתי, פרק הזמן שחלף עד למתן החלטות בסיסיות היה בלתי סביר. הנציב הדגיש כי על השופט מוטלת האחריות לנווט את ההליך לקראת סיום, במיוחד בתיקים שבהם מעורבים מתדיינים מבוגרים. התלונה נמצאה מוצדקת, ובעקבות הממצאים על עומס חריג והיעדר עוזר משפטי בלשכה, הועבר הנושא לטיפולו של מנהל בתי המשפט (מספרנו 457/24, משפחה).

התמשכות הליכים בבית המשפט לענייני משפחה

המתלונן הלין על שיהוי ממושך בניהול הליכיו, וטען כי תיק המזונות עמד תלוי ללא הכרעה במשך כ- 8 חודשים, ואילו תיק הרכוש נסגר ללא הצדקה. הנציב מצא כי חלק ניכר מהעיכוב נבע מהתנהלות הצדדים שלא הגישו עדכונים בזמן. לצד זאת, הנציב הדגיש כי על בית המשפט למנוע מצב שבו הצדדים "מנווטים את המשפט כרצונם" וגורמים לסחבת, במיוחד כאשר הצד שכנגד נמנע מלפעול לפי החלטות בית המשפט, וכן להקפיד על הכרעות בבקשות בסמוך להגשתן כדי להבטיח הכרעה תוך זמן סביר. התלונה נדחתה בכפוף להערה (מספרנו 663/24, **משפחה**).

עיכובים במתן החלטות ופסקי דין ושימת לב לחובת הדיווח לפי תקנה 129(ג) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018

עיכוב במתן פסק דין

התלונה נסבה על הליך שהתנהל בבית משפט לענייני משפחה כשברקע סכסוך רב שנים בין הצדדים. המתלונן הלין על כך שפסק הדין ניתן בחלוף כתשעה חודשים מהמועד שבו קבעה השופטת בהחלטתה כי יינתן פסק דין בתיק. בהחלטתו קבע הנציב כי פרק זמן זה, מצטרף לשנים ארוכות של התדיינות ממושכת ומתישה בין הצדדים, אשר על כן, ניתן להבין את תחושת התסכול של המתלונן וכן את שאיפתו להגיע אל קו הסיום. הנציב נתן דעתו להסבריה של השופטת לעיכוב שחל במתן פסק הדין, וציין כי הוא מודע גם לעומס הרב המוטל על שולחנו של כל שופט ושופט ולאימוצי השונים המונחים לעיתים לפתחו, ובמיוחד לאלו המוטלים על שופטי המשפחה. עם זאת, הדגיש הנציב כי שומה על כלל שופטי ישראל לעשות ככל אשר לאל ידם על מנת לסיים באופן מהיר יותר ויעיל את בירורם של ההליכים שבפניהם וליתן בהם פסק דין בהקדם האפשרי. הנציב הפנה, בהקשר לכך, להוראת תקנה 129(ג) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן: "התקנות"). בירור התלונה מוצה באמור לעיל (מספרנו 341/24, **משפחה**).

עיכוב חריג במתן פסק דין

בירור התלונה העלה כי פסק הדין בעניינו של המתלונן ניתן בעיכוב חריג של כ-14 חודשים ממועד הגשת הסיכומים בתיק. נקבע כי השתהות כה ממושכת פוגעת פגיעה מהותית בצדדים הממתינים להכרעה ובתדמיתה של מערכת המשפט. הנציב הדגיש כי חרף המודעות לעומס הכבד המוטל על שופטי המשפחה, לאילוצי מצב הלחימה ולנסיבותיה האישיות של השופטת, שומה על היושבים בדיון לסיים את בירור ההליכים ביעילות ולהקפיד על הוראות תקנה 129(ג) לתקנות המחייבת דיווח לנשיא בית המשפט על כל עיכוב העולה על 90 יום. עם זאת, בהתחשב במצבה הבריאותי של השופטת, בעובדה שנטלה אחריות על העיכוב ובכך ששקדה על כתיבת פסק הדין בסמוך לפניית הנציבות, בירור התלונה מוצה בהערות אלו (מספרנו 84/24, **משפחה**).

יישום תקנה 129(ג) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018

עורך דין הליון על כך שפסק דין בתביעה שהוגשה נגד מרשו ניתן כ-10 חודשים לאחר שהנתבע הגיש את סיכומיו, ועל כך שהשופטת לא מילאה אחר הוראת תקנה 129(ג) לתקנות, לפיה היה עליה ליתן הודעה מנומקת בכתב לנשיא בית המשפט על האיחור שחרג מתשעים הימים למתן פסק דין כפי שנקבע בתקנה. הבירור העלה, כי השופטת מדווחת על תיקים שבהם חל עיכוב במתן פסקי דין מעל 6 חודשים או על תיקים רדומים, אך לאור עומס העבודה הרב המוטל עליה ומשאב הזמן המוגבל שעומד לרשותה, היא לא נהגה להקדיש תשומת לב למילוי אחר הוראת תקנה 129(ג) לתקנות. הנציב קבע בהחלטה, כי על השופטת לפעול לפי התקנה האמורה, וזאת ללא קשר לדיווח שהיא מתבקשת למסור לגבי תיקים שבהם חל עיכוב במתן פסקי דין מעל 6 חודשים. בהתחשב במשך תקופת העיכוב במתן פסק הדין ובהצהרת השופטת לפיה לאור התלונה היא פועלת בהתאם לתקנה 129(ג) לתקנות, הבירור בתלונה מוצה בהערה (תמצית, מספרנו 400/24, שלום).

עיכוב חריג במתן פסק דין והפרת חובת הדיווח לפי תקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018

במסגרת החלטה קבע הנציב כי מתן פסק דין בחלוף 14 חודשים ממועד הגשת הסיכומים יצר חריגה מלוחות הזמנים הקבועים בדין והפרה של תקנה 129(ג) לתקנות, וגרם לעינוי דין לצדדים, מה גם שבמקרה זה ניתנה החלטת ביניים אשר יצרה מצג בדבר הכרעה קרובה שלא ניתנה אלא בחלוף חצי שנה נוספת, ובנוסף, לא דווח לנשיאה על העיכוב, בהתאם לתקנה 129(ג) לתקנות. הנציב קבע, כי בנסיבות מקרה זה, חרף העומס המוטל על השופטת, העיכוב הממושך בשילוב החלטות הביניים שיצרו ציפייה שלא התממשה, חורגים מסטנדרט ההתנהלות המצופה משופט ומערערים על אמון הציבור כולו במערכת המשפט. התלונה נמצאה מוצדקת (תמצית, מספרנו 923/25, שלום).

עיכובים במתן החלטות

עיכוב חריג במתן החלטה בבקשה לביטול פסק דין בהיעדר הגנה

בירור התלונה העלה כי החלטה בבקשת המתלונן לביטול פסק דין בהיעדר הגנה ניתנה בעיכוב חריג של כשנה ממועד הגשתה, וזאת חרף בקשות חוזרות למתן החלטה ורק לאחר שדבר הגשת התלונה הובא לידיעת השופט. בתגובתו תלה השופט את העיכוב בעומס מטלות קיצוני, אולם הנציב הדגיש בהחלטתו כי חרף המודעות לעומס המוטל על השופטים, שומה עליהם לסיים את בירור ההליכים ביעילות, שכן עיכובים מעין אלה פוגעים באמון הציבור במערכת המשפט. הנציב הפנה לחובת הדיווח הקבועה בתקנה 129(ג) לתקנות, בגין עיכוב העולה על 90 יום, שנועדה לאפשר פיקוח וצעדי ייעול ניהוליים על ידי נשיאי בתי המשפט, וציין כי יש לצפות שחובה זו תופנם ותיושם על ידי כלל המערכת; לנוכח העיכוב הממושך, נמצאה התלונה מוצדקת (תמצית, מספרנו 656/24, שלום).

עיכוב במתן החלטה בסוגיית זמני שהות והעדר התייחסות לבקשות חוזרות למתן החלטה

בירור התלונה העלה כי החלטת בית המשפט בעניין מתווה המפגשים בין המתלונן לבתו הקטינה והמשך הטיפול הרגשי בה, ניתנה רק בחלוף כחודשיים מהמועד בו הוגשו תגובות הצדדים, וזאת לאחר שדבר הגשת התלונה הובא לידיעת השופט. נקבע כי אף אם ההחלטה הצריכה בירורים נוספים והיוועצות עם גורמי מקצוע, כפי שטען השופט, חובה היה ליתן לכך ביטוי דינוני ברור ולעדכן את הצדדים באופן מפורש כי מתבצע הליך בירור ענייני המעכב את ההכרעה. היעדר כל התייחסות מצד בית המשפט לשלוש בקשות חוזרות למתן החלטה לאורך תקופה ממושכת, יצר אצל המתלונן תחושת אי-ודאות וחוסר אונים אל מול הפגיעה בזכויותיו ההוריות. במקרים כגון דא, שומה על בית המשפט לשקף את מצב הטיפול בבקשה, ואף לקבוע צפי למתן החלטה, כדי למנוע את הרושם כי עניינו של בעל הדין הוזנח; בנסיבות אלו, בירור התלונה מוצה בהערות האמורות (מספרנו 713/24, משפחה).

עיכוב חריג וממושך במתן החלטות בבקשות תלויות ועומדות

בירור התלונה העלה כי בתיק חל עיכוב חריג של כשנתיים במתן החלטות בבקשות שהונחו לפתחו של בית המשפט, וזאת חרף פניות חוזרות ונשנות מצד בעלי הדין למזכירות ובקשות למתן החלטה. נקבע כי השתהות כה ממושכת פוגעת מהותית בזכויות הדיוניות של הצדדים ובאמון הציבור במערכת המשפט, וכי ריבוי הפניות שלא נענו מעצים את תחושת חוסר האונים של המתדיינים. הגם שהשופטת תלתה את העיכוב בעומס עבודה משמעותי, שבה הנציבות והדגישה כי אין בעומס כשלעצמו כדי להצדיק עיכובים מסוג זה. נוכח התנצלותה הכנה של השופטת, נטילת אחריות מלאה ומתן ההחלטות בבקשות מיד עם קבלת פניית הנציבות, בירור התלונה מוצה בהערות האמורות (מספרנו 84/24, שלום).

ביטול ודחיית דיונים

ביטול דיון בסמוך למועדו ובמעמד צד אחד

במסגרת בירור תלונה נמצא כי החלטת בית המשפט לבטל את הדיון יום אחד בלבד לפני המועד הקבוע, ובשעה מאוחרת, לקתה בחוסר איזון שפגע בזכויותיו הדיוניות של המתלונן ויצר תחושת אי-שוויון בין בעלי הדין. הגם שבית המשפט מוסמך לנהל את יומנו, ביטול דיון על סמך "עדכון משותף" מטעם צד אחד בלבד, מבלי לאפשר למתלונן שאינו מיוצג להגיב ותוך התעלמות מכך שהוא שוהה בחו"ל, מהווה מתכון בטוח לתקלות. הנציב קבע כי מוטב לו לבית המשפט שלא יבטל מועדי דיון בסמוך למועדם, אלא בנסיבות מיוחדות, שכן היה ברור כי המתלונן כבר יצא לדרכו ממקום מגוריו בחו"ל. לפיכך, ובהתאם להערת ערכאת הערעור כי ראוי היה לשמוע את טענות המערער בדיון עצמו, הבירור מוצה בהערה (מספרנו 62/24, שלום).

התופעה של פרקטיקה של "דחיית דיונים" – רעה חולה שיש לשרש

שופט החליט להיעתר לבקשת הנתבע לדחות את מועד קיומה של ישיבת קדם משפט מסכם מבלי לבקש קודם לכן את תגובתו של המתלונן לבקשה. הנציב ציין, כי הוא מודע לעומס העבודה המוטל על שופטים ועל רצונו של השופט לייצל את הדיון, ואולם למרבה הצער התופעה של אי עמידה בזמנים שנקבעו (במיוחד על ידי נתבעים), כמו גם התופעה המצערת של פרקטיקה של "דחיית דיונים", הינה רעה חולה שיש לשרש. דומה כי תיק זה עצמו יש בו כדי להוכיח תופעה זו, שכן השופט עצמו בתגובתו מאשר שהנתבע הגיש שלש בקשות דחייה קודמות למושא התלונה כאן. חובתו העליונה של כל שופט היא לעשות כל אשר לאל ידו על מנת לסייע במיגור תופעות אלו או למצער להפחיתן ככל שניתן. אמנם השופט קבע בהחלטתו בבקשת הדחייה את הדיון למועד הקרוב (יחסית), אך אין בכך כדי לרפא את הפגם באי העברת בקשת הדחייה למתלונן טרם מתן החלטה זו, כשם שאין בכך כדי לרפא את הפגם שבהחלטת הדחייה שנתן מיוזמתו. התנהלותו הדיונית של השופט, כמפורט לעיל, לא תרמה להפחתת התופעות עליהן הצביע הנציב לעיל אלא להיפוכם של דברים, ויש להצר על כך. אשר על כן נמצאה התלונה מוצדקת (תמצית, מספרנו 374/25, מחוזי).

היקף התיעוד בפרוטוקול

על תיעוד הצעות פשרה בפרוטוקול ועל חובת מתן זכות טיעון בטרם חיוב בהוצאות

תלונה על חיוב בהוצאות משפט לאחר מחיקת תביעה, בניגוד למתווה שהוצע לכאורה בדיון "מחוז לפרוטוקול", נמצאה מוצדקת בחלקה. הנציב קבע כי אף שגובה ההוצאות הוא עניין שיפוטי המצוי בליבת שיקול הדעת של הערכאה הדיונית, נפלו פגמים באופן ניהול ההליך: ראשית, הודגש כי יש לצמצם את הפרקטיקה של ניהול דיונים ללא תיעוד, שכן היעדר רישום של הצעות או המלצות בית המשפט יוצר קושי ראייתי בדיעבד ועלול לפגוע בוודאות המשפטית של הצדדים. שנית, נקבע כי במקום בו הוגשה בקשה למחיקת הליך ללא הוצאות בהסתמך על מתווה הדיון, והצד שכנגד העלה טענות מפורטות לפסיקת הוצאות, היה על בית המשפט לאפשר למתלונן להשיב לטענות אלו בטרם הכרעה. אי-מתן זכות תגובה בנסיבות אלו פגע בזכות הטיעון של בעל הדין. התלונה נמצאה מוצדקת כאמור (תמצית, מספרנו 28/25, משפחה).

אי תיעוד בפרוטוקול של ההסבר המלא לגבי הכרעה בתיק על פי סעיף 79 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984

מתלונן הליון על כך שהשופט לא הסביר לו כראוי כי במתן פסק הדין על פי סעיף 79 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 הוא מוותר כמעט לגמרי על זכות הערעור או על קבלת נימוקים ורק בדיעבד התבררו לו דברים אלה. השופט מסר בתגובתו לתלונה כי בשל טעות, ובניגוד למנהגו, נשמטו מהפרוטוקול דבריו לפיהם פסק הדין אינו מנומק לכן אפשרות הערעור עליו מוגבלת, והביע צער על טעות זו. בהחלטה נקבע, כי למקרא הפרוטוקול ועל פניו נראה שהמתלונן הבין מה המשמעות של מתן פסק דין על פי סעיף 79 לחוק הנ"ל, וכי נתן את הסכמתו לכך. עם זאת, מן הראוי היה שכל ההסבר שנתן השופט לצדדים על אודות משמעות המתווה האמור ימצא ביטוי מפורש

בפרוטוקול, לא כל שכן כאשר מדובר בתביעה קטנה שבה בעלי הדין אינם מיוצגים. בכפוף להערה בדבר החשיבות של תיעוד בפרוטוקול של ההסבר המלא שניתן לצדדים לגבי הכרעה בתיק על פי סעיף 79א לחוק הנ"ל והשלכותיה, התלונה נדחתה (מספרנו 104/25, **תביעות קטנות**).

תיעוד בפרוטוקול בנוגע להתייצבות עורך דין בבית המשפט לתביעות קטנות

תובע הלין על התייצבותו של עורך דין לדיון מטעם הנתבעת בבית המשפט לתביעות קטנות. בהחלטתו בתלונה ציין הנציב, כי בבית המשפט לתביעות קטנות ייצוג על ידי עורך דין הינו חריג ונעשה ברשות בית המשפט בלבד. ואולם, את האיסור להסתייע בעורך דין אין לפרש במובנו הצר, ועמדה על כך הנציבות בעבר. ודוק – מקום בו יושב עורך דין באולם הדיונים ומסייע לאחד הצדדים, לא כל שכן שעה שהוא מתערב בדיון לרבות בדרך של העלאת שאלות, השמעת הערות או הצגת מסמכים, ואפילו אין מדובר בייצוג פורמלי שלו את מי מבין הצדדים, הרי שהוא נוטל, הלכה למעשה, חלק פעיל במשפט והוראת הדין נעשית פלסטר.

על בית המשפט להקפיד, אפוא, כי נוכחותו של עורך הדין בשעת הדיון לא תהפוך הלכה למעשה בין לייצוג, בין למעין ייצוג ובין להענקת סיוע הנותן יתרון לאחד מבעלי הדין.

כמו כן שומה על הפרוטוקול ליתן ביטוי מפורט להקפדת בית המשפט על כך. לא כך נעשה בעניינה של התלונה.

אם מתייצב עורך דין כעד בהליך, אזי יש להקפיד לנהוג בו כעד, תוך תיעוד הדבר בפרוטוקול, ולא לאפשר לו התערבות כלשהי בדיון, בין אם לפני שמסר את עדותו ובין אם לאחר מכן. ברור גם, כי כל מידע שמוסר עורך הדין לבית המשפט צריך להיות במסגרת עדותו ולאחר שהוזהר כדיון.

ואף זאת – שעה שבעל הדין שכנגד מעלה בקשה להיות מיוצג, מן הראוי לתעד כדבעי את בקשתו בפרוטוקול וליתן בעניין זה החלטה. משלא נהג כך בית המשפט, התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 864/23, **תביעות קטנות**).

החלטות בבקשת פסלות

חובת השופט להחליט בטענת פסלות לאלתר ולפני מתן כל החלטה אחרת

המתלוננת הלינה על כך שבית המשפט התעלם ממספר בקשות לפסילת המותב. הנציב מצא את התלונה מוצדקת בכל הנוגע לחובת בית המשפט להחליט בטענת פסלות לאלתר, כמתחייב מהוראות חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 (להלן: "חוק בתי המשפט").

המתלוננת הגישה מספר בקשות לפסילת השופט. חלק מהבקשות נדחו בשל סגנון ניסוח בוטה ומבזה. בעניין זה קבע הנציב כי בית המשפט רשאי שלא לדון בבקשה המנוסחת בשפה מבישה, בהתאם לתקנה 32 לתקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018, המחייבת בעל דין לנסח טענותיו באופן מכבד.

עם זאת, נמצא פגם בהתנהלות בית המשפט אשר התעלם מבקשת פסילה שהועלתה בפתחו של הדיון והמשיך במתן החלטה מהותית בתיק טרם הכרעה בטענה זו. הנציב הדגיש כי התנהלות זו עומדת בניגוד מוחלט להוראות סעיף 77א(ב) לחוק בתי המשפט הקובע כי נטענה טענת פסלות – יחליט בה השופט לאלתר ולפני שייתן כל החלטה אחרת.

חובה זו חלה גם כאשר בית המשפט סבור שמדובר בבקשה "תלושה" או חסרת נימוק הגיוני. אי-מתן החלטה בבקשת פסלות פוגע במראית פני הצדק ובאמון הציבור במערכת המשפט.

התלונה נמצאה מוצדקת לעניין אי ההכרעה בטענת הפסלות לאלתר (מספרנו 121/24, **נוער**).

על השמעת איום כלפי שופט

עורך דין הגיש בקשת פסלות ושילב בה איום כי אם תידחה בקשתו, ישקול להגיש תלונה נוספת לנציב. השופט דחה את בקשת הפסלות וציין כי ההודעה על כוונה להלך אימים על בית המשפט בפניה לנציב, אם לא יפעל כפי שמצפה ממנו המאיים, מהווה מעשה פסול ובלתי ראוי. בתלונתו, הלין המתלונן על דברי השופט, אך הנציב קבע כי אין מקום להודיע על תלונה מראש לבית המשפט וכי ניסיון להלך אימים על השופט אינו ראוי, במיוחד כאשר מדובר בעורך דין. על כן, התלונה נדחתה (**תמצית**, מספרנו 921/25, **שלום**).

ליקויים שונים בניהול משפט

אי דיוק עובדתי בהחלטה שיפוטית ועיון בלתי מספק בחומרי התיק

תלונה נמצאה מוצדקת לאחר שהתברר כי בהחלטת הרשמת לביטול פסק דין שניתן בהיעדר הגנה נכלל נתון עובדתי שגוי באשר לזהות עורך הדין שייצג את הנתבעת בהליך קודם. נתון זה שימש אחד מהנימוקים לביטול פסק הדין מחמת הצדק. בבירור עלה כי במועד הרלוונטי לא ייצג אותו עורך דין את הנתבעת בהליך הקודם, וכי הרשמת הכירה בטעות זו בהחלטה מאוחרת יותר. נקבע כי טרם מתן החלטה שיפוטית, ובפרט כאשר היא נשענת על פרטים עובדתיים הנלמדים מתיק בית המשפט, מוטלת על בית המשפט החובה לעיין בקפידה במלוא החומר הרלוונטי ולוודא את דיוק הנתונים שעליהם מתבססת ההכרעה. אף שהרשמת הודתה בטעות בשלב מאוחר, צוין כי מן הראוי היה לעדכן גם את תגובתה לתלונה כך שתשקף תמונה מלאה ומדויקת בפני הנציב. התלונה כאמור נמצאה מוצדקת (מספרנו 136/25, **שלום**).

מתן החלטה באופן מידי בעקבות הגשת תלונה על אי מתן החלטה

שופט בית משפט לענייני משפחה נעתר בתחילתו של הליך לבקשת התובע, ונתן צו מניעה במעמד צד אחד, אשר אסר על הנתבעים, ובהם המתלונן, לבצע פעולות במקרקעין. בחלוף כשבעה חודשים נמחקה התביעה מחוסר מעש, ובפסק הדין נקבע כי כלל הסעדים הזמניים שניתנו במסגרתה – לרבות צו המניעה – בטלים. כחודש לאחר מכן פנה בא כוח המתלונן בבקשה לחתימת פסיקתא,

שנועדה לאפשר את ביטול רישומו של הצו. משלא ניתנה החלטה הוגשה בקשה נוספת למתן החלטה, וגם היא לא נענתה. בנסיבות אלה נתבקשה תגובת השופט.

השופט השיב כי לשיטתו משמעותו של פסק הדין הייתה אישור הפסיקתא, אף אם זו לא נחתמה פורמלית. עוד ציין כי נוהגו הוא ליתן החלטות ביום הגשתן, אולם במקרה זה, ככל הנראה בשל תקלה, שתי הבקשות לא הובאו לעיונו, ועל כך הוא מצר. השופט ציין כי מיד עם קבלת הפנייה מהנציב הוא חתם על הפסיקתא.

על יסוד האמור, קבע הנציב כי השופט פעל כראוי משעמד על התקלה ותיקן אותה לאלתר, ואף השיב לפנייתו במהירות הראויה. בשים לב לכך שפסק הדין עצמו ביטל במפורש את כלל הסעדים הזמניים, ובהינתן שהעיכוב בחתימה נבע מתקלה טכנית שתוקנה מיד עם הבאת העניין לידיעת השופט, התלונה נדחתה (**תמצית**, מספרנו 833/25, **משפחה**).

חובת בית המשפט לגלות רגישות למצוקה רפואית של בעל דין ושקילת חלופות טכנולוגיות לקיום דיון קדם משפט

התלונה נסבה על כך שבית המשפט חייב את התייצבותו האישית של בעל דין בישיבת קדם משפט וזאת חרף העובדה שבנו הקטין עבר ניתוח באותו יום. הנציב קבע כי אף ששלב קדם המשפט הוא שלב מהותי וחשוב שנועד לייעול ההליך, בירור הפלוגתות וקידום פשרות, על השופט להפעיל שיקול דעת מאוזן ומידתי ולגלות רגישות בנסיבות רפואיות חריגות. הנציב הדגיש כי לצד החובה לנהל הליך בתוך פרק זמן סביר, חובתו של היושב בדיון להתחשב במצוקה רפואית של בעל דין או של בן משפחתו הקרוב. במקרה זה, נמצא כי גם אם בית המשפט סבר שהבקשה לוקה בשיהוי או בחוסר פירוט, היה מקום לבחון פתרונות מידתיים וגמישים, ובכלל זה לשקול את קיום הדיון בדרך של היוועדות חזותית (VC), כמתאפשר לפי תקנה 61(ג) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018. התנהלות זו נדרשת כחלק מניהול הליך שיפוטי יעיל, הוגן וצודק, המבטיח את אמון הציבור במערכת המשפט. בירור התלונה מוצה בהערה זו (מספרנו 209/24, **שלום**).

השתתפות הוצאות על בעל דין בשל היעדרות בא כוחו עקב שירות מילואים

בירור התלונה העלה כי במסגרת פסק דין המורה על מחיקת תובענה, השית בית המשפט על הנתבעת הוצאות בגין אי-התייצבות לדיון, וזאת חרף העובדה כי בא הכוח היחיד בתיק נעדר עקב גיוס חירום למילואים. הגם שלא הוגשה בקשה סדורה לדחיית מועד הדיון מבעוד מועד, נקבע כי משעה שהובאה לידיעת בית המשפט הסיבה להיעדרות, שירות מילואים פעיל בעיצומה של מלחמה, ראוי היה לגלות גמישות רבה יותר ולשקול בשנית את עצם הטלת ההוצאות או את גובהן. נמצא כי ההחלטה לדחות את הבקשה לעיון חוזר בנושא ההוצאות לא נתנה משקל ראוי לנסיבות המיוחדות של בא הכוח. בירור התלונה מוצה בהערה (מספרנו 696/24, **שלום**).

חובת אזהרה לומר את האמת

מתלונן טען כי אף לא אחד מנציגי הנתבעות הוזהר לומר אמת טרם השיב לשאלותיו של המתלונן – ואין בפרוטוקול רישום של אזהרה כאמור לנציגים לפני שהשיבו לשאלותיו של המתלונן, כפי שמקובל לרשום בפרוטוקול. בתגובות לתלונה מטעם שני הנציגים, כמו גם בתגובתו של הרשם, אין התייחסות לטענה בדבר העדר אזהרה כאמור. הנציב הפנה בהחלטתו לדברים שנכתבו בהחלטה אחרת בתלונה על אי אזהרתו של עד טרם מסירת עדותו בה נאמר כך: "סעיף 2 לחוק לתיקון דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבועה), תש"ם-1980, מורה, כי 'עד העומד להעיד, בכל הליך שיפוטי או מעין שיפוטי, מזהירים אותו תחילה, בלשון המובנת לו, כי עליו להעיד את האמת בלבד'. חובת האזהרה חלה גם על בית המשפט לתביעות קטנות וההקלות הפרוצדורליות והראייתיות החלות בבית משפט זה אינן מאיינות כללי יסוד של מתן עדות בבית המשפט" (תמצית, מספרנו 799/15). הנציב העיר בהחלטתו, כי שומה היה על הרשם להזהיר את שני הנציגים טרם שהשיבו לשאלותיו של המתלונן, ובהערה זו מוצה בירור התלונה (מספרנו 130/25, **תביעות קטנות**).

נימוק החלטות

על החשיבות שבהנמקת החלטה שיפוטית

ברקע התלונה החלטה שנתן שופט בתיק חדלות פירעון, אשר הורתה על העברת כספי מכר דירה לקופת הנשייה ללא כל הנמקה, אלא כתוצאה אופרטיבית בלבד. השופט הביע צער על ניסוח ההחלטה וציין כי זו ניתנה לאחר שעניין לעומק בבקשה והעדיף מהותית את עמדת הנאמן. הנציב קבע כי הנמקה איננה עניין טכני, אלא מהותי, שכן זכותו של בעל דין לדעת מהם הטעמים שביסוד החלטת בית המשפט וכי זו לא ניתנה באופן שרירותי. בהסתמך על עקרונות המשפט העברי, הדגיש הנציב כי על פסק הדין לא רק להיות צודק כשלעצמו, אלא עליו גם להיראות ולהיות מובן כצודק בעיני הבריות, כחלק מביסוס אמון הציבור במערכת המשפט. עוד צוין כי היעדר הנמקה מסכל את יכולתה של ערכאת הערעור לבקר את שיקול דעתה של הערכאה הדיונית. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 366/25, **שלום**).

גילוי גמישות בנסיבות חריגות

על הפגנת חוסר רגישות ודווקנות יתר לעניינו של בעל דין בעיצומה של מלחמה

עורך דין המשרת כקצין במילואים הגיש תלונה בשם מרשתו, נגדת בקבע (להלן: "המתלוננת"), על רקע החלטת בית הדין להשית על המתלוננת הוצאות לטובת אוצר המדינה בגין אי-התייצבות עד מטעמה לדין הוכחות שנערך בעיצומה של מלחמה. לטענת המתלוננת, העד, המשמש כמפקדה, הוקפץ לפעילות מבצעית דחופה בסוריה ביום שקדם לדיון, והודעתו על כך הגיעה לידי בא-כוחה רק בשעת לילה מאוחרת עקב שירותו המבצעי בחמ"ל; חרף הסברים אלה שהושמעו בפתח הדיון כשהם לבושי מדים, בחרה השופטת לנזוף בהם ולהטיל הוצאות בסך 1,500 ₪ בגין "בזבוז זמן שיפוטי" ואי-מתן הודעה מראש. השופטת דחתה את הטענות בתגובתה, תוך שהיא מדגישה את התארכות

ההליך, את הגמישות שגילתה בעבר כלפי המתלוננת ואת האיחור במסירת ההודעה על היעדרות העד, אשר לשיטתה הוצבה בפני עובדה מוגמרת. בירור הנציבות העלה כי דברי בא-כוח המתלוננת בפרוטוקול אכן שיקפו את המצב המיוחד שנוצר עקב הלחימה, וכי בנסיבות אלה לא היה מקום לצפות להודעה מוקדמת יותר למזכירות או להטלת סנקציה כספית, במיוחד כאשר ב"כ התובע כלל לא עמד על הוצאות. הנציב קבע כי השופטת הפגינה דווקנות יתר וחוסר רגישות כלפי משרתי מילואים וקבע בעיצומה של מערכה, וציין בחומרה כי מן הפרוטוקול עולה שהשופטת אף הביעה מורת רוח מעצם ניהול ההליך ורמזה על תוצאותיו טרם שמיעתו. נוכח הפגיעה בחובתו של היושב בדן לגלות גמישות ורגישות במקרים חריגים הנובעים ממצב המלחמה, נמצאה התלונה מוצדקת **(תמצית, מספרנו 241/25, עבודה)**.

פרק 10: פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי

פרק זה עוסק בליקויים שונים הפוגעים בעקרונות הצדק הטבעי, שהם אבני יסוד במערכת המשפט. ליקויים אלו כוללים, בין היתר, ניגוד עניינים, מראית עין של משוא פנים, פגיעה בזכות הטיעון, פגיעה בזכות הייצוג ופגיעה בשוויון בין הצדדים.

בפרק זה, כבפרקים האחרים בדין וחשבון זה, יובאו אזכורים של החלטות שתמציתן פורסמה באתר הנציבות, וכן תמציות החלטות שלא פורסמו.

ניגוד עניינים ומראית עין של משוא פנים

בהמשך למגמה הציבורית הגוברת של מודעות לחשיבות תקינות המנהל הציבורי ועקרונות אתיים, ובפרט בנושא ניגוד העניינים, פורסמה בשנת 2025 **חוות דעת 1/25: "על ניגוד עניינים וגילוי נאות בו מחוייב היושב בדין"**, המצורפת לדוח זה. חוות דעת זו מסכמת את עמדת הנציב בנושא ומציגה עקרונות מנחים לשופטים בנושא ניגוד עניינים וגילוי נאות, כחלק בלתי נפרד מהבטחת אמון הציבור במערכת המשפט. היא מדגישה כי האיסור על ניגוד עניינים, המעוגן בכלל "NEMO DEBET ESSE IUDEX IN PROPRIA SUA CAUSA" (אל לו לדיין לדון בעניין שלו עצמו), הוא עקרון יסודי בצדק הטבעי. לשם שמירה על עצמאות ואי תלות שיפוטית, הן בפועל והן במראית עין, די בחשש להשפעה מאינטרס אישי או אחר, ולא נדרשת הוכחה להשפעה בפועל. על כן, מוטלת על השופט חובת גילוי נאות לצדדים, רצוי מוקדם ככל הניתן, גם במצבים של חשש ממראית עין של משוא פנים. במקרים מסוימים, עליו גם לברר באופן יזום מידע נוסף. רשימות מניעויות ופנייה מוקדמת לוועדות אתיקה משמשות ככלים למניעת תקלות. העיקרון המנחה הוא "אם יש ספק – אין ספק", ועל היושב בדין לפתור כל ספק בגילוי נאות.

נושא ניגוד העניינים ומראית עין של משוא פנים עמד בשנים 2024 - 2025 במוקד מספר תלונות, המדגישות את החשיבות העליונה של שמירה על אובייקטיביות ואי תלות שיפוטית.

תלונות נגד נשיא בית המשפט העליון הנוגעות לטענות בדבר ניגודי עניינים ופגיעה במראית עין של משוא פנים

התלונה, הנזכרת במבוא לדוח זה, עסקה בבירור תלונות שהוגשו נגד נשיא בית המשפט העליון כב' השופט יצחק עמית, אשר ברובן התייחסו לטענות בדבר ניגודי עניינים ופגיעה במראית עין של משוא פנים, ובפרט בהקשר לנכסים בבעלותו ולקשריו המשפחתיים. במסגרת ההחלטה הודגשו חשיבותם של עקרונות הצדק הטבעי, ובמיוחד מראית העין של משוא פנים, לשמירה על אמון הציבור במערכת המשפט.

הנציב מצא את התלונה מוצדקת, בכל הנוגע לפרשת "נבחרת הדירקטורים", במסגרתה, הנשיא דן בעתירה הנוגעת ל"נבחרת הדירקטורים" בעת שאחיו היה מועמד/חבר בה. הנציב דחה את טענת הנשיא כי מדובר בעניין "מוסדי-עקרוני" בלבד, וקבע כי קיים אינטרס אישי של האח. נקבע כי אף צו ביניים זמני שניתן על ידי הנשיא היה בעל פוטנציאל השפעה על מעמד אחיו, ובכך נוצר ניגוד עניינים. הנציב הדגיש כי במקרה כזה, היה על הנשיא לגלות את הקשרים מראש.

בכל הנוגע לפרשת "אקרו נדל"ן", אף שהתלונה בעניין זה נדחתה, שכן הנשיא טען כי לא היה מודע לקשר בין חברת "אקרו נדל"ן" (שבתיק שלה דן) לבין חברת הבת עמה התקשר בעסקת קומבינציה, הנציב קבע כי מראית העין של הקשר בין החברות הייתה מספקת כדי לדרוש גילוי נאות. הנציב ציין כי אילו הייתה חברת האם נכללת ברשימת המניעויות של הנשיא, התלונה הייתה נמנעת.

בהקשר לתלונה הנ"ל, עלתה גם סוגיית חובת הגילוי של שופט כצד להליך משפטי (במקרה זה, הליך פלילי מול העירייה). הנציב קבע כי כיום אין חובה חוקית או אתית מפורשת על שופט לדווח על היותו צד להליך פלילי, וכי השופט לא הפר חובה כזו. עם זאת, הנציב הדגיש כי במבט צופה פני עתיד, ראוי ונכון להטיל חובת דיווח דומה לזו הקיימת בהליכים אזרחיים גם על הליכים פליליים, וזאת כדי למנוע מצב שבו שופט ידון בעניינים הקשורים לרשות התובעת אותו, ולחזק את אמון הציבור. הנציב העיר כי גילוי נאות מצד השופט בדבר היותו צד להליך פלילי מול העירייה היה מונע את התלונה.

הנציב סיכם כי על שופטים, ובפרט שופטים בבית המשפט העליון, מוטלת חובה מוגברת לנהוג באופן ההולם את מעמדם, לשמור על יושרה, מקצועיות והגינות, ולהימנע מכל מראית עין של משוא פנים, וזאת כדי לשמר את אמון הציבור במערכת המשפט. הנציב המליץ כי "טוב יעשה אם במציאות הנוכחית נפנים כולנו את הצורך בהגברת אמון הציבור במערכת השפיטה, גם אם הדבר מצריך התחשבות יתר בנראות הציבורית ובניקיון הדעת" (מספרנו: 521/25, עליון).

הרכב שופטים הדן בעתירות נגד תיקון חוק יסוד: השפיטה, המשנה את הרכב הוועדה לבחירת שופטים

תלונה הוגשה על הרכב שופטים שנקבע לדון בעתירות נגד תיקון חוק יסוד: השפיטה, המשנה את הרכב הוועדה לבחירת שופטים, כאשר השופטים עצמם חברים בוועדה. המתלונן טען כי ניגוד העניינים נובע מכך שהשופטים "עתידים לדון בסוגיה הנוגעת ישירות למעמדם האישי ולסמכותם כחברי הוועדה, כאשר תוצאת הדיון תשפיע באופן ישיר על תפקידם". הנציב ציין, כי התיקון מצמצם או מאיין את השפעתם של שופטי בית המשפט העליון החברים בוועדה על מינויים, וכי מבחינת הנראות הציבורית, תיקון בעל השפעה מיידיית על חברי ההרכב אינו דומה לתיקון עתידי. הנציב לא הכריע בשאלה האתית, שכן הדיון הועבר להרכב מורחב של 11 שופטים, ובכך באה התלונה על תיקונה. עם זאת הנציב הדגיש כי הרחבת ההרכב בעתירות חוקתיות תורמת לחיזוק אמון הציבור בבית המשפט (מספרנו 724/25, עליון).

על השתתפות נשיא בית המשפט העליון בכנס לשכת עורכי הדין

הנציב קבע כי השתתפות נשיא בית המשפט העליון בכנס לשכת עורכי הדין היא כשלעצמה ראויה. עם זאת, השתתפות כאמור במקביל לטיפולו בעתירה בה הלשכה הייתה צד, עלולה ליצור בקרב הציבור תחושה של קשר הדוק בין ההשתתפות בכנס לבין ההליך המשפטי. על כן, הנציב קבע, במבט צופה פני עתיד, כי יש להיזהר ולנהוג לפני משורת הדין במצבים כאלה, כדי למנוע מראית עין של משוא פנים (תמצית, מספרנו 359/25, עליון).

מעורבות קרובי משפחה של השופט בהליך

תלונה זו עסקה בשופט תורן במחלקה הכלכלית בבית המשפט המחוזי, אשר נתן שתי החלטות מהותיות בבקשה לסעדים זמניים בהליך שבו היה מעורב רואה חשבון המקורב לילדיו. בנוסף, הסכסוך המרכזי בתיק נסב על הסכם פשרה קודם שבו יוצגו הצדדים על ידי ילדיו של השופט, ואחד מהם אף היה חתום עליו אישית.

השופט מסר בתגובתו לתלונה כי לא ידע על מעורבות ילדיו, אך הנציב קבע כי עיון ראוי בנספחי הבקשה היה מגלה זאת בקלות, וכי די במעורבות זו כדי להקים מניעות מוחלטת ממתן כל החלטה בתיק.

הודגש כי חובת הזהירות והימנעות מניגוד עניינים חלה גם על החלטות ראשוניות של שופט תורן. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 158/24, מחוזי).

איחור במתן החלטת פסילה וליקויים בעדכון רשימת מניעות

במקרה זה, שופטת דנה בתיק במשך כשלושה חודשים בטרם פסלה את עצמה בשל יחסי ידידות קרובים עם בא כוחה של אחת הנתבעות. השופטת טענה כי שמו של עורך הדין הושמט מכתבי הטענות, אך נמצא כי שמו הופיע במפורש במספר מסמכים מרכזיים בתיק ואף במערכת "נט המשפט". הנציב קבע כי לו הייתה השופטת מעיינת בתיק כראוי, היה עליה לפסול את עצמה ללא שיהוי. כמו כן, נמצא כי השופטת הוסיפה את שמו של עורך הדין לרשימת המניעות שלה רק כשנתיים לאחר הפסילה, בניגוד למצופה כי תעשה כן מיד עם גילוי עילת הפסלות ככלי עזר מנהלי. בנוסף, מתן החלטה נוספת בתיק לאחר החלטת הפסילה, גם אם טכנית, נחשב לליקוי מהותי. התלונה נמצאה מוצדקת בנקודות אלו (מספרנו 681/24, שלום).

פגיעה בזכות הטיעון

זכות הטיעון היא זכות יסוד המבטיחה לכל אדם את האפשרות להציג את עמדתו בפני בית המשפט. מספר תלונות עסקו בפגיעה בזכות זו:

זכותו של בעל דין להיות נוכח בדיון בעניינו

מתלונן וחברת הביטוח שביטחה את רכבו נתבעו על ידי תובעים בגין נזקי רכוש לרכבם. המתלונן הלין על הוצאתו מן הדיון על ידי רשמת, אשר טענה כי "נהוג שכל בעל דין/עד מעיד מבלי שבעל הדין/העדים הנוספים נחשפים לעדותו". הנציב קבע כי ככלל, אין זה ראוי לבקש ממי שהינו בעל דין לצאת מן האולם בזמן שמיעת עדותם של אחרים, אלא במקרים חריגים ומנומקים היטב. הודגש כי זכותו של בעל הדין היא להיות נוכח בשעת הדיון בעניינו, להביע את עמדתו ולוודא שהטענות המושמעות מקבלות מענה מלא. הנציב אף ציין כי בניגוד לטענת הרשמת, הימצאותו של בעל דין באולם בעת עדותו של בעל הדין האחר, יש בה דווקא לסייע לביורור האמת. בנוסף, בבית המשפט לתביעות קטנות, חובה על בית המשפט להבהיר היטב לבעל דין המבקש את הסכמתו לצאת, כי אין חובה כזו בדיון. התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 723/24, **שלום**).

אי מתן זכות תגובה טרם אישור פסיקתא

בא כוחם של נתבעים הלין על אישור פסיקתא שהגיש התובע, בה היו נקובים סכומים לתשלום, וזאת בלי לבקש קודם לכן את תגובת הנתבעים. הנציב קבע כי מן הראוי היה שהפסיקתא תועבר להתייחסותם של הנתבעים טרם חתימתה, במיוחד כאשר נדרש חישוב של הסכומים שנפסקו בפסק הדין. בית המשפט אינו יכול לצאת מנקודת הנחה שבקשה למתן פסיקתא תואמת את פסק הדין ואין לגביה מחלוקת. עם זאת, בהתחשב בכך שהשופטת הורתה על עיכוב ביצוע הפסיקתא והיא תוקנה עוד לפני הגשת התלונה, מוצה הביורור בהערה עקרונית (מספרנו 271/24, **מחזי**).

אי מתן זכות טיעון קודם לחיוב בהוצאות וליקוי בתיעוד

מתלונן הגיש תביעה בבית המשפט לענייני משפחה, ולאחר שהוצע לו למחוק את התביעה, הוא עשה כן. השופטת מחקה את ההליך וחייבה את המתלונן בהוצאות, מבלי שניתנה לו הזדמנות להשיב לטענות הצד שכנגד בנוגע להוצאות. בנוסף, המתלונן טען כי הדיון לא תועד בפרוטוקול. הנציב קבע כי בעוד שהחלטת החיוב בהוצאות היא שיפוטית ואינה ניתנת לבחינה, אי מתן זכות תגובה מהווה ליקוי בניהול ההליך. כמו כן, הודגש הצורך לצמצם ניהול דיונים מחוץ לפרוטוקול ולתעד, גם בקצרה, את עיקרי הדברים. התלונה נמצאה מוצדקת ביחס לאי מתן זכות הטיעון (מספרנו 28/25, **משפחה**).

על ניהול עסקים וחשיבות מתן זכות הטיעון בבית המשפט לכלל הצדדים

המתלוננים הלינו על כך שבית משפט השלום הורה על סגירת העסק בצו מידי לפי סעיף 22ב לחוק רישוי עסקים, התשכ"ח-1968, זאת מבלי שניתנה להם זכות טיעון כדין.

השופטת השיבה בתגובה לתלונה כי על פי לשון החוק, אין חובה בקיום דיון במעמד הצדדים. אף על פי כן, נוהגת היא להעביר את הבקשה למשיבים, וכך עשתה גם כאן. לדבריה, המתורגמן באולם שוחח עם המתלוננת, ומשכך סברה באותה עת כי אין בפיה טענות נוספות. עם זאת, הודתה השופטת בתגובתה כי ייתכן שטענה בפרשנות זו, והתחייבה לנהוג בזהירות יתרה בעתיד. אשר למתלונן, ציינה כי טענות בדבר זהותו כבעלים עלו אך לא הובררו במלואן, ובשל רמת המסוכנות שנשקפה מן העסק, מצאה היא לנכון להורות על סגירתו לאלתר, תוך שציינה כי ניתן יהיה לשוב ולפתוח את העסק בכפוף לקבלת רישיון כדין.

ב"כ המבקשות מסר בתגובתו כי המתלונן כלל לא צורף כצד להליך אך זכה להעלאת טענות בטובתו וכן הגשת מסמכים בשמו ע"י עורכת דין אחרת, ומשכך, דה פקטו, זכה הוא בזכות טיעון, ועתה תלונתו נועדה, לדבריו, להפעיל לחץ על השופטת.

ב"כ המשיבים ציינה כי אכן המתלוננת לא נשמעה בדיון, וכי המתלונן הביע רצון לטעון אך לא ניתנה לו זכות טיעון ישירה ע"י השופטת.

הנציב קבע, כי עצם ההחלטה השיפוטית אינה נתונה לביקורת. אשר למתלונן, נמצא כי קולו נשמע באמצעות עורכת דין מייצגת שהציגה עמדותיו והעלתה טענות בשמו, וכן כי בידי המתלונן להסדיר את קבלת רישיון העסק ולפתוח את העסק הסגור בשנית. משכך – תלונתו נדחת.

לעומת זאת, לעניין המתלוננת, סבר הנציב כי אכן לא ניתנה לה האפשרות להשמיע עמדתה בפני בית המשפט, וזאת בניגוד לעקרונות הצדק הטבעי. הימנעות בית המשפט מלפנות אליה ישירות, חרף נוכחותה והיותה דוברת שפה זרה, מהווה פגם דיוני שיש להימנע ממנו. משפרשה השופטת מכהונתה ולאור התייחסותה לטעות שנפלה, הסתפק הנציב בהערה מטעמו אשר ממצה את בירור התלונה (תמצית, מספרנו 7/24, שלום).

היעדר המצאה כדין של החלטה שיפוטית

בתלונה על מחיקת תביעה קטנה מחמת אי מתן תגובה להחלטה שלא הומצאה כדין למתלוננת, קבע הנציב כי על בית המשפט להקפיד על כללי ההמצאה הקבועים בדיון, וכי יידוע טלפוני באמצעות מתמחה אינו מהווה תחליף למסירה מסודרת. בבירור התלונה נמצא כי בתיק בית המשפט לא קיים תיעוד להמצאה תקינה של ההחלטה המהותית, ונקבע כי אין להסתמך על הנחות בדבר משלוח ההחלטה יחד עם כתבי בי-דין אחרים או על פנייה טלפונית שאינה דרך מסירה מוכרת, בייחוד כשאין תיעוד על כך שהמידע אכן נמסר והובן. הנציב הדגיש כי הבטחת המצאה תקינה של החלטות שיפוטיות היא חובה יסודית המבטיחה את זכות הטיעון ואת עיקרי הצדק הטבעי, וגם במקרים של קושי בהתנהלות בעל הדין, אין בכך כדי לפטור את בית המשפט מחובתו לוודא כי החלטותיו הובאו

לידיעת הצדדים כנדרש. בירור התלונה מוצה בהערה לשופט על הצורך בהקפדה יתרה על תקנות סדר הדין בעניין המצאת מסמכים לבעלי דין (תמצית, מספרנו 256/24, תביעות קטנות).

פגיעה בזכות הייצוג ושוויון בין הצדדים

הבטחת ייצוג הולם ושוויון הזדמנויות לכלל בעלי הדין, ובמיוחד לאוכלוסיות פגיעות, היא יסוד חשוב בצדק הטבעי.

התנהלות שופט בדיון עם בעל דין בעל מוגבלות לא מיוצג

תלונה הוגשה על התנהלות שופטת במהלך דיון בהליך בו רעייתו של המתלונן, שהייתה בעלת מוגבלות נפשית ולא מיוצגת, הייתה בעלת דין. המתלונן טען כי השופטת הורתה לו לצאת מן האולם בתחילת הדיון, אף שלרעייתו מוגבלות והיא נזקקה לליווי, ולא התירה לו לשבת לצידה. השופטת ציינה בתגובתה כי ההוראה הראשונית תאמה את הדין (דיון בדלתיים סגורות), אך משהוצגה תעודת נכות והוסבר הצורך בליווי, היא התירה למתלונן להישאר לאורך הדיון, ואף בדיון נוסף, חרף התנגדות הצד שכנגד. השופטת אף הציעה לדחות את הדיון כדי לאפשר ייצוג הולם.

הובהר כי ההוראה הראשונית למתלונן לצאת מהאולם תאמה את הדין, טרם שנודע לשופטת כי בעלת הדין היא בעלת מוגבלות. לאחר שהוצגה תעודת הנכות, נהגה השופטת ברגישות והתירה את נוכחותו, ואף התירה למתלונן להצטרף גם לדיון הנוסף שנקבע, בו הייתה בעלת הדין מיוצגת, וזאת חרף התנגדות הצד שכנגד. כמו כן, הצעתה של השופטת לדחות את הדיון לצורך הבטחת ייצוג הולם, משקפת התחשבות בזכויותיה של בעלת הדין.

בנסיבות אלה, התלונה נדחתה. עם זאת, בשים לב לנסיבות המיוחדות שבפניה, קבע הנציב כי ניתן היה לשקול בדיעבד לאפשר למתלונן לשבת בדיון לצד רעייתו. בהקשר זה הופנתה תשומת הלב לתקנה 12 לתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), התשע"ג-2013, המאפשרת לשופט להתיר נוכחות מלווה המסייע לבעל דין לא מיוצג להבין את ההליך. מכל מקום הובהר כי בקשה מסודרת מראש הייתה עשויה למנוע את תחושת הפגיעה (מספרנו 746/24, משפחה).

פרק 11: בית הדין הרבני

פרק זה מציג סקירה של תלונות שהוגשו נגד דייני בתי הדין הרבניים, הן בבית הדין הרבני הגדול והן בבתי הדין הרבניים האזוריים, במהלך השנים 2024 ו-2025. הדוח מתמקד בממצאי הבירור של התלונות, תוך הדגשת נושאים עקרוניים הנוגעים להתנהגות, לדרך ניהול משפט ולשמירה על כללי האתיקה השיפוטית.

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני הגדול לשנת 2024

להלן מקבץ של תקצירי החלטות בתלונות על בית הדין הרבני הגדול לשנת 2024:

עיכוב במתן פסק דין

תלונה התקבלה בנוגע לעיכוב חריג במתן פסק דין בתיק לאישור יהדות לצורך נישואין, שנמשך למעלה משנתיים וחצי. למרות פניות חוזרות ונשנות של המתלוננת והתחייבות בית הדין לזרז את ההחלטה, פסק הדין לא ניתן. הדיין המטפל הודה בעיכוב וציין כי פסק הדין נוגע לסוגיה רוחבית. הנציב מצא את התלונה מוצדקת וקבע כי מדובר בעיכוב בלתי סביר, העומד בניגוד לתקנות האתיקה לדיינים, ופוגע באינטרס הציבורי והפרטי לסיום הליכים בזמן סביר. הדברים מקבלים משנה תוקף עת מדובר בהליך שעניינו בירור יהדות לצורך נישואין. נקבע כי במידה שפסק הדין לא יינתן במועד הראוי שיינתן, רשאית הייתה המתלוננת לפנות בתלונה נוספת בעניין זה, תוך תקווה כי הדבר יבוא על תיקונו במהרה (מספרנו 71/24, רבני גדול).

תלונה על אמירות בפסק דין

תלונה הוגשה על אמירות בפסק דין בתיק גירושין מורכב של אישה מסורבת גט, בו דחה בית הדין את בקשה האישה לבטל את הנישואין, נוכח הטענה שאחד מעדי הקיום פסול לעדות, לאחר שהורשע בביצוע מעשים מגונים בקטין. המתלוננת טענה כי פסק הדין הכיל "אמירות פוגעניות ובלתי ראויות", העניק לגיטימציה לפגיעות מיניות, האשים את הקורבן, וחרג מסמכותו הדיונית בהתייחסות לבתי דין שאינם ממלכתיים ובקריאה לבחון העמדה לדין פלילי של פעילים חברתיים.

הדיינים הגיבו כי מדובר בהשגות על החלטות שיפוטיות הלכתיות, וכי פסק הדין לא הכיל אמירות פוגעניות או לגיטימציה למעשים פליליים, אלא ביטא עמדה הלכתית גרידא.

הנציב דחה את התלונה, בקבעו כי במסגרת פסק הדין נדרש בית הדין להכריע בשאלות הלכתיות הרות גורל במסגרת בקשה לביטול הנישואין. נקבע, כי את פסק הדין יש לקרוא בהקשר ההלכתי, וכי בית הדין לא הקל ראש, חלילה, בחומרת המעשים. כמו כן, נקבע כי פניית בית הדין לייעוץ המשפטי לבחינת פעילות בתי דין פרטיים הייתה לגיטימית, נוכח רצונו להגן על מעמדו כסמכות הבלעדית בענייני נישואין וגירושין. הנציב הדגיש כי תלונות הנוגעות לתוכן החלטות הלכתיות או שיפוטיות חורגות מסמכותו (תמצית, מספרנו 81/24, רבני גדול).

להלן מקבץ של תקצירי החלטות שניתנו בתלונות על בתי הדין הרבניים האזוריים לשנת 2024:

התמשכות הליכים בתיק

המתלוננת הלינה על התמשכות הליכים בתיק רכושי בין בני זוג לשעבר, שנמשכו 16 שנים. המתלוננת טענה כי חרף החלטות קודמות, התיק טרם הסתיים עקב התנהלות בית הדין. הדיינים ציינו בתגובתם לתלונה כי ההתמשכות נבעה מהתנהלות המתלוננת עצמה. צוין, כי אמנם ההרכב הנוכחי קיבל לטיפולו את התיק רק בשנת 2018, אולם מהתמונה שהצטיירה עלה, כי בחלוף למעלה מחמש שנים ממועד קבלת התיק, ולמעלה משלוש שנים מהמועד בו הגישה האישה תביעה מיוחדת לפירוק השיתוף במחסן, טרם הסתיים הדיון וטרם ניתן פסק דין סופי, כאשר הצדדים נפרדו כבר בשנת 2007. דברים אלה מקבלים משנה תוקף שעה שהצדדים מנהלים הליכים בבית הדין זה למעלה מ-16 שנים, לאחר שכבר בשנת 2013 נקבע מתווה מוסכם לפירוק השיתוף בשלושת נכסי הצדדים ולאחר שבשנת 2018 הורה בית הדין על עיכוב הליכי ההוצאה לפועל עד לקבלת החלטת הסופית של בית הדין בעניין חלוקת המחסן.

הנציב קבע כי אף אם לצדדים היה חלק בהתמשכות, לא ניתן להשלים עם מצב בו ההליכים נמשכים זמן כה רב. בית הדין הוא האחראי לניהול תקין ויעיל של ההליך, ועליו לאכוף את החלטותיו.

במבחן התוצאה, קבע הנציב, כי העדר הכרעה במשך שנים כה רבות, מעיד על התמשכות הליכים חריגה שלא ניתן להשלים עמה, ובעניין זה נמצאה התלונה מוצדקת (מספרנו 53/24, רבני).

התנהגות והתנהלות דיינים

המתלוננת, ב"כ התובעת בתיק גירושין הלינה על "יחס מחפיר" לו זכו, לטענתה, היא ומרשתה, במהלך הדיון. לדברי המתלוננת, אב"ד צעק באולם והתבטא כלפי מרשתה, בין היתר, באמירות:

"תסתמי את הפה", "את חצופה", "את ילדה קטנה", "אני אכתוב עליך שאסור להתחתן איתך", "איך הרב קיבל אותך לסמינר שלו".

זאת ועוד, לטענתה, אב"ד הגדיל לעשות ו"צרח" עליה, לדבריה, שהיא עורכת דין שקרנית ושהיא שיקרה בכתב התביעה שלה. בנוסף, הוא הרים את כתב התביעה והתחיל לקרוא ממנו שורות, תוך שהוא מקניט ומזלזל, ואמר לה שהיא מבזה את בית הדין וחושבת שהיא נמצאת ב"הזמנה לאירוע", כשלדבריה, הדבר נבע מעיכוב של כ-20 דקות שנגרם כתוצאה מפקקים חריגים ביותר, עליו היא התנצלה בפתח הדיון. עוד נטען, כי אב"ד חייב את מרשתה לקבל את הגט לאלתר, שאחרת הוא יפרסם כי היא פסולת חיתון, ולא הותיר למרשתה ברירה אלא לקבל את הגט ולוותר על כתובתה.

אב בית הדין מסר בתגובתו כי המתלוננת התנהלה בחוסר כבוד, אך הנציב קבע כי אין בכך כדי להצדיק את האמירות החמורות, המשתקפות מפרוטוקול הדיון. הודגש כי על בית הדין לשמור על כבוד הצדדים ולהימנע מהתבטאויות פוגעניות ובלתי רלוונטיות, בהתאם להוראות סעיף 11 לכללי אתיקה לדיינים, התשס"ח-2008. ביקורת עניינית על הצדדים היא לגיטימית, אך עליה להיות

רלוונטית להליך ולהיעשות בשפה ראויה ובלתי מתלהמת. אשר לעורכי הדין, בית הדין רשאי, כמובן, לבקר את התנהלותם והתנהגותם בייצגם את לקוחותיהם, כל עוד מדובר בביקורת עניינית, מידתית, אשר מובעת במתינות ומבוססת על עובדות. לבית הדין כלים רבים המאפשרים לו לשמור על הסדר באולם, ובכלל זה הוא רשאי להיעזר באבטחה ובמקרים הקיצוניים, לאחר התראה ואזהרה, אף להרחיק את הגורמים המפריעים מאולם הדיונים, כפי שבית הדין נהג במקרה זה. ואולם, עליו להימנע מאמירות לא ענייניות המלוות בהרמת קול חריגה תוך השמעת דברים פוגעניים כלפי בעלי דין או באי כוחם, שאינם יאים לכל ערכאה שיפוטית שהיא. ככל שבית הדין מותח ביקורת על מייצג או על צד להתדיינות או מבקש להשליט סדר באולם, עליו לנהוג באיפוק ובריסון ולשמור על כבודם של הנוכחים. כמו כן, עליו להימנע מהבעת דעה שלילית או חיובית שלא לצורך כלפי אחד הצדדים. בנסיבות המקרה שבפנינו, גם אם יש להבין את תחושתו של אב"ד כי האשה לא נהגה בכבוד כלפי ביה"ד, לא היה מקום לאמירות החמורות שצינו בפרוטוקול, ועל כן התלונה נמצאה מוצדקת. (מספרנו 137/24, רבני).

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני הגדול לשנת 2025

תלונה על התבטאויות פוליטיות של הרב הראשי

תלונה הוגשה נגד הרב הראשי (שכיהן כדיין בבית הדין הגדול) בגין התבטאויות פומביות בנושא גיוס בני ישיבות לצה"ל, שכללו קריאה להשתמטות ואמירות בעלות גוון פוליטי. נטען כי התבטאויות אלו פגעו באמון הציבור וחרגו מכללי האתיקה לדיונים, במיוחד כשהנושא היה תלוי ועומד בפני בית המשפט העליון. למרות בקשות חוזרות ונשנות, הרב הראשי לא הגיש תגובה מטעמו לתלונה. בנסיבות אלה, ניתנה החלטה בהיעדר תגובתו. הנציב קבע כי ההתבטאויות חרגו באופן מובהק מהנורמות האתיות המחייבות דיין, היו בעלות אופי פוליטי מובהק ונגעו לסוגיה משפטית שנויה במחלוקת ציבורית. נקבע כי התבטאות בעלת גוון פוליטי פוגעת במילוי תפקידו של כל גורם שיפוטי וביכולתו לדון ולהכריע בעניינים שניתן לראותם כקשורים לנושאים שבמחלוקת ובאמון הציבור בבתי הדין ובבתי המשפט. התבטאות כזו אינה מתיישבת עם הניטרליות שבה מחויב דיין לבצע את תפקידו השיפוטי ועם חובתו להימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית, ולהימנע ממעשים שאינם הולמים מעמדו של דיין או העלולים לפגוע בדימויה של מערכת השיפוט הרבני, בהתאם לכללי האתיקה לדיונים, התשס"ח-2008. התבטאויות הרב בשיעורו השבועי, עמדו בניגוד לכלל 18 לכללי האתיקה, לפיו: "דיין יימנע מהביע בפומבי דעה בעניין שאינו משפטי בעיקרו והשנוי במחלוקת ציבורית". דבריו נשאו אופי פוליטי מובהק, בניגוד לכלל 17, והיוו שימוש בלתי ראוי במעמדו כדיין, באופן שאינו הולם את תפקידו (כללים 7 ו-23(ב)). סיכומו של דבר נקבע, כי באשר להתבטאויות שפורטו, היה מקום להצדיק את התלונה. בוודאי עת נמנע הרב מלהגיש תגובה מטעמו. עם זאת מאחר שכהונתו של הרב הראשי הסתיימה זה מכבר, בירור התלונה מוצה בהערה, תוך שהובעה תקווה כי המסר החד משמעי יועבר לצורך חיזוק שלטון החוק ומערכת השיפוט הרבני (מספרנו 160/24, רבני גדול).

תלונה על עיכוב במתן פסק דין

תלונה נוספת הוגשה על עיכוב במתן פסק דין בתיק אישור יהדות, לאחר שתלונה קודמת בנושא זה (מס' 71/24) נמצאה מוצדקת והוגדר בה מועד למתן פסק הדין. פסק הדין לא ניתן במועד שנקצב. לאחר הגשת התלונה השנייה, ניתן פסק דין מנומק בתיק, המתפרש על פני עמודים רבים. פסק הדין ניתן למעלה משלוש וחצי שנים לאחר הגשת הערעור, כאשר הדיינים שדנו בתיק פרשו בינתיים לגמלאות. הנציב קבע כי העיכוב חרג מגבולות הסביר, אך מכיוון שפסק הדין ניתן והדיינים פרשו, בירור התלונה מוצה. העתק מההחלטה הועבר לנשיא בית הדין הרבני הגדול ולמנהל בתי הדין הרבניים למניעת הישנות מקרים דומים (תמצית, מספרנו 221/24, רבני גדול).

החלטות בתלונות על בית הדין הרבני האזורי לשנת 2025

על אמירות פוגעניות של בית הדין

תלונה על אמירה שיוחסה לבית הדין, ממנה ניתן היה להבין כי בית הדין קבע שהמתלונן גרם בהתנהגותו למחלת אשתו. הדיינים הבהירו כי הפרוטוקול תוקן בהחלטה שיפוטית מפורטת, בה הובהר כי האמירה שיקפה את דברי האישה בלבד ולא את עמדת בית הדין, וכי בית הדין התנצל והורה למחוק את המשפט מהפרוטוקול. לאור הבהרה זו והתיקון שנעשה בזמן אמת, הנציב קבע כי בירור התלונה מוצה ואין מקום להצדיקה (מספרנו 454/24, רבני אזורי).

תלונה על אופן ניהול הדיון, התבטאות בית הדין ועיכוב במסירת פרוטוקול בבית דין הרבני

בבית הדין הרבני התנהל תיק לקביעת זמני שהות בין המתלונן לבין ילדיו, בפני אב בית הדין. המתלונן הלן על אופן ניהול הדיון, על התבטאויות בית הדין כלפי עוה"ד: "אצלי בדיון לא מדברים. זה יותר גרוע מעשרת הדברות", על שלילת זכות טיעון וחקירה, ועל עיכוב משמעותי במסירת פרוטוקול הדיון. אב בית הדין מסר כי מדובר בסכסוך מתמשך בין ההורים, במסגרתו מונה מומחה בהסכמת הצדדים, המלצותיו נשקלו והתקבלה החלטה שיפוטית לאחר הפעלת שיקול דעת. לדבריו, בא כוח המתלונן חקר את המומחה, אולם החקירה הופסקה בשל חריגה משאלות רלוונטיות, וזאת מטעמי ניהול הדיון וטובת הקטינים. אב"ד אישר כי העיר לבא כוח המתלונן לעניין אופן הדיבור בדיון, אך הכחיש אמירות פוגעניות או אישיות. אשר לעיכוב במסירת הפרוטוקול, נמסר כי אין המדובר באחריותו הישירה, אלא בעיכוב שנבע מעומס חריג במזכירות, וכי נעשו מצדו פעולות לבירור העניין.

לאחר עיון בתלונה, בתגובות ובפרוטוקול הדיון, נמצא כי ככל שהתלונה נוגעת להחלטות שיפוטיות, לאופן ניהול הדיון ולהפעלת שיקול הדעת השיפוטי, מדובר בעניינים שככלל אינם נתונים לביקורת הנציב. אשר לטענות בדבר התבטאויות פוגעניות, אלה הוכחו, לא תועדו בפרוטוקול, ולא הונחה תשתית עובדתית מספקת לקבלתן. מעיון בפרוטוקול עולה כי הדיון נוהל באופן ענייני, וכי פסילת שאלות נעשתה במסגרת סמכותו של בית הדין ובהתאם לשיקול הדעת הנתון לו. אשר לאמירה: "זה גרוע יותר מעשרת הדברות", אף שלבית הדין סמכות לקרוא את המשתתפים לסדר, מוטב היה להימנע משימוש בביטוי שאינו הכרחי לניהול הדיון ואשר עלול להתפרש שלא כראוי. אשר לעיכוב

במסירת פרוטוקול הדיון, מדובר בעיכוב משמעותי שאינו רצוי, אולם בנסיבות העניין, עמדת אב"ד, שלא הייתה לו אחריות ישירה לכך, וכי פעל מצידו לבירור התלונה, הייתה מקובלת על הנציב. בנסיבות הללו, התלונה נדחתה, בכפוף להערה האמורה לעיל (תמצית, מספרנו, 293/24 רבני אזורי).

על מתן צו הרחקה במעמד צד אחד ללא מתן נימוק

תלונה הוגשה על מתן צו הרחקה במעמד צד אחד נגד אם לשלושה קטינים, ללא נימוק וללא קיום דיון בתוך 7 ימים, בניגוד לחוק למניעת הטרדה מאיימת. אב"ד טען כי בית הדין הכיר את התנהלות המתלוננת וכי הצו התבסס על המלצות שירותי הרווחה. הנציב קבע, כי החלטת בית הדין שלא לקיים דיון במעמד שני הצדדים, בנימוק ש"אין למתלוננת מה לחדש", מנוגדת להוראות החוק ומהווה פגיעה בזכות הטיעון. התלונה נמצאה מוצדקת (מספרנו 636/24, רבני אזורי).

על התנהלות, התמשכות הליכים ואי מתן החלטות בעניינים דחופים

המתלוננת, אשר מנהלת הליכים משפטיים עם בן זוגה לשעבר בנושא זמני השהות בנוגע לילדיהם הקטינים, הלינה על התנהלות בית הדין, על התמשכות ההליכים בתיק ועל אי מתן החלטות בבקשות שהגישה בנושא הפרת זמני השהות שנקבעו. לדבריה, בין היתר, היא עתרה להסדרת זמני השהות של האב עם ילדיו במהלך החופש הגדול ובחגים, אולם האב לא הגיב ובית הדין הוסיף והורה לו להגיב, עד אשר הבקשה הפכה ללא רלוונטית. מעיון בתיק עלה, כי לאחר כשלושה חודשים מיום הגשת הבקשה על ידי המתלוננת, ניתנה ההחלטה שהכריעה בכל הנושאים התלויים ועומדים. בהמשך, משניכר כי הצדדים לא הצליחו להגיע להסכמות, והתבררו טענות האם בנוגע להפרות חוזרות ונשנות בזמני השהות, הורה בית הדין על הגשת תסקיר ואף קבע דיון בבקשה. בנסיבות אלה, משניתנו החלטות עקרוניות כאמור, קבע הנציב כי אין מקום להצדיק את התלונה. עם זאת, הוער כי בית הדין הוא המופקד על ניהול ההליך המשפטי המובא לפניו ועליו להקפיד על קיומו ברצף וללא שהיות מיותרות, באספקלריה של שמירת ההליך הראוי וההוגן והזכות למשפט יעיל, אשר מגיעים לכל בעל דין. מכאן, מוטב היה כי בית הדין, שהינו "קברניטו" של ההליך, ינווט את ההליך ברגישות ובנחישות, תוך שימת הלב להתנהלות האב ולמשך הזמן בו המתנה המתלוננת לתגובתו וכן תוך מתן דגש למתן החלטות בנושאים דחופים, כפי שנדרש. בקשת המתלוננת לקביעת זמני שהות בתקופת החופש הגדול, עמדה על זמן המתנה של כחודשיים ימים, ובסופו של דבר בהעדר תגובת האב, ואי מתן החלטה אופרטיבית, היא הפכה ללא רלוונטית. כמו גם הבקשה המאוחרת בנוגע לקביעת זמני שהות בחגים. בנסיבות אלה, בירור התלונה מוצה בהערה לעיל (תמצית, מספרנו 546/24, רבני אזורי).

עיכובים בניהול ההליך

תלונה על סחבת בתיק לחלוקת רכוש שנמשך כארבע שנים. מעיון בתלונה ובכלל החומרים בתיק, עלה כי התיק התנהל זמן רב, כאשר בית הדין ניסה לגשר בין הצדדים, ואף הורה מספר פעמים על פירוק השיתוף בדירה ומינוי הצדדים ככונסי נכסים לצורך מכירתה. כן ניכר כי גם לצדדים עצמם היה חלק לא מבוטל בהתמשכות ההליך, אשר הוביל לעיכוב במתן ההכרעה הסופית. לאחר שבסופו של דבר ניתן פסק הדין, במסגרתו הוכרעו כלל הסוגיות התלויות ועומדות, התלונה לא הוצדקה. עם זאת הוער, כי אף מקום בו קיים אשם תורם מצד בעלי הדין, מן המפורסמות הוא כי בית הדין משמש כקברניט ההליך ואחראי לניהולו ולקידום ההכרעה בו. בנסיבות אלה, היה עליו להכווין את הצדדים להכרעה, וככל שאלה אינם משתפים פעולה, היה עליהם ליתן הכרעות קונקרטיות בזמן אמת. סיכום של דבר, בירור התלונה מוצה בכפוף להערה לעיל (מספרנו 649/24, **רבני אזורי**).

דחיית דיון בהליך גירושין ללא הנמקה ברורה וללא קבלת תגובת המתלונן

המתלונן ובת זוגו לשעבר ניהלו הליכים בבית הדין הרבני, בעניינים הקשורים לחלוקת רכוש, החזקת ילדים ומזונות. המתלונן הלן על מספר החלטות בית הדין, לרבות העברת בעלות בדירה לטובת האישה, בטענה כי היא לא מילאה את חלקה על פי ההסכם. הוא טען כי פנה בבקשות רבות בבית הדין ללא מענה הולם, וכי דיון שנקבע בעניין זה בוטל ללא קבלת עמדתו.

אב בית הדין ציין כי הצדדים התדיינו בפני ההרכב לאורך מספר שנים, והתקבלו החלטות מנומקות וברורות, לרבות בנושא העברת הכספים והנפקת רישום הדירה על שם האישה. ההחלטות התקבלו במסגרת שיקול דעת מקצועי שניתן להם בהתאם להסכמים ולחוק, וערעור שהגיש המתלונן נדחה על ידי בית הדין הגדול. לגבי ביטול דיון קודם, נאמר כי הדבר נעשה בעקבות בקשת המתלונן לפסול את ההרכב.

התלונה נדחתה ככל שהיא מתייחסת להחלטותיו השיפוטיות של בית הדין. אשר לביטול הדיון מיוזמת בית הדין, נקבע כי משבחר המתלונן להגיש בקשה לפסילת ההרכב, ומשקיבל ההרכב את בקשתו, אל לו להלין על בית הדין כי הדיון שנקבע להישמע בפני ההרכב – בוטל. לעניין הבקשה לדחיית דיון שהוגשה על ידי בא כוח האישה סמוך למועד הדיון, צוין כי על הדין להקפיד על קיום הדיונים במועדם, למנוע עיכובים מיותרים ולשקול בקשות דחייה במקרים חריגים בלבד, תוך שמירה על הזדמנות שוויונית לצדדים. בהליך מושא התלונה, ספק אם התנהלות בית הדין עמדה בהלימה להנחיית נשיא בית הדין הרבני הגדול, ומכל מקום, ככל שאב"ד סבר כי בפרק הזמן הסמוך למועד הדיון לא היה ניתן להעביר את הבקשה לתגובת הצד שכנגד, וכי בנסיבות המיוחדות שפורטו קיימת הצדקה להיעתר לבקשה, ראוי היה לציין זאת במפורש בהחלטה. מעיון בהחלטה עולה, כי בית הדין חזר על בקשתו הלקונית של ב"כ האישה והורה על ביטול הדיון לאלתר וללא כל פירוט נוסף, ועל כן נקבע כי נפל פגם בהתנהלות בית הדין בנדון. בהקשר זה, התלונה נמצאה מוצדקת (**תמצית**, מספרנו 399/24, **רבני אזורי**).

הימנעות מבקשת המתלונן לקיום דיון ללא הבהרה מספקת

המתלונן שניהל הליך ביטול מזונות בבית הדין הרבני האזורי הליון, כי בית הדין האזורי נמנע מלקיים דיון שעליו הורה בית הדין הגדול בהחלטותיו. לדבריו, לאחר שהגיש לבית הדין הרבני האזורי את החלטות בית הדין הרבני הגדול, ניתנה החלטה: "היה לעיני בית הדין". אולם למרות זאת, לא נקבע כל דיון בעניינו.

בתגובתם לתלונה מסרו הדיינים כי בהחלטת בית הדין הרבני הגדול נקבע כי קיום דיון מותנה בהגשת בקשה ממוקדת ומפורטת, הכוללת את המבוקש בסעיפים א'-ג' להחלטת בית הדין האזורי. המתלונן לא פעל בהתאם להחלטה, אלא צירף את החלטות בית הדין הגדול בלבד, ולכן לא ניתן היה לקבוע דיון. הדיינים הבהירו כי לאחר שהמתלונן יפעל בהתאם להנחיות, ייקבע דיון בבקשה. מעיון בתיק ומשניכר כי המתלונן לא פעל לפי ההנחיות ולא הגיש בקשה כמפורט בהחלטת בית הדין הרבני הגדול, לא נמצאה עילה להצדיק את תלונתו. עם זאת, הוער כי משהמתלונן שב ופונה לבית הדין ומצרף את החלטות בית הדין הגדול, ראוי היה כי בית הדין ינמק בהחלטתו באופן ברור כי אי קביעת הדיון נובעת מאי קיום התנאים שנקבעו בפסק הדין, וזאת לשם הבהרת המצב לצדדים ולמניעת חוסר ודאות. סיכומו של דבר, התלונה נדחתה, בכפוף להערה (מספרנו 347/24, **רבני אזורי**).

החלטה לאקונית במענה לבקשות המתלונן בסוגיית גביית מזונות עבר

נגד המתלונן נפתח תיק למתן היתר לגביית מזונות שלא ננקטו נגדם הליכי גבייה בעבר. לטענת המתלונן, בית הדין נתן החלטה, בדין יחיד, ללא שניתנה לו זכות תגובה, וממנה ניתן להבין לכאורה שניתן לפעול נגדו לגביית מזונות עבר. לדבריו, כאשר פנה לבית הדין בבקשה למתן הבהרה, ניתנה החלטה לאקונית כי ההחלטה "ברורה דיה" וניתן לערער עליה.

בתגובתו לתלונה, ציין הדיין, כי המתלונן הוא זה שפנה אל בית הדין, כעבור שנים, והגיש בקשה, לביטול פסק הדין בעניין המזונות שניתן. בקשתו הייתה נרחבת ולאחר קבלת תגובת הצד שכנגד, נדחתה הבקשה בהחלטה מנומקת. בקשת המתלונן לעיון מחדש נדחתה אף היא בהחלטה מפורטת, כך שלמתלונן ניתן יומו.

הנציב קבע כי הוא אינו מוסמך להתערב בתוכן ההחלטות השיפוטיות. עם זאת משהוגשה בקשה מטעם האישה לגביית מזונות עבר, והמתלונן הגיש בקשה להבהרת ההחלטה, בה טען כי ככל שמדובר בהכרעה לפי סעיף 11(ב) לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט-1959, הקובע כי גביית מזונות עבר טעונה רשות בית המשפט, וכי היה מקום לקבל את עמדתו, היה ראוי שבית הדין ייתן החלטה מפורשת וברורה יותר, תוך התייחסות לטענות המתלונן, באופן שיסלק כל ספק. בכפוף להערה זו – התלונה מוצתה (**תמצית**, מספרנו 215/24, **רבני אזורי**).

דין במעמד צד אחד ועריכת שיחת טלפון בהליך גירושין

בין בני זוג התנהל הליך גירושין, במסגרתו נחתם הסכם גירושין שקיבל תוקף של פסק דין. בין הצדדים התגלעה מחלוקת באשר לביצוע ההסכם, ובית הדין קיים דין במעמד הצדדים ובאי כוחם. הנתבע לא התייצב לדיון, אך יוצג על ידי בא כוחו, ובסיומו ניתנה החלטה מנומקת המורה על פינויו מהדירה המשותפת בתוך 24 שעות. לאחר מתן ההחלטה התייצב הנתבע בבית הדין והגיש בקשה דחופה לדחיית מועד הפינוי. אב בית הדין הורה על שמיעת הבקשה במעמד צד אחד. המתלוננת הלינה על עצם קיום הדיון במעמד צד אחד ועל אופן התנהלות בית הדין. לטענתה, משניתנה כבר החלטה מנומקת לאחר דיון במעמד שני הצדדים ובאי כוחם, לא היה מקום להיעתר לבקשה נוספת בהיעדר טענה לעובדות חדשות. עוד נטען כי גם אם סבר בית הדין שמדובר בעניין דחוף, היה עליו להורות על עיכוב ביצוע ולקיים דיון במעמד שני הצדדים. המתלוננת הוסיפה כי רק לאחר הדיון נוצר קשר טלפוני בין אב בית הדין לבין בא כוחה, במהלכו התבקש למסור תגובה מיידית, מבלי שנכח בדיון או שמע את טענות הנתבע. לטענתה, התנהלות זו פגעה באמון שלה במערכת המשפט. בהמשך הוגשה תוספת לתלונה, בה הועלו טענות גם כנגד החלטות שיפוטיות נוספות שניתנו בתיק.

אב בית הדין מסר כי הכלל הוא שאין לשמוע בעל דין שלא בפני בעל דינו, אולם במקרים דחופים, ובפרט מקום בו קיים חשש לנזק בלתי הפיך, מוסמך בית הדין לקיים דיון במעמד צד אחד, בהתאם לתקנות הדיון בבתי הדין הרבניים. לדבריו, הנתבע הגיע לבית הדין בבקשה דחופה לעיכוב ביצוע צו הפינוי, תוך טענה לנזק חמור ובלתי הפיך, ובנסיבות אלו עלה צורך מידי לשמוע את בקשתו. הבקשה והדיון תועדו במלואם בפרוטוקול, ולאחר מכן ניתנה לאשה, באמצעות בא כוחה, אפשרות להשיב לבקשה, מפאת הדחיפות – גם זאת תוך תיעוד מלא בפרוטוקול. בסיום ניתנה החלטה שיפוטית מנומקת בהתאם לשיקול דעת בית הדין.

לאחר עיון בתלונה, בתגובות ובתיק בית הדין, נמצא כי הטענות בדבר עצם קיום הדיון במעמד צד אחד וההכרעה בבקשה נוגעות לשיקול דעתו השיפוטי של בית הדין. מן הפרוטוקול עולה כי בית הדין פעל לקבלת תגובת האישה לבקשה, וכי ההליך כולו תועד באופן מפורט, ועל כן לא נמצא בסיס לחשש כי הפרוטוקול אינו משקף את מהלך הדיון.

עם זאת, מצא הנציב להעיר כי קיום שיחות טלפון בין אב"ד לבין באי כוח הצדדים בעניינים מהותיים בתיק, אף אם תוכנן מתועד בפרוטוקול, עלול לפגוע במראית פני הצדק ולעורר אי-אמון וחשדנות. מן הראוי כי בירורים ענייניים יעשו במעמד שני הצדדים או בהחלטה כתובה של בית הדין, ואילו בירורים טכניים יעשו באמצעות הגורמים המנהליים בלבד. אשר לטענות הנוספות שהועלו בתוספת לתלונה, הן נוגעות להחלטות שיפוטיות שניתנו במסגרת סמכותו של בית הדין, ולפיכך אינן נתונות לבירור במסגרת סמכות הנציב. סיכומו של דבר, התלונה מוצתה בהערה האמורה לעיל (מספרנו 342/24, רבני אזורי).

על חובת תיעוד שיח הנערך בין עוה"ד לבית הדין

המתלונן, ב"כ הנתבע בתיק גירושין, הלן על התנהלות והתנהגות אב"ד בדיון. לטענת המתלונן, אב"ד קבע דיון "מהיום למחר", וחייב את הנתבע, איש מילואים, הלום קרב, שגויס בצו 8, להתייצב, במטרה לכפות עליו גט. הנתבע הגיש יום קודם בקשה לדחיית הדיון, אולם משלא ניתנה החלטה התייצב בא כוחו לבדו לדיון. זאת ועוד, לדבריו, גם כשהמציא לביה"ד את האישור על הצו, סירב אב"ד לרשום פרוטוקול דיון, הטיח בו ובנתבע "האשמות שווא חסרות בסיס". לאחר מכן קרא לו בשנית לחזור לאולם, אולם לא חזר בו מדבריו. זאת ועוד, לטענתו הוא נדרש להתייצב לדיון למחרת בשעה 9:00, חרף קיומו של דיון הוכחות אחר שנקבע לו בשעה 10:00, ובפועל הדיון החל באיחור. המתלונן ציין כי בנסיבות העניין הוא הגיש בקשת פסילה שנדחתה. בתגובתו לתלונה מסר אב"ד, כי מדובר בתלונה סרק קנטרנית וחסרת בסיס של עו"ד, לאחר שבית הדין מנע מהנתבע לעגן את אשתו לשעבר. עוה"ד ניסה להצדיק את אי ההתייצבות של מרשו ב'עילת צו 8' אך התקשה מאוד להסביר כיצד יום קודם לכן התייצב לדיון בתביעתו שלו בבית המשפט לענייני משפחה. עוה"ד התנהל בצורה לא מכבדת במהלך הדיון וביטוי לכך ניתן למצוא בפרוטוקול. לאחר הדיון ניתנה ע"י אב"ד, החלטה בה נקבע כי התנהלות הנתבע מעלה תמיהות ותהיות שאינן פשוטות ונקבע דיון ליום המחרת. לדברי אב"ד, לאחר מתן ההחלטה, התייצב עוה"ד במפתיע וללא שהוזמן באולם בית הדין, הגיש בקשה בכתב ב'מסירה אישית' לביטול הדיון, הטיח האשמות בבית הדין, ואף 'הודיע' שאין בכוונת מרשו להתייצב לדיון. בית הדין דחה התנהלות זאת בתקיפות והבהיר שהדיון יתקיים במועדו. בית הדין אף הבהיר לעוה"ד שהוא רואה בחומרה את ההתנהלות ושאינו זז פעם ראשונה שהוא מתנהל כך. בשים לב שההתנהלות לא ארעה במסגרת דיון, אין פרוטוקול המתעד אותה בזמן אמת, אך ביטוי להתנהלות עורך הדין מצוי בכתובים בהמשך. מיד בסמוך לאחר שעוה"ד יצא מן האולם, ביקש אב"ד מסופר הדיינים לבקש ממנו לחזור לאולם. עוה"ד חזר לאולם והוברה לו שיחד עם זאת שעליו לעשות את מלאכתו, הוא באופן אישי מכבד אותו. אב"ד ציין כי לדיון אשר התקיים למחרת, התייצב האיש וגם בא כוחו, ובסופו ניתן פסק דין המחייב את הנתבע ליתן גט, בעקבותיו ניתן גט לאשה. לסיכום צוין, כי ההרכב בית הדין מטפל ברבים מהתיקים הרגישים והמורכבים המגיעים לפתחם של בתי הדין הרבניים, ומוביל מזה למעלה מעשור מאבק חסר פשרות בסרבנות גט ובסחיטת זכויות ממוניות שלא כדין אגב סכסוכי גירושין. כך היה גם בתיק מושא התלונה. כל ההחלטות בהליך ניתנו בהתאם לסמכותו ולאחר שיקול דעת מעמיק. אב"ד הכחיש מכל וכל את טענותיו של המלין, ובכללן הטענות על סירוב לרשום פרוטוקול ועל 'פקודה' לשנות את רשומות לוח הדיונים.

לאחר עיון בתיק, בפרוטוקולים ובהחלטות סבר הנציב כי יש לדחות את התלונה על כל מרכיביה. דברי אב"ד בהתייחס לתלונה, התיישבו עם האמור בפרוטוקולים, בהחלטות ובדברי ב"כ האישה. נקבע שהתלונה מתייחסת בעיקרה להחלטותיו השיפוטיות של בית הדין, שנועדו להחיש את הדיון במטרה למנוע מהאיש לסרב לתת גט. דברים אלה מקבלים משנה תוקף, נוכח החלטת בית הדין הגדול אשר דחתה את הבר"ע שהוגשה בעניין זה על ידי המתלונן. עם זאת, מצא הנציב להעיר, כפי שכבר הוער בעבר, כי מקום שבו ב"כ אחד הצדדים נכנס לאולם במפתיע ומבקש להגיש מסמך, בקשה או להשמיע דברים בפני אב"ד, על כל שיח בעניין להירשם בפרוטוקול מסודר, ואין להסתפק בתיעוד הדברים, בדיעבד, במסגרת החלטה מאוחרת. התלונה נדחתה בכפוף להערה לעיל **(תמצית, מספרנו 385/24, רבני אזורי)**.